

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА
ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

ТЕХНОЛОГИЯ ТАЪЛИМИ

**Олий таълимда технология таълими
фанларини ўқитиш методикаси**

**МОДУЛИ БЎЙИЧА
ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА**

ТОШКЕНТ-2019

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ - МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ ТАРМОҚ МАРКАЗИ**

“ТЕХНОЛОГИЯ ТАЪЛИМИ” йўналиши

**“ОЛИЙ ТАЪЛИМДА ТЕХНОЛОГИЯ
ТАЪЛИМИ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ
МЕТОДИКАСИ”**

модули бўйича

Ў Қ У В - У С Л У Б И Й М А Ж М У А

Тошкент - 2019

Модулнинг ўқув-услугий мажмуаси Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари фаолиятини Мувофиқлаштирувчи кенгашининг 2019 йил 18 октябрдаги 5 – сонли баённомаси билан маъқулланган ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқилган.

Тузувчилар: Низомий номли ТДПУ, п.ф.н., доц.
О.Қўйсинов, катта ўқитувчилар
А.Б.Тўраев, М.П. Имомов

Тақризчи: Сеул педагогика университети (Жанубий Корея),
профессор. Lee Yu Mi

*Ўқув-услугий мажмуа ТДПУ Кенгашининг 2019 йил 30 августдаги
1/3.5- сонли қарори билан нашрга тавсия қилинган.*

МУНДАРИЖА

I. ИШЧИ ДАСТУР	5
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.	13
III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР	22
IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ	73
V. КЕЙСЛАР БАНКИ.....	88
VI. ГЛОССАРИЙ	93
VII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ.....	111

I. ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

Мустақиллик йиллари том маънода Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-иқтисодий ва маданий тараққиёти истиқболлини белгилаш, жаҳон ҳамжамияти мамлакатлари сафидан муносиб ўрин эгаллашга интилиш йўлидаги кенг кўламли ислохотларни амалга ошириш билан кечмоқда. Жаҳоннинг ривожланган мамлакатлари тажрибаларини ўрганиш, маҳаллий шарт-шароит, иқтисодий ва интеллектуал ресурсларни инобатга олган ҳолда жамият ҳаётининг барча соҳаларида туб ислохотларнинг амалга оширилаётганлиги янгидан-янги ютуқларга эришишни таъминламоқда. Турли соҳаларда йўлга қўйилаётган халқаро ҳамкорлик гарчи ўз самарасини бераётган бўлса-да, бироқ, миллий мустақилликни ҳар жиҳатдан мустаҳкамлаш, эришилган ютуқларни бойитиш, мавжуд камчиликларни тезкор бартараф этиш жамият аъзоларидан алоҳида фидокорлик, жонбозлик, шижоат ва қатъият кўрсатишни талаб этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли, 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли, 2019 йил 27 августдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли Фармонлари, шунингдек 2017 йил 20 апрелдаги “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–2909-сонли Қарорида белгиланган устувор вазифалар мазмунидан келиб чиққан ҳолда тузилган бўлиб, у олий таълим муассасалари педагог кадрларининг касб маҳорати ҳамда инновацион компетентлигини ривожлантириш, соҳага оид илғор хорижий тажрибалар, янги билим ва малакаларни ўзлаштириш, шунингдек амалиётга жорий этиш кўникмаларини такомиллаштиришни мақсад қилади.

Илм-фан, техника, ишлаб чиқариш ва технология соҳаларининг мавжуд тараққиёти замонавий жамият қиёфасини белгилаб бермоқда. Замонавий жамиятнинг энг муҳим характерли жиҳати унинг барча соҳаларида глобаллашувнинг кўзга ташланаётганлигидир. Глобаллашув ўз-ўзидан тезкор ҳаракатланиш, зарур ахборотларни зудлик билан қўлга киритиш, уларни қайта ишлаш ва амалиётга самарали татбиқ қилишни тақозо этади. Бу тарзда ҳаракатланиш имкониятига ўз соҳасининг билимдони бўлган, касбий малакаларни юқори даражада эгаллай олган, бой тажриба ва маҳоратга эга

кадрларгина эга бўладилар. Шундай экан, олий таълим муассасаларида кадрларни тайёрлаш жараёнида даврнинг мазкур талабини инобатга олиш мақсадга мувофиқдир.

Олий таълим муассасалари педагоглари қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш курсларида Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси.. ўқитувчиларининг интеллектуал салоҳиятини ошириш, педагогларда касбий компетентлик сифатлари ва креатив қобилият моҳияти билан яқиндан таништириш муҳим аҳамиятга эга. Малака ошириш тизимида “Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” ўқув модулининг ўқитилаётганлиги педагог кадрларни замонавий инновацион таълим технологияларининг ташкилий, техник ва дидактик имкониятларидан хабардор бўлишлари, таълим амалиётида ўқитишнинг инновацион технологияларидан фойдаланиш, компетентлик сифатлари ва креативлик қобилиятини изчил ривожлантириб бориш кўникма-малакаларини ҳосил қилиш учун шароит яратиш қолмай, касбий фаолиятда улардан самарали фойдаланиш борасидаги малакаларининг мустаҳкамланишини ҳам таъминлайди.

Айни вақтда “Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” модули олий таълим педагоглари қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш курсларида тингловчилар томонидан ўзлаштирилаётган касбий билим, кўникма, малака ва компетентлик сифатларини янада ривожлантириш, кенг кўламли илмий-тадқиқотларни олиб бориш, кучли рақобат мавжуд бўлган меҳнат бозорида ўз ўринларини сақлаб қолишларига ёрдам беради.

Ўқув модули доирасида тингловчилар Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси фанининг тараққиёт тенденциялари ва инновацияларининг моҳияти, назарий асослари, самарали шакл, метод ва воситалари билан танишади, касбий фаолиятда педагогик технологияларни самарали, мақсадли қўллаш малакаларига эга бўлади, таълим жараёнини оқилона лойиҳалаштиришга доир тажрибаларини янада бойитади. Шунингдек, тингловчилар педагогик инновацияларни асослаш, яратиш ва амалиётга самарали татбиқ этиш йўлларида хабардор бўлади, инновацион характерга эга муаллифлик дастурларини ишлаб чиқиш малакаларини муваффақиятли ўзлаштиради. Бу эса ўз навбатида ўқитиш жараёнида тингловчиларнинг фаолликларини таъминлаш, таълим сифатини яхшилаш, самарадорликни оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” модулининг мақсади: замонавий талабларга мос ҳолда олий таълимнинг сифатини таъминлаш учун зарур бўлган педагогларнинг касбий компетентлик даражасини оширишни таъминлашдан иборат.

“Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” модулининг вазифалари:

- замонавий талабларга мос ҳолда олий таълимнинг сифатини таъминлаш учун зарур бўлган педагогларнинг касбий компетентлик даражасини ошириш;

- педагог кадрлар томонидан фаннинг назарий муаммоларини таҳлили қилишларида хорижий илмий мактаблар қарашлари билан таққослаш жараёнини самарали ўзлаштирилишини таъминлаш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникмаси, малакаси ва компетенцияларига қўйиладиган талаблар

“Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” модулини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида тингловчилар:

Тингловчи:

- технология таълимининг назарий ва амалий соҳаларда эришган ютуқлари, замонавий йўналишлари, муаммолари ва уларнинг ривожланиш истикболларини;

- технология таълимига оид илмий тадқиқотларда қўлланиладиган илмий ёндашувларни;

- олий таълим муассасаларида технология таълимини ўқитишнинг инновацион ва автоматлаштирилган муҳитини;

- олий таълимда технология таълимини ўқитишнинг замонавий технологияларини **билиши** керак;

Тингловчи:

- технология таълимига оид назарий тадқиқотлар таҳлилинини амалга оширишни;

- олий таълим муассасаларида технология таълимини ўқитишнинг меъёрий хужжатларини лойиҳалаштириш;

- олий таълим муассасаларида технология таълимини ўқитишда таълими мазмуни узвийлиги ва узлуксизлигини тизимли таҳлил қилиш ва уни таъминлаш;

- назарий билимлар ва амалий кўникмаларни педагогик фаолиятда қўллаш олиш;
- технология таълимини ўқитишга оид таълим методларидан фойдалана олиш;
- технология таълимини ўқитиш муаммоларини тадқиқ қила билиш;
- олий таълим муассасаларида технология таълимини ўқитиш бўйича инновацион лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;
- олий таълим муассасаларида технология таълими ўқитувчиларини тайёрлашда ўқув фанларини ўқитиш жараёнларини оптималлаштириш бўйича кўникма ва малакаларга эга бўлиши зарур.

Тингловчи:

- технология таълимини ташкил этишга оид назарий билимларни амалиётда қўлланилишини таҳлил қилиш ҳамда касбий фаолиятда фойдаланиш;
- технология таълимини ташкил этиш тамойиллари ва назарий тушунчалардан амалиётда фойдаланиш;
- олий таълим муассасаларида технология таълими ўқитувчиларини тайёрлашда мутахассислик фанлари мазмуни, уни ўқитиш метод ва воситаларини такомиллаштириш;
- педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларига асосланган инновацион ўқув машғулотларини ташкил этиш ва олиб бориш;
- талабаларнинг технология таълимига оид илмий-ижодий ишларини ташкил этиш;
- талабаларнинг технология таълимига оид билим, кўникма ва малакаларини назорат қилиш ва баҳолаш мониторингини олиб бориш каби **компетенцияларни** эгаллаши лозим.

Модулни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича тавсиялар

“Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси” ўқув модули маъруза ва амалий машғулотлар шаклида олиб борилади.

Курсни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик технологиялар ва ахборот-коммуникация технологиялари қўлланилиши назарда тутилган:

- маъруза дарсларида замонавий компьютер технологиялари ёрдамида презентацион ва электрон-дидактик технологиялардан;
- ўтказиладиган амалий машғулотларда техник воситалардан, экспресс-сўровлар, тест сўровлари, ақлий ҳужум, гуруҳли фикрлаш, кичик гуруҳлар

билан ишлаш, коллоквиум ўтказиш, ва бошқа интерактив таълим усуллари қўллаш назарда тутилади.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режадаги “Олий таълимда технология таълими фанларини ўқитиш методикаси”, “Педагогик квалиметрия” ўқув модуллари билан узвий боғланган ҳолда тингловчиларнинг соҳага оид компетентлик даражасини ривожлантиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълим самарадорлигини оширишдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар таълим сифатини ошириш, технология таълимини ўқитиш методикаси бўйича назарий масалалари ва муаммолари, мутахассислик фанларини ўқитишда инновацияларнинг ўрни ва уларни мақсадли йўналтиришга оид зарурий билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштирадиган ҳамда олий таълим муассасаси амалиётига кенг татбиқ этадилар.

Модул бўйича соатлар тақсими:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат				Мустақил таълим
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси		Мустақил таълим	
			жами	Назай		
1.	Технология таълимини ўқитиш методикаси фани ва унинг вазифалари	4	4	2	2	
2.	Технология таълимига оид махсус фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда инновацион технологиялардан фойдаланиш	4	4	2	2	

3.	Олий таълим муассасаларида технология таълими фанларини ўқитишни инновацион технологиялар асосида лойиҳалаштириш	4	4	2	2	
4.	Технология таълимида АКТдан фойдаланиш методикаси (реал объектлар, мультимедиа, электрон дарслик ва бошқ). Таълим жараёнига метод, восита ва шаклларни жорий этиш	2	2		2	
5	Технология таълимини ташхис қилиш, коррекциялаш ва башоратлаш методикаси.	2	2		2	
	Жами:	16	16	6	10	

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1- мавзу: Технология таълимини ўқитиш методикаси фани ва унинг вазифалари

“Технология таълимини ўқитиш методикаси” фанининг мақсад ва вазифалари. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида бакалавр эгаллаши керак бўлган билим, кўникма ва малакалар йиғиндиси. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари. Буюк мутафаккирларнинг технология таълими, касб танлашга йўллаш ва тарбиясига оид фикрлари.

2-мавзу: Технология таълимига оид махсус фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда инновацион технологиялардан фойдаланиш

Технология таълими , касб танлашга йўллашни ўқитиш шакллари. Технология таълими , касб танлашга йўллаш дарсларининг типлари. “Таълим методлари” тушунчасининг тавсифи ва турлари. Таълим методларини танлаш йўллари. Дарсларда касб танлашга йўллаш ишларининг шакл ва методлари.

3-Мавзу: Олий таълим муассасаларида технология таълими фанларини ўқитишни инновацион технологиялар асосида лойиҳалаштириш

Режалаштиришнинг мақсад ва вазифалари. Технология таълими, касб танлашга йўллаш жараёнини режалаштирувчи ҳужжатлар. Тақвимий мавзули режани тузиш. Ўқув устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхатини ишлаб чиқиш. Фанларнинг ўзаро боғланиш режаси. Дарс режаси ва унинг баён қилиниши. Технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчисининг дарсга ва ўқув йилига тайёргарлиги. Асбоб-ускуналарни ишга созлаш, хом-ашё, намуна, кўرғазмаларни қуроллар ва техник воситаларни тайёрлаш.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-амалий машғулот: Технология таълимини ўқитиш методикаси фани ва унинг вазифалари.

Технология таълими фанларини ўқитишда замонавий ёндашувлар модулли ўқитиш технологияси. Модуль тамойиллари, турлари, таркибий қисмлари. Технология таълимининг модернизациялашган мазмунини таҳлил қилиш.

2-амалий машғулот: Технология таълимига оид махсус фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишнинг инновацион шакл, метод ва воситаларидан фойдаланиш.

Интерфаол таълим методлари, ўқув лойиҳаси, кейс-стади таълим технологияларини қўллаш методикаси. Ўқув фанларини интеграциялаш турлари, йўналишлари, типлари, функциялари. Технология таълимига оид фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда таълим шакллари, воситаларининг роли ва улардан фойдаланиш методикаси. График органайзерлар ва улардан таълим жараёнида фойдаланиш методикаси.

3-амалий машғулот: Олий таълим муассасаларида технология таълими фанларини ўқитишни инновацион технологиялар асосида лойиҳалаштириш.

Технология таълимига оид фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда таълим шакллари, воситаларининг роли ва улардан фойдаланиш методикасига оид маълумотларни тизимлаштириш ва мавжуд кўникмаларни ривожлантириш.

Мавжуд назарий билимлар ва амалий тажрибаларни таҳлил қилиш, таққослаш орқали муаммони ҳал этиш йўлларни топишга, билимларни мустаҳкамлаш, такрорлаш, баҳолашга, мустақил, танқидий фикрлашни, ностандарт тафаккурни шакллантириш.

4-амалий машғулот: Технология таълимида АКТдан фойдаланиш методикаси (реал объектлар, мультимедиа, электрон дарслик ва бошқ).

Таълим жараёнига метод, восита ва шаклларни жорий этиш.

Интернет тармоғидан ахборотларни излаш, таҳлил қилиш асосида уларда креатив қобилиятни шакллантиришга оид кўникмаларини ривожлантириш. Технология таълими ўқитувчиларни тайёрлашда янгиланган ДТС асосида мутахассислар тайёрлаш.

5-амалий машғулот: Технология таълимини ташхис қилиш, коррекциялаш ва башоратлаш методикаси.

Технология таълимини ташхис қилиш, коррекциялаш ва башоратлаш методикасига оид кўнималарини ривожлантириш. Меъёрлаш хусусида меҳнат топшириғини бажаришни вақт бўйича чегаралаш ўқувчилар меҳнат операцияларини бажариш усулларини эгаллаб олганларидан кейин амалга оширилиш.

ЎҚИТИШ ШАКЛЛАРИ

Мазкур модул бўйича қуйидаги ўқитиш шаклларида фойдаланилади:

- маърузалар, амалий машғулотлар (маълумотлар ва технологияларни англаб олиш, ақлий қизиқишни ривожлантириш, назарий билимларни мустаҳкамлаш);

- давра суҳбатлари (кўрилаётган лойиха ечимлари бўйича таклиф бериш қобилиятини ошириш, эшитиш, идрок қилиш ва мантиқий хулосалар чиқариш);

- баҳс ва мунозаралар (лойихалар ечими бўйича далиллар ва асосли аргументларни тақдим қилиш, эшитиш ва муаммолар ечимини топиш қобилиятини ривожлантириш).

II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ.

“SWOT-таҳлил” методи.

Методнинг мақсади: мавжуд назарий билимлар ва амалий тажрибаларни таҳлил қилиш, таққослаш орқали муаммони ҳал этиш йўллари топишга, билимларни мустаҳкамлаш, такрорлаш, баҳолашга, мустақил, танқидий фикрлашни, ностандарт тафаккурни шакллантиришга хизмат қилади.

S – (strength)	• кучли томонлари
W – (weakness)	• заиф, кучсиз томонлари
O – (opportunity)	• имкониятлари
T – (threat)	• тўсиқлар

Намуна: Ҳамкорлик педагогикасининг SWOT таҳлилини ушбу жадвалга туширинг.

S	Ҳамкорлик педагогикасидан фойдаланишнинг кучли томонлари	
W	Ҳамкорлик педагогикасидан фойдаланишнинг кучсиз томонлари	
O	Ҳамкорлик педагогикасидан фойдаланишнинг имкониятлари (ички)	
T	Тўсиқлар (ташқи)	

Хулосалаш» (Резюме, Веер) методи

Методнинг мақсади: Бу метод мураккаб, кўптармоқли, мумкин қадар, муаммоли характеридаги мавзуларни ўрганишга қаратилган. Методнинг моҳияти шундан иборатки, бунда мавзунинг турли тармоқлари бўйича бир хил ахборот берилади ва айти пайтда, уларнинг ҳар бири алоҳида аспектларда муҳокама этилади. Масалан, муаммо ижобий ва салбий томонлари, афзаллик, фазилат ва камчиликлари, фойда ва зарарлари бўйича ўрганилади. Бу интерфаол метод танқидий, таҳлилий, аниқ мантикий

фикрлашни муваффақиятли ривожлантиришга ҳамда ўқувчиларнинг мустақил ғоялари, фикрларини ёзма ва оғзаки шаклда тизимли баён этиш, ҳимоя қилишга имконият яратади. “Хулосалаш” методидан маъруза машғулотларида индивидуал ва жуфтликлардаги иш шаклида, амалий ва семинар машғулотларида кичик гуруҳлардаги иш шаклида мавзу юзасидан билимларни мустаҳкамлаш, таҳлили қилиш ва таққослаш мақсадида фойдаланиш мумкин.

Методни амалга ошириш тартиби:

тренер-ўқитувчи иштирокчиларни 5-6 кишидан иборат кичик гуруҳларга ажратади;

тренинг мақсади, шартлари ва тартиби билан иштирокчиларни таништиргач, ҳар бир гуруҳга умумий муаммони таҳлил қилиниши зарур бўлган қисмлари туширилган тарқатма материалларни тарқатади;

ҳар бир гуруҳ ўзига берилган муаммони атрофлича таҳлил қилиб, ўз мулоҳазаларини тавсия этилаётган схема бўйича тарқатмага ёзма баён қилади;

навбатдаги босқичда барча гуруҳлар ўз тақдимотларини ўтказадилар. Шундан сўнг, тренер томонидан таҳлиллар умумлаштирилади, зарурий ахборотлар билан тўлдирилади ва мавзу яқунланади.

Намуна:

Фанлар интеграцияси жараёнида пайдо бўлган педагогиканинг замонавий тармоқлари					
Педагогик рискология		Театр педагогикаси		Виртуал педагогика	
афзаллиги	камчилиги	афзаллиги	камчилиги	афзаллиги	камчилиги
Хулоса:					

“Кейс-стади” методи

«Кейс-стади» - инглизча сўз бўлиб, («case» – аниқ вазият, ходиса, «stadi» – ўрганмоқ, таҳлил қилмоқ) аниқ вазиятларни ўрганиш, таҳлил қилиш асосида ўқитишни амалга оширишга қаратилган метод ҳисобланади. Мазкур метод дастлаб 1921 йил Гарвард университетиде амалий вазиятлардан иқтисодий бошқарув фанларини ўрганишда фойдаланиш тартибида

кўлланилган. Кейсда очик ахборотлардан ёки аниқ воқеа-ходисадан вазият сифатида таҳлил учун фойдаланиш мумкин. Кейс ҳаракатлари ўз ичига кўйидагиларни қамраб олади: Ким (Who), Қачон (When), Қерда (Where), Нима учун (Why), Қандай/ Қанақа (How), Нима-натижа (What).

“Кейс методи” ни амалга ошириш босқичлари

Иш босқичлари	Фаолият шакли ва мазмуни
1-босқич: Кейс ва унинг ахборот таъминоти билан таништириш	якка тартибдаги аудио-визуал иш; кейс билан танишиш(матнли, аудио ёки медиа шаклда); ахборотни умумлаштириш; ахборот таҳлили; муаммоларни аниқлаш
2-босқич: Кейсни аниқлаштириш ва ўқув топшириғни белгилаш	индивидуал ва гуруҳда ишлаш; муаммоларни долзарблик иерархиясини аниқлаш; асосий муаммоли вазиятни белгилаш
3-босқич: Кейсдаги асосий муаммони таҳлил этиш орқали ўқув топшириғининг ечимини излаш, ҳал этиш йўллари ишлаб чиқиш	индивидуал ва гуруҳда ишлаш; муқобил ечим йўллари ишлаб чиқиш; ҳар бир ечимнинг имкониятлари ва тўсиқларни таҳлил қилиш; муқобил ечимларни танлаш
4-босқич: Кейс ечимини ечимини шакллантириш ва асослаш, тақдимот.	якка ва гуруҳда ишлаш; муқобил вариантларни амалда қўллаш имкониятларини асослаш; ижодий-лойиҳа тақдимотини тайёрлаш; якуний хулоса ва вазият ечимининг амалий аспектларини ёритиш

Кейсни бажариш босқичлари ва топшириқлар:

- Кейсдаги муаммони келтириб чиқарган асосий сабабларни белгилаш(индивидуал ва кичик гуруҳда).
- Мобил иловани ишга тушириш учун бажарилаётгани ишлар кетма-кетлигини белгилаш (жуфтликлардаги иш).

«ФСМУ» методи

Технологиянинг мақсади: Мазкур технология иштирокчилардаги умумий фикрлардан хусусий хулосалар чиқариш, таққослаш, қийёслаш орқали ахборотни ўзлаштириш, хулосалаш, шунингдек, мустақил ижодий фикрлаш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилади. Мазкур технологиядан маъруза машғулотларида, мустақамлашда, ўтилган мавзунини сўрашда, уйга вазифа беришда ҳамда амалий машғулот натижаларини таҳлил этишда фойдаланиш тавсия этилади.

Технологияни амалга ошириш тартиби:

- қатнашчиларга мавзуга оид бўлган якуний хулоса ёки ғоя таклиф этилади;
- ҳар бир иштирокчига ФСМУ технологиясининг босқичлари ёзилган қоғозларни тарқатилади:

- иштирокчиларнинг муносабатлари индивидуал ёки гуруҳий тартибда тақдимот қилинади.

ФСМУ таҳлили қатнашчиларда касбий-назарий билимларни амалий машқлар ва мавжуд тажрибалар асосида тезроқ ва муваффақиятли ўзлаштирилишига асос бўлади.

Намуна!

Фикр: “Бакалавриат йўналиши ўқув режаси рақобатбардош кадрлар тайёрлаш моделидир”.

Топшириқ: Мазкур фикрга нисбатан муносабатингизни ФСМУ орқали таҳлил қилинг.

“Ассесмент” методи

Методнинг мақсади: мазкур метод таълим олувчиларнинг билим даражасини баҳолаш, назорат қилиш, ўзлаштириш кўрсаткичи ва амалий кўникмаларини текширишга йўналтирилган. Мазкур техника орқали таълим олувчиларнинг билиш фаолияти турли йўналишлар (тест, амалий

кўникмалар, муаммоли вазиятлар машқи, қиёсий таҳлил, симптомларни аниқлаш) бўйича ташҳис қилинади ва баҳоланади.

Методни амалга ошириш тартиби:

“Ассесмент” лардан маъруза машғулотларида талабаларнинг ёки катнашчиларнинг мавжуд билим даражасини ўрганишда, янги маълумотларни баён қилишда, семинар, амалий машғулотларда эса мавзу ёки маълумотларни ўзлаштириш даражасини баҳолаш, шунингдек, ўз-ўзини баҳолаш мақсадида индивидуал шаклда фойдаланиш тавсия этилади. Шунингдек, ўқитувчининг ижодий ёндашуви ҳамда ўқув мақсадларидан келиб чиқиб, ассесментга кўшимча топшириқларни киритиш мумкин.

Намуна. Ҳар бир катакдаги тўғри жавоб 5 балл ёки 1-5 балгача баҳоланиши мумкин.

Тест

1 ўқитувчининг ўз онги ва фаолиятини белгилаш ва таҳлил қила олиш нима дейилади?

- А. креативлик
- В. кўникма
- С. рефлексия

Қиёсий таҳлил

- Педагогиканинг замонавий тенденциялардан фойдаланиш кўрсаткичларини таҳлил қилинг?

Тушунча таҳлили

- INSERT қисқармасини изоҳланг...

Амалий кўникма

- Мамлакат иқтимодийетини ва таълим сифатини оширишга хизмат қилувчи ўқув режа намунасини ишлаб чиқинг?

“Инсерт” методи

Методнинг мақсади: Мазкур метод ўқувчиларда янги ахборотлар тизимини қабул қилиш ва билмларни ўзлаштирилишини енгиллаштириш мақсадида қўлланилади, шунингдек, бу метод ўқувчилар учун хотира машқи вазифасини ҳам ўтайди.

Методни амалга ошириш тартиби:

- ўқитувчи машғулотга қадар мавзунинг асосий тушунчалари мазмуни ёритилган инпут-матнни тарқатма ёки такдимот кўринишида тайёрлайди;
- янги мавзу моҳиятини ёритувчи матн таълим олувчиларга тарқатилади ёки такдимот кўринишида намоиш этилади;
- таълим олувчилар индивидуал тарзда матн билан танишиб чиқиб,

Ўз шахсий қарашларини махсус белгилар орқали ифодалайдилар. Матн билан ишлашда талабалар ёки қатнашчиларга қуйидаги махсус белгилардан фойдаланиш тавсия этилади:

Белгилар	1-матн	2-матн	3-матн
“V” – таниш маълумот.			
“?” – мазкур маълумотни тушунмадим, изоҳ керак.			
“+” бу маълумот мен учун янгилик.			
“– ” бу фикр ёки мазкур маълумотга қаршиман?			

Белгиланган вақт якунлангач, таълим олувчилар учун нотаниш ва тушунарсиз бўлган маълумотлар ўқитувчи томонидан таҳлил қилиниб, изоҳланади, уларнинг моҳияти тўлиқ ёритилади. Саволларга жавоб берилади ва машғулот якунланади.

“Тушунчалар таҳлили” методи

Методнинг мақсади: мазкур метод талабалар ёки қатнашчиларни мавзу буйича таянч тушунчаларни ўзлаштириш даражасини аниқлаш, ўз билимларини мустақил равишда текшириш, баҳолаш, шунингдек, янги мавзу буйича дастлабки билимлар даражасини ташхис қилиш мақсадида қўлланилади.

Методни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар машғулот қоидалари билан таништирилади;
- ўқувчиларга мавзуга ёки бобга тегишли бўлган сўзлар, тушунчалар номи туширилган тарқатмалар берилади (индивидуал ёки гуруҳли тартибда);
 - ўқувчилар мазкур тушунчалар қандай маъно англатиши, қачон, қандай ҳолатларда қўлланилиши ҳақида ёзма маълумот берадилар;
 - белгиланган вақт якунига етгач ўқитувчи берилган тушунчаларнинг тугри ва тулиқ изоҳини ўқиб эшиттиради ёки слайд орқали намойиш этади;
 - ҳар бир иштирокчи берилган тўғри жавоблар билан ўзининг шахсий муносабатини таққослайди, фарқларини аниқлайди ва ўз билим даражасини текшириб, баҳолайди.

Намуна: “Модулдаги таянч тушунчалар таҳлили”

Тушунчалар	Сизнингча бу тушунча қандай маънони англатади?	Қўшимча маълумот
Модератор		
Фасилитатор		
Супервайзер		
Тютер		
Фидбек		
Селфстади		
Силабус		

Изоҳ: Иккинчи устунчага қатнашчилар томонидан фикр билдирилади. Мазкур тушунчалар ҳақида қўшимча маълумот глоссарийда келтирилган.

Венн Диаграммаси методи

Методнинг мақсади: Бу метод график тасвир орқали ўқитишни ташкил этиш шакли бўлиб, у иккита ўзаро кесишган айлана тасвири орқали ифодаланади. Мазкур метод турли тушунчалар, асослар, тасавурларнинг анализ ва синтезини икки аспект орқали кўриб чиқиш, уларнинг умумий ва фарқловчи жиҳатларини аниқлаш, таққослаш имконини беради.

Методни амалга ошириш тартиби:

- иштирокчилар икки кишидан иборат жуфтликларга бирлаштириладилар ва уларга кўриб чиқиладиган тушунча ёки асоснинг ўзига хос, фарқли жиҳатларини (ёки акси) доиралар ичига ёзиб чиқиш таклиф этилади;

- навбатдаги босқичда иштирокчилар тўрт кишидан иборат кичик гуруҳларга бирлаштирилади ва ҳар бир жуфтлик ўз таҳлили билан гуруҳ аъзоларини таништирадилар;

- жуфтликларнинг таҳлили эшитилгач, улар биргалашиб, кўриб чиқиладиган муаммо ёхуд тушунчаларнинг умумий жиҳатларини (ёки фарқли) излаб топадилар, умумлаштирадилар ва доирачаларнинг кесишган қисмига ёзадилар.

Намуна: Педагогнинг касбий кўникмалари гуруҳлари бўйича

“Блиц-ўйин” методи

Методнинг мақсади: ўқувчиларда тезлик, ахборотлар тизмини таҳлил қилиш, режалаштириш, прогнозлаш кўникмаларини шакллантиришдан иборат. Мазкур методни баҳолаш ва мустаҳкамлаш мақсадида қўллаш самарали натижаларни беради.

Методни амалга ошириш босқичлари:

1. Дастлаб иштирокчиларга белгиланган мавзу юзасидан тайёрланган топшириқ, яъни тарқатма материалларни алоҳида-алоҳида берилади ва улардан материални синчиклаб ўрганиш талаб этилади. Шундан сўнг, иштирокчиларга тўғри жавоблар тарқатмадаги «якка баҳо» колонкасига белгилаш кераклиги тушунтирилади. Бу босқичда вазифа якка тартибда бажарилади.

2. Навбатдаги босқичда тренер-ўқитувчи иштирокчиларга уч кишидан иборат кичик гуруҳларга бирлаштиради ва гуруҳ аъзоларини ўз фикрлари билан гуруҳдошларини таништириб, баҳслашиб, бир-бирига таъсир ўтказиб, ўз фикрларига ишонтириш, келишган ҳолда бир тўхтамга келиб, жавобларини «гуруҳ баҳоси» бўлимига рақамлар билан белгилаб чиқишни топширади. Бу вазифа учун 15 дақиқа вақт берилади.

3. Барча кичик гуруҳлар ўз ишларини тугатгач, тўғри ҳаракатлар кетма-кетлиги тренер-ўқитувчи томонидан ўқиб эшиттирилади, ва ўқувчилардан бу жавобларни «тўғри жавоб» бўлимига ёзиш сўралади.

4. «Тўғри жавоб» бўлимида берилган рақамлардан «якка баҳо» бўлимида берилган рақамлар таққосланиб, фарқ булса «0», мос келса «1» балл қуйиш сўралади. Шундан сўнг «якка хато» бўлимидаги фарқлар юқоридан пастга қараб қўшиб чиқилиб, умумий йиғинди ҳисобланади.

5. Худди шу тартибда «тўғри жавоб» ва «гуруҳ баҳоси» ўртасидаги фарқ чиқарилади ва баллар «гуруҳ хатоси» бўлимига ёзиб, юқоридан пастга қараб қўшилади ва умумий йиғинди келтириб чиқарилади.

6. Тренер-ўқитувчи якка ва гуруҳ хатоларини тўпланган умумий йиғинди бўйича алоҳида-алоҳида шарҳлаб беради.

7. Иштирокчиларга олган баҳоларига қараб, уларнинг мавзу бўйича ўзлаштириш даражалари аниқланади.

«Таълим-тарбия жараёнинг» кетма-кетлигини жойлаштиринг.

Ўзингизни текшириб кўринг!

Ҳаракатлар мазмуни	Якка баҳо	Якка хато	Тўғри жавоб	Гуруҳ баҳоси	Гуруҳ хатоси
Мақсад					

Мазмун					
Шакл					
Метод					
Восита					
Натижа					

“Брифинг” методи

“Брифинг”-(инг. briefing-қиска) бирор-бир масала ёки саволнинг муҳокамасига бағишланган қиска пресс-конференция.

Ўтказиш босқичлари:

1. Тақдимот қисми.
2. Муҳокама жараёни (савол-жавоблар асосида).

Брифинглардан тренинг яқунларини таҳлил қилишда фойдаланиш мумкин. Шунингдек, амалий ўйинларнинг бир шакли сифатида қатнашчилар билан бирга долзарб мавзу ёки муаммо муҳокамасига бағишланган брифинглар ташкил этиш мумкин бўлади. Талабалар ёки тингловчилар томонидан яратилган мобил иловаларнинг тақдимотини ўтказишда ҳам фойдаланиш мумкин.

“Портфолио” методи

“Портфолио” - (итал. portfolio-портфел, инг. ҳужжатлар учун папка) таълимий ва касбий фаолият натижаларини аутентик баҳолашга хизмат қилувчи замонавий таълим технологияларидан ҳисобланади. Портфолио мутахассиснинг сараланган ўқув-методик ишлари, касбий ютуқлари йиғиндиси сифатида акс этади. Жумладан, талаба ёки тингловчиларнинг модул юзасидан ўзлаштириш натижасини электрон портфолиолар орқали текшириш мумкин бўлади. Олий таълим муассасаларида портфолионинг қуйидаги турлари мавжуд:

Фаолият тури	Иш шакли	
	Индивидуал	Гуруҳий
Таълимий фаолият	Талабалар портфолиоси, битирувчи, докторант, тингловчи портфолиоси ва бошқ.	Талабалар гуруҳи, тингловчилар гуруҳи портфолиоси ва бошқ.
Педагогик фаолият	Ўқитувчи портфолиоси, раҳбар ходим портфолиоси	Кафедра, факультет, марказ, ОТМ портфолиоси ва бошқ.

Ш. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

1-мавзу: Технология таълимини ўқитиш методикаси фани ва унинг вазифалари

Режа:

1. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” фанининг мақсад ва вазифалари
2. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида бакалавр эгаллаши керак бўлган билим, кўникма ва малакалар йиғиндиси.
3. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари.
4. Буюк мутафаккирларнинг технология таълими, касб танлашга йўллаш ва тарбиясига оид фикрлари.

***Таянч иборалар:** Технология таълими, касб танлашга йўллаш, билим, кўникма, малака, меҳнат қуроллари, техник восита, дидактик материал, электрон ва тарқатма материаллар.*

1. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” фанининг мақсад ва вазифалари. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев ташаббуслари билан 2017 йилнинг 7 февраль куни “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони қабул қилинди. Ушбу фармон асосида 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси белгилаб берилди.

Ҳаракатлар стратегиясининг тўртинчи устувор йўналиши ижтимоий соҳани ривожлантиришга йўналтирилган бўлиб, унда “...таълим, маданият, илм-фан, адабиёт, санъат ва спорт соҳаларини ривожлантириш, ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш” масалаларига катта эътибор қаратилган.

Шунингдек, Ҳаракатлар стратегиясида юртимизда йилларга бериладиган номлардан келиб чиқиб, ҳар бир йил бўйича давлат дастурлари қабул қилинишини назарда тутган ҳолда амалга оширилиши белгиланган бўлиб, жумладан, 2017 йил Ўзбекистон Республикасида “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” деб эълон қилинди.

Дастурнинг 4.4-бўлими “Таълим ва фан соҳасини ривожлантириш” деб номланган бўлиб, унда узлуксиз таълим тизимини янада

такомиллаштириш, сифатли таълим хизматлари имкониятларини ошириш, меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мос юқори малакали кадрлар тайёрлаш сиёсатини давом эттириш; таълим ва ўқитиш сифатини баҳолашнинг халқаро стандартларини жорий этиш каби масалалар белгиланган.

Маълумки, Ҳаракатлар стратегияси асосида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 15 мартдаги “Умумий ўрта таълим тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 140-сонли, 2017 йил 6 апрелда “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги 187-сонли Қарорлари қабул қилинганлиги таълим тизимини янада такомиллаштириш ҳамда узвийлигини таъминлашда катта аҳамият касб этмоқда.

Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисидаги қарорнинг қабул қилиниши таълим тизимини тубдан модернизация қилинаётганлигидан далолат беради, деб ўйлаймиз.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда “Меҳнат таълими” фани номини “Технология” фани номи билан ўзгартирилишининг асосий омиллари сифатида қуйидагиларни келтирмоқчимиз:

1. Жамиятда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий ислохотлар асосида умумий ўрта таълим мазмуни ва сифатига қўйиладиган талабларни кескин ортиб бориши.

2. Давлат таълим стандартлари талабларининг таълим сифати ва кадрлар тайёрлашга қўйиладиган халқаро талабларга мувофиқлигини таъминланганлиги.

3. Таълим соҳаси ривожланган хорижий мамлакатларнинг таълим соҳасида меъёрларни белгилаш тажрибасидан миллий хусусиятларни ва мамлакатда амалга оширилаётган ислохотларни ҳисобга олган ҳолда такомиллаштирилиб борилаётганлиги.

4. Таълим жараёнига миллий, умуминсоний ва маънавий қадриятлар асосида ўқувчиларни тарбиялашнинг самарали шакл, усул ва воситаларини кенг жорий этилиши.

5. Ўқув-тарбия жараёни самарадорилигини ва натижавийлигини таъминлашда педагогик ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини тадбиқ этиш масаласига катта эътибор берилаётганлиги.

6. Кадрларни мақсадли ва сифатли тайёрлаш учун таълим, фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграцияси узвийлигини таъминлашга катта эътибор қаратилаётганлиги.

7. Эркин бозор муносабатларига ва хусусий мулк устуворлигига асосланган иқтисодий ривожланиши ҳамда тадбиркорлик фаолиятини кенг жорий қилишда ўқувчи шахси, унинг интилишлари, қобилияти ва қизиқишлари устуворлиги.

8. Сифатли таълим хизматлари имкониятларини ошириб борилаётганлиги.

9. Меҳнат бозорининг замонавий эҳтиёжларига мос юқори малакали кадрлар тайёрлаш сиёсатининг устуворлиги.

10. Таълим ва ўқитиш сифатини баҳолашнинг халқаро стандартларини жорий этилаётганлиги.

Фаннинг мақсади-ўқувчиларни меҳнат ва касб оламига олиб киришнинг ҳар хил йўллари орасида “Технология таълими” фани муҳим ўрин тутди. Унинг методикасини такомиллаштириш орқали фан учун моддий жиҳозни мустаҳкамлаш, мактабни ўз атрофидаги саноат ва қишлоқ хўжалиги соҳаси билан алоқасини мустаҳкамлаш, ижтимоий фойдали, унумли меҳнатни ташкил этиш, унинг тарбиявий иқтисодий самарадорлигини ошириш, уни таълим билан қўшиб олиб бориш, ўқувчиларни меҳнатга тайёрлашни яхшилаш бўйича ишлар йўлга қўйилади.

Технология таълими дарслари мактабдаги бошқа фанлар учун умумий дидактик тамойилларни қўллашда, унинг ўзига хос хусусиятлари ҳам мавжуд. Ўқувчилар билиш фаолияти билангина эмас, балки яратиш фаолияти билан ҳам шуғулланадилар. Меҳнат фанлари, қурулларни, жараёнлари оддий ўрганиш объекти сифатида эмас, балки ўқувчилар амалий ишларини фаоллаштирувчи кўрсатмалилик воситаси, дидактик материал, таълимнинг техник воситаси сифатида хизмат қилади.

Фанни ўқитишдан мақсад - ўқувчиларни ҳар томонлама баркамол ривожланган, ҳозирги замон руҳида тарбияланган, бозор иқтисодиёти даврида таълим-тарбия ишини ташкил этиш ва уни амалга оширишга оид долзарб муаммоларни ижобий ҳал эта оладиган, миллий истиқлол Ғояси, миллий ва умуминсоний қадриятларимизни чуқур ҳис этиб, уларни таълим-тарбия мазмунига сингдира оладиган шахс - технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчиси сифатида шакллантиришдир. Мазкур курснинг мақсади ўқувчиларнинг умумий ўрта таълим мактабларнинг 5-9 синфлари учун технология таълими ўқитувчиси бўлиб шаклланишларида тегишли методик тайёргарлик кўришларини таоминлашда хизмат қилади.

Фаннинг вазифасига қуйидагиларни киритиш мумкин:

- ўқувчиларда педагогик-психологик билимларни умуммеҳнат, касб танлашга йўллаш ва умумкасбий кўникма ва малакаларни шакллантириш жараёнига тадбиқ этиш;

- педагогик–психологик билимларни бевосита танланган соҳаларига тадбиқ эта олиш ва янги педагогик ҳамда ахборот технологиялари асосида методик муаммоларни ҳал этиш;

- мактабларда технология таълими ва касб танлашга йўллаш дарсларини ўқитишни ташкил этиш ҳамда уни амалга ошириш методикасини ўргатишдан иборат.

2. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида талаба эгаллаши керак бўлган билим, кўникма ва малакалар йиғиндиси.

“Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида бакалавр:

- технология таълими, касб танлашга йўллаш йўналишлари бўйича таълим мазмунининг узвийлиги ва ўзаро боғлиқлиги; ўқув моддий базасини ташкил этилиши (ўқув материаллари ва мосламалар билан таоминланиши); давлат таълим стандартларининг ишлаб чиқиши мезонлари ва унга қўйиладиган талабларни, касб типлари, касбга яроқлилиқ, касб танлашга таосир этувчи омилларни **билиши керак;**

- ўқувчиларнинг меҳнат тайёргарлиги бўйича ўқув режаси ва дастурлар мазмунини; ўқув жараёнини ташкил этиш ва технология таълими, касб танлашга йўллашга оид режалаштирувчи ҳужжатларни ишлаб чиқиш, технология таълими, касб танлашга йўллаш ва касб танлашга йўллаш дарсларини олиб бориш **кўникмаларига эга бўлиши керак;**

- таълим муассасалари ва ишлаб чиқариш корхоналари ўртасида алоқалар ўрнатишни билиши, малака ҳосил қилиши ва амалда қўллай олиши; машғулотларни ўтказиш; ўқув жараёнини режалаштириш; тарбиявий тадбирларни ўтказиш; бандлик хизмати билан ишлаш; ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятларини аниқлаш бўйича турли тестлардан фойдаланиш; ота-оналар ва жамоат ташкилотлари билан ишлаш **малакаларига эга бўлиши керак.**

Технология таълимини ўқитиш методикаси умумкасбий фан ҳисобланиб, 6 ва 7 семестрларда ўқитилади. Дастурни амалга ошириш ўқув режасида режалаштирилган математик ва табиий (физика, математика, ахборот технологияси, чизмачилиқ, радиоэлектроника ва ҳ.к.), умумкасбий (педагогика, педагогик маҳорат, психология, меҳнат ва муҳандислик психологияси ва ҳ.к.) ва ихтисослик (материаллар технологияси,

машинасозлик фанлари, ўқув устахоналарида амалий ишлар, касб таълими практикуми фанлари, техника хавфсизлиги ва ҳ.к.) фанларидан етарли билим ва кўникмаларга эга бўлишлик талаб этилади.

Ўқувчилар фанни ўзлаштириш жараёнида ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган барча соҳалар, уларда қўлланиладиган технологик жараёнлар ҳамда ишлаб чиқариш муносабатлари тўғрисида тўлиқ тасавурга эга бўладилар. Умумий ўрта таълим мактабларида ўқувчиларни технология таълими, касб танлашга йўллаш таркибида касбга йўналтириш уларнинг замонавий ва миллий касб-ҳунарларни ўзаро уйғунлигини таоминлаган ҳолда билим, кўникма ва малакаларни эгаллашларини таоминлайди. Мазкур дастур бўлажак технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчиларининг технология таълими, касб танлашга йўллашни ўқитиш методикаси асосида касбга йўналтириш ишларини халқ хўжалиги тармоқлари истикболини ҳамда касб-ҳунар коллежлари соҳалаштирилганлигини ҳисобга олган ҳолда бажаришига хизмат қилади.

3. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишнинг ўзига хос жиҳатлари. Ўқувчиларни технология таълимини ўқитиш методикаси фанини ўзлаштиришлари учун ўқитишнинг илғор ва замонавий усулларидан фойдаланиш, янги информацион-педагогик технологияларни тадбиқ қилиш муҳим аҳамиятга эгадир. Фанни ўзлаштиришда дарслик, ўқув ва услубий қўлланмалар, маоруза матнлари, таркатма материаллар, электрон материаллар, виртуал стендлар ҳамда ишчи ҳолатдаги машиналарнинг ишлаб чиқаришдаги намуналари ва макетларидан фойдаланилади.

Мазкур фанни ўқитиш жараёнида таълимнинг замонавий методлари, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан, жумладан:

- ўқув фанига тегишли маоруза дарсларида замонавий компьютер технологиялари ёрдамида тақдимот ва электрон-дидактик технологиялардан, блиц-сўров, инсерт техникаси, фронтал ишчи гуруҳларда ишлаш, «Бумеранг», мусобақа, «Аралаш мантиқий занжирлар», муаммоли дарс, «бхбхб» каби педагогик технологияларидан;

- фан бўйича ўтказиладиган амалий машғулотларида оғзаки баён қилиш, фикрлар ҳужуми, суҳбат-мунозара, чархпалак, Б-Б-Б, ролли ўйинлар, муаммоли дарс, кичик гуруҳларда ва жамоада ишлаш педагогик технологияларидан фойдаланиш назарда тутилган.

“Технология таълимини ўқитиш методикаси” курсини ўрганиш, умумий ўрта таълим мактабидаги технология таълимининг (меҳнат тарбияси, касбга

йўллаш ва хоказоларнинг) мақсад ва вазифаларини, шу фан бўйича ўқув жараёнини ташкилий тамойилларини ва унинг мазмунини англаб олиши, мактаб устахоналарида таълим-тарбия жараёнини муваффақиятли олиб боришда ёрдам берадиган методик воситалар тизими сифатида ўрганилиши лозим.

Педагогика фанининг тармоғи сифатида “Технология таълимини ўқитиш методикаси” курси олдида куйидаги асосий тадқиқот вазифалари қўйилади, яъни технология таълими вазифаларини асослаш, уларнинг тарбиявий ва таълимий аҳамиятини очиқ бериш.

Технология таълими ўқувчилар шахсини ҳар томонлама камол топишига, меҳнатнинг турмуш билан алоқасини мустаҳкамлашга, ўқувчиларда онгли дунёқарашни шаклланишига, уларни халқ хўжалигида меҳнат қилишга ва асосий равишда касб танлашга тайёрлашда ёрдам беради.

“Технология таълимини ўқитиш методикаси” фани устахонада ўтказиладиган машғулотлар билан бошқа ўқув фанларини (ижтимоий-сиёсий, табиий ва математик) ўқитишнинг ўзаро дидактик боғлиқлигини очиқ беради, шунингдек, бошланғич, ўрта ва юқори синфлардаги технология таълимининг изчиллигини таоминлаш йўллари кўрсатади.

Технология таълими жараёнида ўқувчиларда меҳнатга муҳаббат, жисмоний меҳнат кишиларига ҳурмат ва шахснинг бошқа ахлоқий сифатлари шаклланишига имкон беради.

4. Буюк мутафаккирларнинг технология таълими, касб танлашга йўллаш ва тарбиясига оид фикрлари. Шарқнинг буюк мутафаккирлари, алломалари деярли барча даврларда ўз асарларида, шеор ва Ғазалларида, адабий меросларида ҳалол меҳнатни, касб-хунар эгаллашнинг муқаддаслигини ва зарурлигини таъкидлаб, улуғлаб ўтганлар. Улуғ бобоколониимиз А.Навоий ўз Ғазалларида ёшларни илм-хунар эгаллашга чақиради:

*Илм касбини қилди то жони бор,
Хунар ўрганди онга ки имкони бор.*

Х асрда яшаб ижод этган улуғ бобоколониимиз Абунаслр Ал-Фаробий ҳам кишиларни ҳалол меҳнат қилишга ва касб-хунар эгаллашга чақиради. Фаробийнинг фикрича: “Инсон - ожиз банди, ҳеч нарсага қодир бўлмаган мавжудот эмас, балки у энг олий камолот бўлиб ўзининг ақл-идрок зиёсига эга, ўзи учун зарур бўлган ҳамма нарсани яратишга қодир борлиқдир”¹. Фаробий меҳнат ва касб-хунар қўникмаларини ахлоқий фазилатларни ҳосил

¹М.Хайруллаев. Фаробий. Т., 85 бет

қилиш лозимлигини таъкидлаб: "Агар касб-ҳунар фазилати туҒма бўлганда, подшоҳлар ҳам ўзлари истаб ва ҳаракат қилиб эмас, балки подшоҳлик уларга фақат табиий равишда муяссар бўлган, табиат талаб қилган табиий бир мажбурият бўлиб қолар эди. Касб-ҳунар фазилати туҒма бўлмас экан, халқлар ва шаҳар аҳлларида, одоб-ахлоқ, расм-русм, касб-ҳунар, одат ва иродани ҳосил қилиши инсондан зўр куч ва қудрат талаб қилинади. Бу икки йўл билан: яони таълим ва тарбия йўли билан ҳосил қилинади. Таълим деган сўз халқлар шаҳарлар ўртасида назарий фазилат ва амалий касб-ҳунар фазилатлари бирлаштириш деган сўздир", - деган эди².

Касб-ҳунар эгаллашни аҳамияти тўғрисида қомусий олим Абу Али Ибн Сино(980-1037)нинг асарларида ҳам кўрамиз. Унинг фикрича болага ёшлигидан бирор касб-ҳунарни ўргатиш лозим. Бола касб-ҳунарни маолум даражада ўзлаштириб бўлгандан сўнг ўз касб-ҳунаридан ҳаётда фойдаланиши, яони ҳалол меҳнат билан мустақил ҳаёт кечиришига ўргатиш керак.

"Ёшларга илм бера бориб, уларга ҳунар ўргатмоқ муҳим маосулиятли ишдир. Ҳунар ўрганиш бирла ёшлар ҳар қандай ножўя ҳатти-ҳаракатлардан ҳоли бўладилар"³, - деб таъкидлайди Абу Али Ибн Сино. Унинг ҳунарли бўлишга қаратилган насиҳатлари ҳозирги кунда ҳам муҳим аҳамиятга эга:

*Олтин олмагину ўргангин ҳунар
Ҳунарни олдида хасдир олтин зар⁴.*

Шарқ, Марказий Осиёлик мутафаккирлар ҳамда ўзбек марифатпарвар шоирлари ҳам касб-ҳунар эгаллашни аҳамияти тўғрисида ўз асарларида қимматли маслаҳатларини қолдирганлар, бу мерос ҳозирги кунда ҳам ёшларни касб-ҳунарга йўналтиришда муҳим аҳамиятга эга.

Инсоният тарихий тараққиётида Шарқу - Ғарбда ҳам ёшларни касб-ҳунар эгаллашларига алоҳида эотибор билан қаралган. Уларни касб-ҳунар эгаллашларига оталик, устозлик маслаҳатларини, йўл-йўриқларини мунтазам бериб келганлар. Расман касбга оид маслаҳат идоралари асримиз бошларида пайдо бўла бошлаган.

Мустаҳкамлаш учун саволлар:

1. "Технология таълимини ўқитиш методикаси" фанининг қандай мақсад ва вазифалари бор?
2. "Технология таълимини ўқитиш методикаси" ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида бакалавр қандай билим, кўникма ва малакаларни эгаллайди?

²Хикматлар гулдастаси. Т., 1982. 53 бет

³Абу Али Ибн Сино Таълим ва тарбия пакида Т. 1967. 9-бет .

⁴Ўша ерда 9 бетда

3. “Технология таълимини ўқитиш методикаси” ўқув фанини ўқитиш жараёнида таълимнинг қандай замонавий методларидан фойдаланилади?

4. Мазкур ўқув фанини ўқитиш жараёнида қандай педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш мумкин?

5. Буюк мутафаккирларнинг технология таълими, касб танлашга йўллаш ва тарбиясига оид қандай фикрларни билдиришган?

Адабиётлар:

1. **Muslimov N.A., Sharipov SH.S., Qo‘ysinov O.A.** Mehnat ta’limi o‘qitish metodikasi, kasb tanlashga yo‘llash. Darslik. –Toshkent: TDPU, 2014. 389 b.

2. Қўйсинов О.А. ва б. “Меҳнат таълими методикаси, касб танлашга йўллаш” фанидан лаборатория машғулоти. Т.: ТДПУ, 2013. – 168 б.

3. Муслимов Н. ва бошқалар. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технологиялар», 2013. – 128 б.

4. Муслимов Н.А. Бўлажак касб таълими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: “Фан”, 2004. – 126 б

2-мавзу: Технология таълимига оид махсус фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда инновацион технологиялардан фойдаланиш

Режа:

1. Технология таълими , касб танлашга йўллашни ўқитиш шакллари
2. Технология таълими , касб танлашга йўллаш дарсларининг типлари.
3. “Таълим методлари” тушунчасининг тавсифи ва турлари.
4. Таълим методларини танлаш йўллари
5. Дарсларда касб танлашга йўллаш ишларининг шакл ва методлари.

Таянч тушунчалар: таълим жараёни, таълим иштирокчилари, таълимнинг ташкилий шакллари, ўқувчилар жамоаси, дарс типлари, ўқитиш шакллари: назарий машғулоти, амалий ва амалий лаборатория машғулоти, ишлаб чиқариш корхонасига экскурсия, фирмалар, хусусий корхоналар базасида машғулоти, ўқувчиларнинг меҳнатга оид мустақил ишлари, меҳнатни ташкил этиш шакллари, масофавий таълим.

1. Технология таълими, касб танлашга йўллашни ўқитиш шакллари. Таълим жараёни иштирокчилари, яъни ўқитувчи ва ўқувчиларнинг маълум белгиланган тартибда амалга ошириладиган ҳамкорликдаги фаолиятининг ташқи кўриниши технология таълими нинг ташкилий шаклини англатади.

Умумтаълим мактаб ўқувчиларининг ўқув фаолияти турли ташкилий шаклларда кечади. Технология таълимининг ташкилий шакллари деганда ўқув фаолияти учун ўқувчилар жамоасини ташкил этиш йўллари, бу фаолиятга раҳбарлик қилиш шакллари, шунингдек, ўқув машғулотларининг қурилиш таркиби тушунилади. Бунда назарий ва амалий машғулотлар ва ишлаб чиқариш таълимини ташкил қилишнинг асосий шаклларини очиб бериш, ишлаб чиқариш корхоналарига саёҳат, айрим ҳолларда технология таълими да масофавий ўқитишни ишлаб чиқишни, ишлаб чиқариш таълимининг мақсад ва вазифалари, ташкил қилиш, ўтказиш, раҳбарлик қилиш бўйича тавсияларни ишлаб чиқишни, жамоавий, гуруҳли, якка тартибдаги шакллардан фойдаланган ҳолда дарс ишланмаларини тайёрлашни талаб этади. Ана шу сабабли технология таълими нинг ташкилий шакллари ишлаб чиқиш ва бошқариш моделини лойиҳалаш зарур.

Технология таълимининг ташкилий шакллари деганда – ўқув-ишлаб чиқариш фаолияти учун ўқувчилар жамоасини ташкил этиш йўллари, бу фаолиятга раҳбарлик қилиш шакллари, шунингдек, ўқув машғулотларининг қурилиш таркиби тушунилади.

Технология таълимини у ёки бу шаклини танлашда, ўқувчиларни технология таълими бўйича билим, кўникма ва малакалар билан қуроллантириш жараёнида уларнинг мутлоқ мақсади ва яқин вазифалари, мазмун ҳамда методлари, шунингдек, моддий шароитини белгилайдиган асосий фактор (кўрсаткич)ларини у ёки бу шаклларига боғлиқ.

Технология таълими, касб танлашга йўллаш машғулотларини ташкил этиш шаклларига қуйидагилар киради:

1. Назарий машғулотлар.
2. Амалий ва амалий лаборатория машқлари.
3. Ишлаб чиқариш корхонасига саёҳат .
4. Фирмалар, хусусий корхоналар базасида машғулот.
5. Ўқувчиларнинг меҳнатга оид мустақил ишлари.
6. Меҳнатни ташкил этиш шакллари.
- 7 Масофавий таълим.

Назарий машғулотлар. Машғулот давомида мавзу бўйича керакли маълумотлар бериш, мазмунини ёритишда назарий машғулотлардан фойдаланилади. Технология таълими машғулотлари жараёнида назарий машғулотлардан жуда кам фойдаланилади. Машғулот жараёнида назарий машғулотларда ўқитувчи ўқувчиларга дастур асосида мавзуларни кўргазмадан фойдаланиб олиб боради.

Назарий машғулотлар давомида дастур мавзуларининг мазмуни ёритилади, технология таълими нинг мақсад ва вазифаси амалга оширилади.

Назарий машғулотлар деганда - машғулотнинг ҳам жамоа, ҳам индивидуал (якка тартибда) турини ўз ичига олган, технология таълими ўқитувчисининг раҳбарлигида ўқув материални фаол, тўғри ва онгли ўзлаштирилишини кўзда тутган ўқув-меҳнат фаолиятининг аниқ ташкил қилиниши тушунилади.

Амалий ва амалий-лаборатория машғулотлари. Амалий машғулотлар ўқитувчи томонидан бошқарилиб, ўқувчилар томонидан берилган топшириқларни онгли ўзлаштирилади, меҳнат фаолияти аниқ ташкил этилади. Амалий машғулотларда ўқувчилар олдида қуйидаги мақсадлар қўйилади: ўқувчиларни ўқув материални ўзлаштирган билим, меҳнат кўникма ва малакалар даражасини текшириш, янги мавзуни тушунтиришда меҳнат усулларини кўрсатиш, янги мавзу бўйича ўқувчиларнинг бажарадиган ишлари ва билим даражасини аниқлаш, ўқувчиларни ўз-ўзини назорат қилишлари, амалий ишларни мустақил бажаришлари ҳамда ўқувчиларни амалий машғулотлар натижаларини яхшилашга қаратиш ва ҳоказо.

Амалий – лаборатория ишлари ўзида машғулотнинг шундай турини ифодалайдики, унда ўқитувчи раҳбарлигида машғулот давомида тадқиқотлар, тажрибалар, кузатишлар олиб борилади. Махсус асбоблар, ускуналар, мосламалар, аппаратлар ёрдамида тажрибалар ўтказилади, ҳамда тўғри илмий хулослар ва умумлашмалар чиқариш имкониятларини ўрганилади. Амалий – лаборатория машғулотлари газламашунослик билимини ўргатишда қўлланилади. Бундай машғулотларда газламанинг хоссалари: ситилувчанлик, киришунчанлик, ишқаланувчанлик, ғижимланиши, толавий таркибини аниқлашда қўлланилади. Амалий – лаборатория машғулотлари ўтказиш учун аввалдан тайёрланилади; ускуналар, хона, тадқиқот объектлари, топшириқ карточкалари, ҳисобот учун жадваллар шакллари тайёрлаб олинади. Амалий лаборатория ишларини бажариш кўрсатмаси бўлиши, натижалар жамоа бўлиб муҳокама қилиб, баҳоланиши керак.

Амалий лаборатория - ишлари ўқувчиларга фақат турли хил ускуналар, асбоблар, мосламалар билан ишлашини ўргатмай, балки ўлчовлар, кузатишлар натижаларини ишлаб чиқишни ўрганиш ҳамда тўғри илмий хулосалар ва умумлашмалар чиқариш имконини беради.

Ишлаб чиқариш корхонасига саёҳат. Саёҳат – технология таълими ни ташкил этишнинг шундай шаклики, у орқали ўқувчилар бевосита ишлаб

чиқариш шароитида жиҳозлар билан танишиб, технологик ва меҳнат жараёнларини ташкил этишни кузатиб боради, яъни ўқувчиларни бевосита ишлаб чиқариш шароитига, жиҳозлар, технологик ва меҳнат жараёнлари билан таништириш мақсадида ишлаб чиқариш корхоналарига саёҳат ўтказилади.

Саёҳат жараёнида корхоналарда тайёрланиладиган маҳсулотлар, замонавий технология, меҳнатни илмий ташкил этиш усуллари ва илғор технологик жараёнлар билан таништирилади.

Саёҳат дастурдаги мавзуларни ўтиб бўлгач ёки ўтишдан аввал ўтказилади. Ўқитувчи экскурсия мавзусини аввалдан танлайди. Саёҳат қачон, қайси жойда боришлиги аниқланади. Саёҳат айнан мана шу мақсад асосида уюштирилади.

Саёҳат ўтказишда ўқувчи сони 15-20 тадан ошмаслиги керак. Экскурсия давомида фронтал тарзда, айрим ҳолларда яқка тушунтириш ва йўлланма бериш мумкин. Саёҳат 3 босқичда ўтказилади.

1-босқич. Саёҳатга тайёрланиш. Бунда мавзу, мақсад, вазифалар белгиланади, объект танланади. Корхона раҳбари билан шартнома тузилади, экскурсия режаси тузилади (машғулот режаси, ўқувчиларга топшириқ ва ҳисобот шакли).

2-босқич. Саёҳатнинг бориши. Саёҳатнинг мақсад ва вазифаси, кўчада, корхонада тегишли хавфсизлик техникаси қоидалари, тартиблари, кузатиш объекти, ўқувчиларга топширилган вазифалар эслатилади. Ўқитувчи саёҳатни бошидан охиригача бирга бўлиши, бирор баҳқиз ходиса рўй берса, экскурсияни тўхтатиб тегишли чора кўриши керак. Саёҳат махсус тайёрланган мутахассислар томонидан олиб борилади.

3-босқич. Саёҳатни яқунлаш. Саёҳат албатта яқунланиши шарт. Саёҳат давомида туғилган саволларни ҳал қилинади. Саёҳат корхонада ўтказилган яқунловчи суҳбат билан чекланмайди. Саёҳатни сўнгги якуни технология таълими машғулотларида берилган топшириқларни бажарилишини муҳокама этилади. Саёҳат вақтида қайд этилган маълумотлар дафтарга ёзиб қўйилади. Саёҳат якуни бўйича реферат ёзиш, альбом тайёрлаш, таасуротлар асосида расм чизиш мумкин.

Фирмалар, хусусий корхоналар базасида олиб бориладиган машғулотлар. Машғулотни ташкил этишнинг бундай шаклидан 8-9 синф ўқувчилари билан касб танлашга йўллаш машғулотларини олиб боришда ўтказиш мумкин. Машғулотнинг бундай шаклидан фойдаланишда фирма ёки хусусий корхона билан шартнома тузилади, ўқувчиларни замонавий техника ва технологияга асосланган унумли меҳнатда қатнашишлари учун қулай шароитлар

яратилади. Бундай машғулотлар ўқувчилар учун корхонани бошқариш жараёни, корхонадаги касблар билан яқиндан танишиш имконияти туғилади, танлаган касблари ҳақида тўлиқ маълумот олишларига имконият яратилади.

Ўқувчиларнинг меҳнатга оид мустақил ишлари. Ўқувчиларни меҳнатга оид мустақил ишларига қуйидалар киради:

1) Уй вазифаси тариқасидаги топшириқлар бериш ўқувчиларни билиш фаоллигини, ижодий мустақиллигини ўстиради, уларни ҳаётга, меҳнатга тайёрлайди. Технология таълими машғулотлари жараёнида ўқувчиларга ўз ўлчамида буюмлар чизмасини чизиш, буюм андозасини тайёрлаш вазифаси топширилади. Уйга вазифа беришдан олдин ўқитувчи топшириқнинг моҳиятини, бажариш тартибини, олинган натижанинг текшириш йўллари, талабларини тушунтиради. Берилган уй вазифасини тўғри бажарилганлигини ўқитувчи томонидан текшириб борилиши керак. Уй ишларини баҳолашда топшириқларни бажаришнинг қулай усулларидан фойдаланганлиги, илгари эгаллаган билимига таяниш, технологик эчимларнинг қиммати, чиқарилган хулоса ва умумлашмаларнинг муҳимлигини ҳисобга олиниши лозим.

2) Ижодий топшириқларни бажариш. Ўқувчиларда ижодий фаоллик касбга муҳаббатни ривожланиш имконини беради. Ўқувчи берилган топшириқни бажаришда фан ва технология ютуқларини, топшириқнинг энг мақбул эчимларни топиш имкониятлари устида изланади, янгиликка интилади, топшириқлар эчимини ижодий ҳал қилади.

Меҳнатни ташкил этиш шакллари. Меҳнатни ташкил этишнинг хилма-хил шакллари мавжуд бўлиб, мавмуни мақсадига боғлиқ бўлади. Чизма чизишни барчага баробар ўргатишда фронтал, амалий иш бажаришда звено ва якка шаклдан фойдаланилади. Ўқувчилар ва ўқитувчилар томонидан биргаликда бажарилган иш фронтал усул дейилади. Ҳар бир ўқувчи ўзи иш бажарса якка, бир неча ўқувчилар битта амалий ишни бажарса звено ёки фронтал шакли дейилади.

Технология таълими ва касб танлашга йўллаш машғулотлари жараёни шакллари - дидактик мақсаднинг аниқлиги, таълим ва тарбия вазифаларининг бирлиги, ўқув материални тўғри танлаш, ўқитиш моделларини мақсадга мувофиқ танлаш, ўқувчиларнинг мустақиллиги, дарснинг ташкилий аниқлиги ва ўқувчилар ишида хавфсизликни таъминлашни ўз ичига олади.

Масофавий таълим – махсус ўқитиш воситалари ёрдамида ўқитувчи билан боғланиш, шахсий жадвал билан ўзи хоҳлаган жойда ўқиши, ўз устида интенсив, мустақил ишлаши лозим бўлган, мақсадга йўналтирилган билим олиш тури.

“Модел” тушунчаси илм-фаннинг кўп соҳаларида қўлланилади. Модел – схема, физик конструкциялар, белгили шакллар ва формулалар кўринишида сунъий ҳосил қилинган объект бўлиб, у тадқиқ қилинаётган объектга ўхшаш бўлади, унинг тузилишини, хусусиятларини, объектнинг элементлари орасидаги ўзаро алоқалар ва муносабатларни содда ва тушунарли тарзда акс эттиради.

2. Технология таълими , касб танлашга йўллаш дарсларининг типлари. Ҳар бир аниқ дарс олдига қўйиладиган асосий таълимий вазифага қараб дарснинг таркиби ва айрим босқичларининг вазифаси ўзгариши мумкин. Шу нуқтаи назардан устахоналардаги дарсларни бир неча типга бўлиш мумкин.

Меҳнат талими дарслари асосий типлари.

1. Ўқувчилар янги билимларни эгаллайдиган дарслар. Бу типдаги дарсларга кириш машғулотлари, шунингдек, асосий таълимий вазифаси ўқувчиларга назарий маълумотлар бериш, уларда баъзи тушунчаларни шакллантиришдан иборат бошқа ўқув мавзуларига доир (масалан, «Пўлатнинг асосий сортлари ва маркалари», «Деталлар ва механизмлар» мавзулари бўйича ўтиладиган) дарслар киради.

Ўқувчиларнинг янги билимларни эгаллайдиган дарсларда янги материални баён қилиш асосий ўрин олади.

Масалан, 5 синфдаги кириш машғулотларида ёғочга ишлов беришни ҳам, металлга ишлов беришни ҳам ўрганишда ўқувчиларга устахоналарда ҳар қандай буюмни тайёрлаш учта асосий босқичдан, яъни деталларни механик ишлаш, йиғиш, охири пардозлаш босқичларидан иборат эканини кўрсатиш вазифаси қўйилади. Бу вазифани ҳал қилиш учун дарсни суҳбат шаклида ўтказиш керакки, унда ўқувчиларнинг кучи синфларда меҳнат дарсларида олган билимларига таяниш мумкин бўлсин. Ўқитувчи ўқувчиларга 1-4 синфларда буюмларни тайёрлаш қандай босқичлардан иборат бўлганини эслашни таклиф қилади. Шундан кейин бу босқичлар ўқув устахонасида ҳар хил буюмлар ясаш жараёни билан таққосланади. Натижада ўқувчиларнинг қизиқишлари ортади ва уларнинг политехник билим доираси кенгаяди, технологик жараён ҳақидаги дастлабки тушунчалар ҳосил қилинади.

«Пўлатнинг асосий сортлари ва маркалари» мавзуси бўйича дарс ўтиш методикаси бошқача. Бу дарсда ўқитувчининг тушунтиришига асосий ўрин берилади, чунки ўқув материали ўз ичига ўқувчилар учун янги маълумотларни ҳам оладики, уларни баён қилишда ўқувчиларнинг бошқа ўқув фанларидан олган билимларига таяниш қийин бўлади.

«Станокларда металлларни қирқиш жараёни» мавзусидаги дарсда ўқитувчи тушунтиришни суҳбат билан қўшиб олиб бориши мумкин, чунки бу дарсда асосий вазифа ўқувчиларнинг тасаввурини ва устахонадаги таълим давомида металлларни қирқиш бўйича олган билимларини умумлаштиришдан иборат бўлади. Умумлаштириш жараёнида ўқувчиларнинг билимларига таяниш, суҳбатдан фойдаланиш учун яхши шароит яратади. Аммо ўқувчилар металлларни қирқиш ҳақидаги билимларини умумлаштириб ана шу билимлар билан чегараланиб қолмайдилар, уларнинг билимлари ўқитувчининг тушунтиришлари туфайли кенгайди ва тўлади.

Янги билимлар олиш дарсларида ўқувчиларнинг мустақил ишлари ҳам ўз ўрнини топтоғи керак, бу мустақил иш янги материални дарсликдан ўрганишдан, содир бўлаётган жараёнларни кузатишдан (масалан, ўқитувчи металлларни чархлашда, «қиров» ҳосил бўлишини намойиш қилади ва ҳоказолардан) иборат бўлиши мумкин.

2. Кўникма ва малакаларни шакллантириш дарслари. Бундай дарслар устахоналарда кўпроқ ўтказилади. Кўникма ва малакаларни шакллантириш дарсининг асосий босқичи ўқувчиларнинг мустақил ишларидан иборат бўлади. Буюмларни тайёрлаш ва йиғишда анна шундай дарсларни ташкил қилиш мақсадга мувофиқдир.

Дастлабки кўникма ва малакаларни шакллантиришга бағишланган дарслар билан уларни мустаҳкамлашга бағишланган, яъни такрорлаш машқларига бағишланган дарсларнинг фарқини билиш керак. Ҳар қандай технологик операцияни амалда ўрганиш ўқувчиларни меҳнат усулларини бажариш қоидалари билан таништиришдан бошланади. Бу усуллар аввал ўқувчилар томонидан ўқув машқлари сифатида, кейин эса маълум деталларни тайёрлаш жараёнида бажарилади.

Дастлабки кўникма ва малакалар шу тариқа шакллантирилади. Бу даврда ўқитувчининг эътибори, асосан меҳнат усулларининг тўғри бажарилишини текширишга қаратилади.

Такрорлаш машқларида ўқувчиларнинг мустақиллиги меҳнат усулларини тўғри бажаришдагина эмас, балки уларни буюмнинг конфигурациясига ва ишлов беришнинг аниқлигига қўйилган талабларга боғлиқ ҳолда танлашда намоён бўлиши керак.

Мазкур дарсининг асосий вазифаси кўникма ва малакаларни шакллантиришдан иборат бўлса ҳам, бу ўқувчиларни муайян ҳажмдаги янги билимлар билан бойитмай амалга ошмайди.

3. Билимларни амалда қўллаш дарслари. Ҳар қандай амалий ишни ҳам тегишли билимларни қўлламай бажариб бўлмайди. Аммо шундай ҳоллар ҳам

бўладики, унда билимларни қўллаш ўқитувчининг эътибори қаратилган асосий таълимий вазифа бўлиб қолади.

Мисол учун моделлаштириш бўйича топшириқларни оламиз. Моделлаштириш учун ўқувчилар конструкциялаш ва технологик жараёнларни ташкил этиш бўйича билимларга эга бўлиш керак. Ўқувчилар аниқ мисоллар орқали моделлаштиришнинг умумий асослари ҳақида билим олишлари, моделлаштириш жараёни бўйсунадиган ягона қоидалар ва талаблар билан қуролланишлари керак. Моделлаштириш дарсларида ўқувчиларнинг билим ва малакаларини амалда моҳирона қўллашлари мана шунинг учун ҳам алоҳида зарурдир.

Билимларни қўллаш дарсларида ўқувчиларнинг мустақил ишлари алоҳида ўрин олади, аммо у кўникма ва малакаларни шакллантириш дарсларидагига қараганда бирмунча бошқачароқ йўсинда баҳоланади. Ўқитувчини аввало ўқувчилар бирор ишни бажаришда ўз билимларини қанчалик моҳирлик ва мустақил қўллай олишлари қизиқтиради. Бунда ўқувчиларнинг меҳнат усулларини тўғри бажаришини назорат қилишни ҳам унутмайди, албатта.

4. Такрорлаш дарси. Ўқувчиларнинг янги материални ўзлаштириш ва мустақамлашга тайёрлигини текширишга қаратилган такрорлаш дарслари ўқитувчига дарснинг асосий таълимий вазифасини бажаришда ёрдам берадиган муҳим восита бўлиб хизмат қилади. Аммо баъзан такрорлашнинг ўзи дарснинг марказида туради. Бундай дарс яқунловчи машғулот бўлади.

Яқунловчи машғулотларда ўқитувчи ўқувчилар технология таълими жараёнида олган билим ва малакаларни умумлаштириди. Бунда умумлаштириш кучайиб боради. Масалан, ўқитувчи синфда ёғочга ишлов беришни ўргатишни тамомлаб ўқувчиларга қайси операциялар билан танишганликларини эслашни, шунингдек, бу операциялар қўлланадиган соҳаларни белгилаш учун уларни ўзаро таққослашни, уларнинг афзаллиги ва камчиликларини яна бир марта аниқлашни тавсия этади. Шу синфда металлларга ишлов беришни ўрганишни тамомлаб, металлларга ишлов бериш ҳақида умумлаштирувчи суҳбат ўтказади. Бундан ташқари ўқитувчи ўқувчиларга ёғоч ва металлларнинг хоссаларини, металлларнинг айрим турларини режалаш усулларини таққослашни таклиф қилади. Шу билан бирга ўқувчилар қуйи синфларда қоғоз, картон газламалар каби материаллар билан ишлашда режалаш билан танишганликларини эслатади ва шу асосда операциянинг политехник характерини кўрсатади. 5-7 синфларда таълим малакаларни умумлаштириш имкониятлари ортади. Умумлаштириш фақат ўқувчилар ўзлаштирган нарсаларни шунчаки жамлашдан иборат бўлмай,

балки, уларнинг билимларидаги сифат ўзгаришларини жамлашдан ҳам иборат бўлиши керак. Ёғоч ва металлларга ишлов беришни таққослаш ўқувчиларни янги хулосаларга олиб келиши лозим. Хусусан, ўқувчилар материалларни қирқиш билан ишлашнинг ҳар хил усуллари ягона табиий-илмий қонуниятлардан фойдаланишга асосланишига ишонч ҳосил қилишлари зарур. Айтилганлардан кўриниб турибдики, такрорлаш дарслари ўқувчиларга янги билимлар бериш элементларини ҳам ўз ичига олади.

Ўқувчиларнинг билим ва малакаларини умумлаштириш ишлари бутун таълим даврини қамраган ҳолда олдиндан тузилган режа асосида олиб борилсагина самарали бўлади.

5. Билим, кўникма ва малакаларни текшириш дarsi. Устахонадаги ҳар бир машғулотда ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакаларини текширишга эътибор берилади. Шу билан бирга уларни комплекс текшириш мақсадида назорат ишлар ўтказилади, бу контрол ишлар махсус дарсларда амалга оширилади. Бу дарсларда ўқувчилар мустақил ишлайилар. Шунга кўра иш объектлари алоҳида синчиклаб танланиши уларни тайёрлаш жараёнида ўқувчилар билмайдиган маълумот ва меҳнат усуллари бўлмаслиги керак.

Назорат ишининг мазмуни қайси синфда ўтказилаётганига қараб белгиланади. 5-синфда ўқувчилар жуда кўп техник ҳужжатлар бўйича, яъни меҳнат топшириғини бажариш учун зарур ҳамма маълумотлар мавжуд бўлган ҳужжатлар бўйича ишлайдилар. Шундай қилиб, 5-синфда аслида ўқувчиларнинг техник ҳужжатлардан фойдаланиш ва буюмнинг берилган аниқлигига эришиш малакалари текширилади. 4-синфда назорат иш фронтал йўсинда ўтказилиши мумкин. Ўқувчилар кейинги синфларда маълумотлар тўла бўлмаган ҳужжатлар билан ишлай бошлайдилар. Шу сабабли назорат ишларда ўқувчилар фақат мураккаброқ ишлов беришни бажариб қолмай, балки чуқур билимларини ҳам кўрсата олишлари керак. Ўқувчилар чизмаларни ўқишда, асбобларни танлашда, ишлов бериш изчиллигида ўзларининг мустақилликларини етарли даражада кўрсата олишлари учун 5-7 синфларда билим, кўникма ва малакаларни текшириш дарсларида иш объектларини ҳар хиллаштириш ҳамда машғулотларни ташкил қилишнинг яқка шаклини қўллаш маъқулдир.

7-синфда якунловчи текшириш иши ўтказилиши мумкин, бу иш ўз ичига станокларда металлларга ишлов бериш, чилангарлик ишлари, чилангар-механик ва электромонтаж ишларини олади.

Ўқитувчи назорат ишлар ҳақида ўқувчиларни олдиндан огоҳлантириб қўяди.

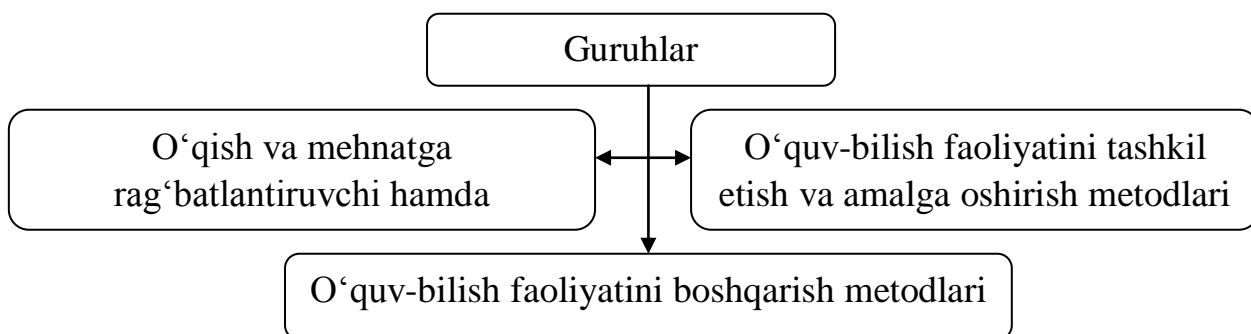
Кўриб чиқилган дарс типлари билан бир қаторда технология таълими амалиётда кўпинча комбинациялашган дарсдан фойдаланилади, бу дарснинг тавсифли жиҳати шуки, унда бир вақтнинг ўзида аҳамиятга эга ҳар хил таълимий вазифалар бажарилади (масалан, янги билимлар бериш ва малакаларни шакллантириш).

3. “Таълим методлари” тушунчасининг тавсифи ва турлари. “Метод” сўзининг юнонча таржимаси “тадқиқот”, “усул”, “мақсадга эришиш йўли” каби маъноларни англатади. Философия луғатида ушбу тушунча умумий тарзда “мақсадга эришиш усуллари” дея шарҳланган. Аксарият муаллифлар “таълим методлари ўқувчиларнинг ўқув-билиш фаолиятини ташкил этиш усуллари” деган қарашга ён босадилар. Демак, **таълим методлари** таълим жараёнида қўлланилиб, унинг самарасини таъминловчи усуллар мажмуидир.

Таълим методлари таълим мақсадини ёритишга хизмат қилади, у ёрдамида таълим мазмунини ўзлаштириш йўллари ифода этилади, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўзаро ҳаракати, хусусияти акс эттирилади. Метод, биринчидан, таълим мақсадига эришиш воситаси сифатида намоён бўлса, иккинчидан, таълим фаолиятини амалга ошириш шarti ҳисобланади.

Таълим методи деганда ўқитувчи ва ўқувчиларнинг биргаликдаги фаолият йўллари тушунилади. Буларнинг ёрдамида ўқувчилар билим, малака кўникма, касбий маҳоратларни эгаллашга эришадилар, ақлий ва жисмоний куч ва ижодий қобилият ривожланади.

Дидактик жараён тузилмасига кўра таълим методлари қуйидаги уч гуруҳга ажратилади:

Юқорида кўрсатилган методлар қуйидаги тарзда ҳам номланади:

1. Ўқув-билиш фаолиятини ташкил этиш ва бажариш методлари.
2. Ўқув-билиш фаолиятини рағбатлантириш ва мотивлаш методлари.
3. Назорат ва ўз-ўзини назорат методлари.

Ўқувчига билимларни етказиш шаклига кўра таълим методлари:

1. *Оғзаки баён қилиш методлари.*
2. *Кўргазмали методлар.*

3. Амалий методлар каби турларга ҳам ажратилади.

Таълим методлари тизимида муҳим ўрин тутадиган оғзаки баён қилиш методларининг ўзи ҳам қуйидаги турларга ажратилади:

Оғзаки баён қилиш методларининг турлари

Оғзаки баён қилиш методлари ўқувчиларнинг умумий маданияти, мантиқий фикрлаши ҳамда билиш қобилиятини ривожлантириш билан боғлиқ. Оғзаки методларга ўқув материалининг ўқитувчи томонидан оғзаки баён қилинишига, ҳикоя, тушунтириш, сухбат ўқувчиларнинг техник адабиёти билан мустақил ишлаши ёзма инструкция бериш, овоз ёзувчи телевидение кабилар киради.

Материални оғзаки баён қилиш - касб таълимида ҳикоя қилиш, тушунтириш, маъруза, сухбат, ўқув материални оғзаки баён қилишнинг асосий методлари ҳисобланади.

Ҳикоя - ўқитувчи томонидан ўқув материални тартибли, мантиқий, изчил, нисбатан кенгрок баён қилишда фойдаланилади. У пухта режа асосида тузилиши, материални баён қилишда ноаниқликка йўл қўймаслик учун барча деталлари билан тайёрланиши лозим.

Ҳикоя ўқитувчи томонидан мавзуга оид далил, ҳодиса ва воқеаларнинг яхлит ёки қисмларга бўлиб, тасвирий воситалар ёрдамида образли тасвирлаш йўли билан ихчам, қисқа ва изчил баён қилинишидир. Методнинг самараси кўп жиҳатдан ўқитувчининг нуқт маҳорати, сўзларни ўз ўрнида, ифодали баён қилиши, ўқувчилар ёши, ривожланиш даражасини инобатга олишига боғлиқ. Ҳикоя ахборотлар билан бойитилиши керак.

Ҳикоя қилинаётган материални саралаш махсус режа асосида амалга оширилади. Ўқитувчи ҳар бир дарсда унинг мақсадини аниқ белгилаб олади, ундаги асосий тушунчаларга алоҳида урғу беришга эътиборни қаратади. Ҳикоя қисқа бўлиши, ўқувчиларда ҳис-ҳаяжон, мавзуга қизиқишни уйғотиши керак.

Сухбат савол ва жавоб шаклидаги диалогик таълим методидир. Сухбат методи фанга қадимдан маълум, хатто ундан ўз фаолиятида Сукрот ҳам моҳирона фойдаланган. Сухбат таълим жараёнида ақлий фикрлаш, ҳозиржавоблик, мулоқот маданияти ва бошқа сифатларни шакллантиради,

ўқувчида фаолликни юзага келтиради. Суҳбат ўқитувчи фикрига мос ҳаракат қилиш, натижада янги билимларни босқичма-босқич эгаллашга имкон беради.

Суҳбат – фаолиятини эндигина бошлаган ўқитувчи учун мураккаб таълим методи ҳисобланади, саволларни тайёрлаш, уларнинг кетма-кетлигини таъминлаш, уни ташкил этишда эса барча ўқувчиларнинг диққатини жалб этиш талаб қилинади. Ўқитувчи оддий саволлар бериши, ўқувчиларга улар юзасидан батафсил ўйлаш учун вақт ажратиши, ўқувчиларнинг жавобларини эса диққат билан тинглаши, зарур ўринларда уларни шарҳлаши лозим. Шу боис суҳбатда билиш дедуктив ёки индуктив йўл билан амалга ошади. Дедуктив суҳбат ўқувчиларга олдиндан маълум бўлган қоидалар, тушунчалар, ҳодисалар, жараёнлар асосида ташкил этилиб, ўқувчилар таҳлил ёрдамида хусусий хулосаларга келадилар. Суҳбатнинг индуктив шаклида алоҳида далиллар, тушунчаларнинг таҳлил асосида умумий хулосага келинади.

Суҳбат турли кўринишларда, яъни, кириш, якуний, индивидуал ва гуруҳли суҳбат тарзида ташкил этилади.

Кириш суҳбати ўқув ишларининг бошида ташкил этилади. Уни ташкил этишдан кўзланган мақсад ҳал этилиши зарур бўлган ишлар моҳиятининг ўқувчилар томонидан англаб етилганлигини текшириб кўришдан иборат.

Якуний суҳбат ўқувчилар томонидан эгалланган билимларни умумлаштириш ва тизимлаштириш мақсадида амалга оширилади.

Тушунтириш ўқув материали мазмунини исбот, таҳлил, умумлашма, таққослаш асосида баён қилишдир. Бу метод ҳикояга нисбатан бирмунча кенг қўлланилади. Ундан одатда назарий материаллар ва мураккаб масалаларни ўрганишда фойдаланилади. Тушунтириш чоғида ўқув материалининг қийин ўринларига урғу берилиб, мазмун очилади. Тушунтириш самараси ўқитувчининг кўرғазмали воситалардан фойдаланишига боғлиқ. Тушунтириш - ҳикояга яқин бўлган таълим методи ҳисобланади. Касб таълимида ҳикоя ва тушунтиришдан алоҳида ҳолда кам фойдаланилади. Масалаларни баён қилишда, масалан: машиналар, механизмлар тузилиши ёки технологик жараёнларнинг боришини баён қилишда кўпинча ҳикоя ва тушунтириш бирга кўшиб олиб борилади. Ҳикоя тушунтириш муваффақиятли ўтказилиши учун ўқитувчи ўқувчиларнинг амалий тайёргарлигини ҳисобга олган ҳолда етказиладиган материални қабул қила олишларини тасаввур қилиш керак. Бунинг учун ўқувчилар махсус технология, материалшуноснинг мавзулари бўйича қайси ўқув материални ўтганликларини билиш муҳимдир. Бундан ташқари, ўқитувчи ўқувчиларни

йўлланма вақтида саволлар ёрдамида нималарни эслашларини текширади ва зарур билимларни улар хотирасида қайта тиклайди.

Маъруза йирик ҳажмдаги ўқув материални оғзаки баён қилиш методи саналиб, у қатъий мантиқий кетма-кетлик, узатилаётган ахборотларнинг кўплиги, билимлар баёнининг тизимлилиги каби ўзига хос хусусиятларини намоён этади.

Маъруза мазмуни муракаб тизимлар, ҳодисалар, объектлар, жараёнлар, уларнинг сабабли-оқибатли боғланишлари, қонун ва қоидалардан ташкил топади, у бутун дарс жараёнини қамраб олиши мумкин. Маъруза методи тушунтириш ва суҳбатнинг аста-секин кенгайиб боришидан вужудга келади, бир вақтида ўқувчиларни қисқача ёзиб олиш (конспектлаш)га ўргата боради.

Мактаб маърузасининг самарадорлигини таъминлаш шартлари қуйидагилардан иборат: маъруза режасини тузиш; ўқувчиларни маъруза мавзуси, режаси билан таништириш; маъруза бандларини мантиқийлик ва кетма-кетликда баён этиш; ҳар бир бандини қисқача хулосалаш; маърузанинг бир қисмидан иккинчисига ўтишда мантиқий алоқадорликни таъминлаш; маърузани муаммоли ва ҳиссий тарзда баён қилиш; бунжа нутқ имконияти, мисоллар, аниқ далиллар ва қиёслашлардан фойдаланиш; ўқувчиларнинг билиш фаолиятини маҳорат билан бошқариш; маърузанинг муҳим жиҳатларини очиб бериш; ўқувчилар маърузанинг асосий ўринларини ёзиб боришларига имкон яратиш; муҳим ўринларни таъкидлаб кўрсатиш; маъруза мазмунини кўргазмали тарзда (намойиш, иллюстрация, видеофилм ва бошқалардан фойдаланган ҳолда) ёритиш.

Таълим сифатини оширишда **кўргазмали методлар** ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Кўргазмали методнинг қуйидаги турлари мавжуд:

Ушбу методлардан фойдаланиш зарурияти кўрсатмалилик тамойилига амал қилиш мақсадга мувофиқ эканлигида кўринади. Педагогик-психологик йўналишда олиб борилган тадқиқотлар натижаларидан маълум бўладикки, шахс томонидан ўзлаштирилаётган билимларнинг 85 фоизи кўриш рецепторлари ёрдамида ўзлаштирилади.

Кўргазмали методлар – бу кўрсатмали куролларни намойиш (кўрсатиш) қилиш меҳнат усулларини кўрсатиш; ўқувчиларнинг мустақил кузатишлари; ўқув-ишлаб чиқариш экскурсиялари.

Кўрсатмали қуролларни намоёиш қилиш (кўрсатиш) методи ёрдамида ўқувчиларда меҳнат ҳаракатларининг муайян ва аниқ образи шаклланади. Улар унга тақлид қиладилар ва ўз ҳаракатларини қиёслайдилар. Мазкур методнинг қўлланилиши касб таълимида кўрғазмалик тамойилининг яққол намунаси бўлиб ҳисобланади. Касб таълими дарсларида кўрсатмали қуролларнинг турли хил ва шаклларида фойдаланиш ўқитувчининг тушунтиришларини яхши идрок қилиш ҳамда ўзлаштиришларга, малакаларнинг мустаҳкам шаклланишига ёрдам беради. Плакатлар, схемалар, моделлар, макетларнинг намоёиш қилиш билан бир қаторда ҳаракатдаги иш қуроли, асбоблар, мосламалар хомашёлар, буюмларнинг намуналари ва ҳоказоларни кўрсатиш ҳам катта аҳамиятга эга.

Намоёиш методи ўрганилаётган объект ҳаракат динамикасини очишда, предметнинг ташқи кўриниши, ички тузилиши ҳақида маълумот беришда кенг қўлланилади

Табиий объектларни намоёиш қилишда одатда унинг ташқи кўриниши (шакли, ҳажми, миқдори, ранги, қисмлари, уларнинг ўзаро муносабатлари)га эътибор қаратилади, сўнгра ички тузилиши ёки алоҳида хусусиятларини ўрганишга ўтилади. Кўрсатиш кўп ҳолатларда ўрганилаётган объектларнинг субекти ёки чизмаси ёрдамида кузатилади. Тажрибалар намоёиши эса синф тахтасига чизиш, махсус жиҳозлар ёрдамида кўрсатиш ҳисобига амалга ошади.

Предметлар, ҳодиса ёки жараёнларни табиий ҳолатда намоёиш қилиш янада кўпроқ самара беради, бироқ, бундай намоёишни амалга ошириш ҳар доим ҳам мумкин бўлавермайди. Шу сабабли табиий предметларни намоёиш қилишда сунъий муҳитга мурожаат қилишади (масалан, ҳайвонлар билан ҳайвонот боғида, турли ўсимликлар билан эса иссиқхоналарда танишиш), сунъий объектлар (макет, модел, муляж, скелет, б.ш.)дан фойдаланилади.

Метод ёрдамида ўқитувчи ўқувчиларни мустақил равишда объектларни ўрганиш, зарурий ўлчов ишларини олиб бориш, алоқадорликни ўрнатиш, ҳодисаларнинг моҳиятини англаб етишга, фаол билиш жараёнига йўналтириши лозим. Намоёиш самараси кўп жиҳатдан билиш жараёнининг ўқувчилар ёшига мос ҳолда тўғри танланиши, уларнинг диққатини намоёиш этилаётган предметнинг муҳим жиҳатларига йўналтиришига боғлиқдир.

Ўрганилаётган мавзунинг мазмунига боғлиқ бўлган нарса, ҳодиса ва воқеаларни ҳамма вақт синф шароитида намоёиш қилиш мумкин бўлмайди. Шунинг учун ҳам ўтилаётган мавзунинг характерида қараб, *экскурсия* методидан ҳам фойдаланилади. Мазкур метод синф шароитида – дарс жараёнида қўлланиладиган таълим методларидан тубдан фарқ қилади.

Экскурсия нарса ва ҳодисалар моҳиятини табиий шароитлар (ишлаб чиқариш муассасалари, фермер ва жамоа хўжаликлари, табиат) ёки махсус муассасалар (музей, кўргазма заллари ва ҳоказолар)да бевосита ўрганилишининг ташкил этилишидир. Экскурсия бир вақтнинг ўзида мустақил таълим тури ҳам саналади.

Кўргазмали методлардан фойдаланишда қуйидаги шартларга амал қилиш мақсадга мувофиқдир:

- кўргазмалиликнинг ўқувчилар ёши ва ривожланиш даражасига мос келиши;
- намойиш этилаётган объектлар барча ўқувчиларга яхши кўриниб туриши;
- намойишда унинг бошланғич босқичи ва асосий жараён (ҳолат)ларнинг ажралиб туриши;
- тажрибалар намойиши макет, жиҳоз, қуроллар ёки тажриба схемасини чизиб кўрсатиш асосида ташкил этилиши;
- намойиш ва иллюстрация ўқув материалининг мазмуни билан уйғун бўла олиши лозим.

Амалий ишлар методи ўзлаштирилган билимларни амалий масалалар ечимини топишга йўналтирилган жараёнда қўллашни тақозо этади, бунда назарий билимларни амалиётда қўллаш кўникмаси ҳосил қилинади. Амалий ишлар синфда, табиий шароитлар – мактаб ер майдони, иссиқхона, географик майдонларда амалга оширилади. Бу жараёнда содир этиладиган ҳаракатлар ўқитувчи томонидан назорат қилинади, зарур ҳолларда йўриқнома ёки махсус кўрсатмани ўқувчилар эътиборига ҳавола этади.

Амалий ишлар методи ўқувчилар томонидан ўзлаштирилган назарий билимлар ёрдамида уларда амалий кўникма ва малакаларни ҳосил қилишда алоҳида аҳамият касб этади:

Амалий методларга машқлар, инструктаж (йўлланма)лар, ўқув қўлланмалар билан ишлаш, лаборатория тажрибалари, касбий кўникма ва малакаларни шакллантириш киради.

Машқлар – касб-ҳунар таълими жараёнини тадқиқ қилиш ҳар бир янги операцияни қисқа муддатли (5-15 минутли) машқлардан бошлаш мақсадга мувофиқдир. Бу машқларни шартли равишда таълимий машқлар дейилади.

Амалий ишларни бажариш жараёнида ўқувчилар ҳар хил буюмлар тайёрлар экан, меҳнат усуллари ва ҳаракатларини бажариш бўйича машқ қилишни давом эттирадилар. Бундай машқларни тайёргарлик машқлари дейилади.

Машқ - ақлий ёки амалий (жисмоний) ҳаракатларни бажариш кўникмаларини эгаллаш йўлидаги кўп марта такрорланишлар бўлиб, машқсиз кўникма ҳамда малакаларни шакллантириш мумкин эмас. Машқлар оғзаки, ёзма, график (техник жараёнларни ёритиш), ижтимоий-фойдали, жисмоний ва б.ш. турларга бўлинади.

Ёзма машқлар – таълимнинг таркибий қисми сифатида зарурий кўникма ва малакаларни шакллантириш ва мустаҳкамлаш учун қўлланилади. Диктант, иншо, масала, мисол, реферат ёзиш, тажрибани ёритиш ёзма машқ саналади.

Графикавий ишлар ёзма ишларга ўхшаш бўлиб, улардан техник жараёнлар (география, физика, математика, чизмачилик, расм, технологик таълим)да кенг кўламда фойдаланилади.

Машқлар самараси қуйидаги шартлар ҳисобга олинганда бирмунча юқори бўлади:

- машқларни бажаришга нисбатан онгли ёндашиш;
- бажариш қоидасини билиш;
- вақт бўйича такрорланишнинг тўғри тақсимланиши.

Машқ бажаришни ташкил этиш босқичлари: ўқитувчининг фаолият мақсади ва мазмунини тушунтириши; топшириқни бажариш кетма-кетлигини кўрсатиши; ўқитувчи назорати остида ўқувчилар томонидан ўқув ҳаракатининг дастлабки бажарилиши; зарур кўникма ва малакалар шакллангунича ўқув ҳаракатларнинг кўп бора такрорланиши.

Баъзан ўқувчилар овоз чиқариб ўқув ҳаракатларини такрорлашлари, бажаришлари лозим. Улар изоҳли машқлар деб номланиб, ҳаракатлар моҳиятини англаган ҳолда кўникма, малакаларни эгаллашга имкон беради.

Лаборатория ишлари ўқувчиларнинг жиҳоз, махсус ускуна, қурол ҳамда турли техникавий қолиплардан фойдаланган ҳолда тажрибаларни ўтказиш методлари бўлиб, улар кўпроқ табиий фанлар асосларини ўрганишда қўлланилади. Метод ўқувчиларнинг асбоб-ускуналар билан иш кўриш, ўлчаш ишларини амалга ошириш ва уларнинг натижаларига ишлов бериш каби кўникмаларини шакллантиришга имкон беради. Лаборатория ишларини бажариш махсус қуролма ва жиҳозлар, материаллар ҳамда вақтни сарфлаш, уларни ишга тайёр ҳолатга келтиришни талаб этади.

Амалий ишларнинг лабораториядан фарқи шундаки, у ўқувчиларнинг назарий билимларини амалий масалаларни ечиш фаолиятини ташкил этади.

Метод ўқувчиларнинг билимларини чуқурлаштириш, билиш фаолиятини назорат қилиш, камчиликларни тuzатиш кўникмаларини шакллантиради.

Амалий машғулотларда билиш фаолияти беш *босқичда* ташкил этилади:

1. Ўқитувчининг тушунтириши, фаолият моҳиятини назарий жиҳатдан англаш

2. Кўрсатма бериш, йўл-йўриқ кўрсатиш

3. Тажрибани ташкил этиш (унда икки-уч нафар ўқувчи амалий ҳаракатларни бажаради, қолган ўқиувчилар эса уларнинг фаолиятини кузатади)

4. Фаолиятни ташкил этиш (ўқувчи топшириқни мустақил бажаради, қийналган ўқувчиларга эътибор қаратилиб, уларга ёрдам кўрсатилади)

5. Назорат (унда ўқувчиларнинг ишлари қабул қилиниб, баҳоланади; ишнинг сифати, материалнинг мақсадга мувофиқ танланганлиги, вақтни тежаш, топшириқни бажариш тизимининг тўғрилиги ва самарадорлигига эътибор берилди)

Таълим жараёнида ўқувчиларнинг назарий билимлари негизида амалий кўникма, малакаларни шакллантиришда **дидактик ўйинлардан** фойдаланилади. Дидактик ўйин ўрганилаётган объект, ҳодиса, жараёнларни моделлаштириш асосида ўқувчининг билишга бўлган қизиқиши, фаоллигини оширувчи ўқув фаолияти туридир.

Таълимнинг глобаллашуви таълимий ва ривожлантирувчи характерига эга ва йўналиши жиҳатидан хилма-хил бўлган компьютер ўйинларининг мактаб амалиётига жадал кириб келишини таъминламоқда. Дидактик ўйинлар ўқувчиларга ижтимоий-фойдали меҳнат ҳамда ўқиш кўникмаларини фаол ўзлаштиришда муҳим аҳамиятга эга. Дидактик ўйинларнинг аҳамияти унинг натижаси билан эмас, балки жараённинг мазмуни ва унинг кечиши билан белгиланади. Ўйинлар болаларни ижтимоий муносабатлар жараёнида фаол иштирок этишга тайёрлайди, уларнинг турли психологик зўриқишларини камайтиради.

4. **Таълим методларини танлаш йўллари.** Таълим методларини танлашда қуйидагилар инобатга олиниши лозим:

- замонавий дидактиканинг етакчи ғоялари, таълим, тарбия ва ривожлантиришнинг умумий мақсадлари;

- ўрганилаётган фан мазмуни ва методлари, мавзуларининг ўзига хослиги;

- хусусий фанлар методикасининг ўзига хослиги ва умумдидактик методларни саралашга қўйилувчи талабларнинг ўзаро алоқадорлиги;

- муайян дарс материалининг мақсади, вазифалари ва мазмуни;

- у ёки бу мавзуни ўрганишга ажратилган вақт;
 - ўқувчиларнинг ёш хусусияти, билиш имкониятлари, даражаси;
 - ўқувчиларнинг дарсга тайёргарликлари;
 - ўқув муассасалари, аудиторияларнинг моддий таъминланганлиги, жиҳозлар, кўрсатмали қуроллар, техник воситалар мавжудлиги;
 - ўқитувчининг имкониятлари, назарий ва амалий жиҳатдан касбий тайёргарлик даражаси, педагогик маҳорати, шахсий сифатлари;
- ўқув муассасаларида фанлараро ҳамкорликнинг ўрнатилганлиги.

5. Дарсларда касб танлашга йўллаш ишларининг шакл ва методлари. Таълим жараёнида ўқувчиларни турли хил касблар билан таништириш бўйича мунтазам иш олиб бориш уларни касб танлашга йўллашнинг муҳим шарти ҳисобланади.

Ўқувчиларни ҳар бир жамоа хўжалик: туман, шаҳар ишлаб чиқариш муҳити орқали меҳнат фаолиятининг барча турлари билан таништириш мумкин, шунинг учун ҳар бир технология таълими ўқитувчиси мактабда ўрганиладиган фан доирасидан ташқаридаги, мактаб атрофидаги ишлаб чиқариш муҳити билан яхши таниш бўлиши лозим. Масалан, Тошкент шаҳар мактабларида ишлаётган технология таълими ўқитувчиси металлургия механик ишлов бериш дарсида слесарлик ишларини ўтаётганда шаҳарнинг металл ишлаб чиқарадиган заводи билан таништириши мумкин. Шунингдек, ўқувчиларнинг корхона билан, яъни саноат корхонасига қачон ном берилгани, ишлаб чиқарадиган маҳсулотнинг номи ҳамда асосий касб ва ихтисосликларнинг қисқача рўйхатини таништиришни амалга оширади.

Бироқ ўқувчиларни корхона билан таништириш батафсилроқ бўлиши мумкин. Бунда ўқувчиларни асосий ишлаб чиқариш бўлимлари (сехлар) билан, уларнинг жиҳозланиши, ҳар бир сехнинг конкрет маҳсулоти, мазкур сехдаги касб ва ихтисосларнинг тўлароқ рўйхати билан таништириш лозим.

Ўқувчиларнинг ўқув устахоналаридаги техникага оид ишлари уларни ишчи касби билан таништириш бўйича катта имкониятлар яратади.

Шунга қарамадан 5-7 синфлардаги технология таълими нинг мазмуни ўқувчиларда ҳар қандай касбни эгаллаш учун баб-баравар фойдали бўлган умумий меҳнат билим ва кўникмаларини таркиб топтиришга олиб келади, бундан ташқари технология таълими ўқитувчиси ўқувчиларни замонавий техниканинг элементлари, технологияси билан таништира бориб, уларда зарур меҳнат усуллари пайдо қилади, шунингдек, ўқувчиларда уюшқоқлик, озодалик, тежамкорлик хислатларини тарбиялаб, уларни аста-секин ҳаётда ўз йўлини танлашга тайёрлайди.

Мактаб устахоналари ўз вазифасига кўра ўқувчилар ўқув меҳнатини ишлаб чиқариш билан бўлган алоқасини амалга оширади. Ўқувчилар ўқув устахоналарида металлларга ишлов бериш станогида биринчи марта ишлайдилар, бу ерда улар материалга ишлов бериш устида дастлабки кўникма ва малакаларни ҳосил қиладилар, техникага оид фикрлашлари, ижодий активлиги ва мустақиллиги ортади, касб ҳақидаги билимлари чуқурлашади ва кенгаяди.

Технология таълими дарслари ҳам, бошқа мактаб фанлари қатори ўқувчиларда ҳавас уйғотиши лозим, аммо унинг манбаи оғзаки қизиқтириш эмас, балки ўқувчилар ўз мақсад ва меҳнат натижаларини кўра оладиган ижтимоий-фойдали характердаги буюмлар (мактаблар, корхоналар, оталикқа олинган болалар боғчасининг буюртмалар)ини тайёрлашга оид амалий ишлар бўлмоғи лозим.

Шунинг учун ҳам, мактаб устахоналарида технология таълими нинг тўғри йўлга қўйилиши ўқувчиларнинг касб танлаши, айниқса ишчи касбини танлашида ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади.

Ишчи касби бўйича касбга оид ахборот ишларининг асосий йўналиши, характери мазмунини белгилаш учун технология таълими ўқитувчиси ўрганилаётган дастур мавзусини машинасозлик ишлаб чиқариши билан, бу корхонада хизмат қилувчи ходимларнинг етакчи касблари билан яқиндан алоқасини ўрнатмоғи зарур. Шу муносабат билан технология таълими ўқитувчиси ўз туманининг ишлаб чиқариш корхоналари ҳамда бу корхоналарнинг касб ва ихтисос бўйича ишчи кадрларга бўлган эҳтиёжини яхши ўрганиши лозим.

Олинган материаллар асосида ўқитувчи технология таълими нинг конкрет саноат корхонаси билан алоқасини акс эттирадиган жадвал ҳамда мазкур корхона катта эҳтиёж сезаётган етакчи ишчи касблари руйхатини эътибор билан тузиб чиқиши керак.

Ўқитувчи меҳнат дарсида дастурнинг у ёки бу мавзусини ўтиш жараёнида, хусусан, ўқувчилар томонидан чилангарликнинг металлларга белги қўйиш, тўғрилаш, буқиш, қирқиш, арралаш операцияларини ўзлаштиришларида уларни ишчи қасби билан қандай таништирганини мисол асосида батафсилроқ кўриб чиқамиз. Технология таълими ўқитувчиси бу операцияларнинг тўғри усулларини кўрсатиб бериб ўқувчилар эътиборини бу усулларнинг қулайлигига, иш унумдорлиги ва сифатига қаратмоғи лозим.

Ўқитувчи ўқувчига бу топшириқларнинг сифатини пасайтирмаган ҳолда белгиланган вақт меёрида бажариши лозимлигини айтади. Ўқитувчи слесарлик операцияларини бажариш пайтида ўқувчиларда меҳнат

усулларини тўғри шакллантиришга ҳаракат қилиб, уларга агар чилангар-асбобсозлар, тамирловчилар, чилангар-штамповкачилар бажаришга тўғри келадиган ишлар характер жиҳатдан мураккаб ва масъулиятли эканини тушунтиради, шунинг учун меҳнат усулларини қатъий тўғри бажариш кераклигини айтади. Ўқувчиларни касблар билан таништиргач, ўқитувчи газо-электр пайвандчи, айниқса, чилангар-пайвандчи, чилангар-асбобсоз ихтисосига эга бўлган ишчилар корхонада энг малакали касб эгаси ҳисобланишини таъкидлайди.

Ўқувчиларда касбга қизиқишни тарбиялаш касбни тўғри танлашни назарда тутадиган етакчи мотивлардан бири ҳисобланади. Демак, мактабда касб танлашга йўллаш ишларининг муҳим йўналишларидан бири ўқувчиларда касбга бўлган қизиқишни аниқлаш ва ўстириш бўлмоғи лозим. Ўқувчиларнинг касбга қизиқишини аниқлаш уларнинг муайян формада тайёрланган анкеталарни тўлдириш, умумтаълим фанлари бўйича ўқувчилар ўзлаштиришларини ўрганиш, уларни ўқитиш ва камол топтириш давомида кузатиш, касб ҳақида индивидуал суҳбатлар, ўқувчиларнинг тўғаракларга иштироки, қизиқиш картасини тўлдириш, ўқитувчи ва ота-оналар билан суҳбат каби дидактик усул ва методлар ёрдамида амалга оширилади.

Олинган маълумотлар ўқувчи касбни (ихтисосни) ёки ўқув юртини тўғри танлай билдими, булар унинг ҳаваси ва қобилиятига мувофиқ келадими, нима сабабдан мазкур касбни ёки ўқув юртини танлади, ота-оналари ва ўқитувчиларининг фикри қандай эканини аниқлаш имконини беради.

Анкеталарни тўлдиришдан олдин ўқувчиларга улар анкетадаги саволларга жавоблар «ойлаб» топмасликлари, балки ўз қизиқишлари ва конкрет имкониятларидан келиб чиқмоқлари кераклиги айтилади. Ҳақиқатга мувофиқ келмайдиган жавоблар ўқитувчини чалғитади ва ўқувчиларнинг касбга қизиқишларини шакллантиришга доир масалаларни анча мураккаблаштиради.

Анкета маълумотларининг тахлили асосида фан-ўқитувчиси, синф раҳбари ҳар бир ўқувчининг касбга, бўлган қизиқиши ва уларнинг барқарорлик даражаси, ишончилигини диққат билан ўрганади, ана шу асосда уларни янада ривожлантириш бўйича ташкилий-методик тадбирлар белгилайди, ўқувчида хато ёки ноаниқ истаклар бўлган тақдирда эа тушунтириш ишлари касбга оид суҳбатлар олиб бориши керак бўлади. Бироқ касбга қизиқиш бўйича бир мартагина ўтказилган анкета усули натижасидаги маълумотлар мактабни битиргунча обектив ва ўзгармас бўлиб қолади, деб ойлаш хато бўлар эди. Гап шундаки, ўқувчиларнинг у ёки бу меҳнат фаолиятини танлаш бўйича майл ва қизиқишлари ҳар хил бўлиб,

барқарорлиги эса пухта саналмайди. Касбга бўлган ҳавас динамикаси ва ривожини кузатиб бориш учун бундай анкета тарқатиш усулини ҳар бир синфда ҳар йили ўтказилгани маъқул.

У ёки бу ўқувчининг касб танлашида юз бераётган ўзгаришларни ўқитувчи ва синф раҳбари диққат билан кузатиши, ўрганиши, сабабларини аниқлаши керак. Шундай аниқлашлардан кейингина мазкур ўқувчининг касбга ҳаваси ва майлига доир кейинги ишлар тўғрисида ойлаш мумкин.

Ўқувчиларнинг касбга қизиқиш масаласи кўриб чиқилганда юз берадиган ўзгаришларнинг сифат жиҳатдан фарқланадиган тўрт хил даражасини назарда тутмоқ зарур.

1. Олдинги қизиқиш кейинги синфда мустаҳкамланади ва ривожланади.

2. Олдинги қизиқишни аниқлаш ва касб ҳақида тасаввур қилиш пайдо бўлади.

3. Дастлабки қизиқиш бошқаси билан боғлаб, асослаб танлангани билан алмашинади.

4. Меҳнатнинг у ёки бу турига нисбатан дастлабки пайдо бўлган қизиқиш унчалик ойлаб танланмаганлиги туфайли сўна бошлайди, унинг ўрнига бошқаси пайдо бўлиши мумкин ва, аксинча, касбга қизиқиш бутунлай сўниши ҳам мумкин. Бундай ҳол кичик ва ўрта ёшдаги ўқувчиларнинг ҳали онгли равишда ўзига касб танлай билмаслиги касбга ҳавас аста-секин ривожланиб бориши билан изоҳланади, уни мустаҳкамлаш учун эса касб танлашга оид ишларни тинимсиз амалга ошириш керак бўлади.

Касбга барқарор ва асосли қизиқиш ўқувчиларнинг фаолият турлари - ўқув, меҳнат, синфдан ташқари ишлар ва ҳоказолар билан мустаҳкамланиши зарур. Аммо қизиқишнинг чуқур ва қатъийлиги, аввало, унинг амалий фаолиятда янада мустаҳкамланишига боғлиқ. Шунинг учун ҳам қишлоқ хўжалиги, техникага оид ҳамда хизмат кўрсатиш меҳнати дарслари ва техника ижодкорлиги тўғараклари кўпроқ бу талабларга жавоб беради.

Назорат учун саволлар

1. Техник меҳнат дарсининг фарқли хусусиятлари нималардан иборат?
2. Технология таълими дарсига қандай дидактик талаблар қўйилади?
3. Технология таълими да дарсдан билим таълимий ишнинг қандай формалари қўлланади?
4. Технология таълими дарсларининг асосий типларини ифодалаб беринг?
5. Технология таълими дарси қандай асосий босқичлардан иборат бўлиши мумкин?

6. “Таълим методлари” тушунчасини изоҳлаб беринг
7. Таълим методларининг қандай гуруҳлари бор?
8. Таълим методларини дарс жараёнига қандай йўллар билан танланади?
9. Дарсларда касб танлашга йўллаш ишларининг қандай форма ва методларини биласиз?
10. Оғзаки баён қилиш методлари қандай турларга ажратилади?
11. Кўргазмали методлардан фойдаланишда қандай шартларга амал қилиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади?
12. Амалий методлардан фойдаланишда қандай усуллар қўлланилади?
13. Амалий машғулотларда билиш фаолияти нечта босқичда ташкил этилади?

Адабиётлар:

5. Муслимов Н.А., Шарипов Ш.С., Қўйсинов О.А. Технология таълими ўқитиш методикаси, касб танлашга йўллаш. Дарслик. –Тошкент: ТДПУ, 2014. 389 б.
6. Қўйсинов О.А. ва б. “Меҳнат таҳлими методикаси, касб танлашга йўллаш” фанидан лаборатория машғулотлари. Т.: ТДПУ, 2013. – 168 б.
7. Муслимов Н. ва бошқалар. Касб таҳлими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технологиялар», 2013. – 128 б.
8. Муслимов Н.А. Бўлажак касб таҳлими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: “Фан”, 2004. – 126 б

3-Мавзу: Олий таълим муассасаларида технология таълими фанларини ўқитишни инновацион технологиялар асосида лойиҳалаштириш

Режа:

1. Режалаштиришнинг мақсад ва вазифалари. Технология таълими, касб танлашга йўллаш жараёнини режалаштирувчи ҳужжатлар.
2. Тақвимий мавзули режани тузиш. Ўқув устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхатини ишлаб чиқиш. Фанларнинг ўзаро боғланиш режаси. Дарс режаси ва унинг баён қилиниши.
3. Технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчисининг дарсга ва ўқув йилига тайёргарлиги. Асбоб-ускуналарни ишга сошлаш, хом-ашё, намуна, кўргазмали қуроллар ва техник воситаларни тайёрлаш.

Таянч иборалар: *Режалаштириш, ўқув режа, ўқув дастури, тақвимий мавзули режа, фанлараро боғланиш, дарс режаси, дарс баёни.*

1. Режалаштиришнинг мақсад ва вазифалари. Технология таълими, касб танлашга йўллаш жараёнини режалаштирувчи хужжатлар. Технология таълими ва касбга йўллашни режалаштиришдан мақсад ўқув жараёнини аниқ ташкил этишдан иборат бўлиб, у таълимнинг тамойилларига ва ДТС талабларига тўла-тўқис жавоб берадиган бўлиши керак. Технология таълими бошқа умумий таълим фанларидан фарқ қилиб, таълимни ташкил этишда ўзига хос хусусиятга эгадир. Ўқув жараёнини тўғри режалаштириш орқали ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўқув устахоналаридаги машғулотларида технология таълимининг вазифалари ва мақсадларига, унинг тамойилларига ва ўқувчилар билан ишлашга қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ ҳамма ишларини олдиндан кўриш мумкин.

Ўқув жараёнини режалаштириш ўқитувчининг машғулотларига тайёрланишида асосий ўрин тутди. Ўқитувчининг машғулотларига тайёрланиши икки босқични ўз ичига олади Бу жараён ўқув режа, касб таълимига оид тақвимий мавзули режа ва дастурини ўрганишдан бошланади. Технология таълими ўқитувчиси бу хужжатлар билан танишар экан, тегишли синф ўқувчиларида умумий меҳнат билимлари ва амалий кўникмаларини қайси касб турлари бўйича ва қандай ҳажмда шакллантириш лозимлигини аниқ тасаввур қилади. Бунинг учун қандай асбоб-ускуналар, мосламалар ва иш қуроллари кераклиги, ўқувчилар технология таълими дастури талабларини тўлиқ бажариш учун дарсларида қандай буюмларни тайёрлашлари кераклигини ва шунга биноан уларни тайёрлаш учун қандай материаллар талаб қилинишини билиб олади.

Ўқув жараёнини режалаштиришда ўқитувчи қўйидаги асосий дидактик вазифаларни ҳал қилади: ўқув жараёнини моддий жиҳатдан ўз вақтида таъминлаш имкони яратилади, хусусан, устахоналарни турли материаллар ва асбоблар билан таъминлаш муддатлари олдиндан маълум бўлади; меҳнат машғулотларининг мазмуни билан бошқа ўқув фанларининг мазмуни орасидаги боғланиш ёритилади; турли устахоналарнинг ўзаро мувофиқ иш олиб боришига эришилади, устахоналардаги машғулотлар жараёнида ўқувчиларнинг ишларини вақт бўйича мослаштириш жуда муҳим бўлиб, моддий таъминот базасидан самарали фойдаланиш; чорак, ярим йиллик ва йиллик яқунларини чиқаришда ўқитувчи учун ўқув режасининг бажарилишини назорат қилишни осонлаштиради.

Технология таълимини ва касбга йўллашни режалаштириш ҳар бир ўқувчининг таълим режаси ва дастурини бажаришини; меҳнат бўйича ўқув

материали мазмунига тўлиқ жавоб берадиган таълим-ишлаб чиқариш объектларини тўғри танлашни, технология таълими ва касб танлашга йўллаш фанларига оид машғулотларни, меҳнатни илмий асосда ташкил этиш талабларига мувофиқ равишда самарали йўлга қўйишни таъминлаши керак.

Технология таълими ва касб танлашга йўллашни режалаштирувчи ҳужжатлар ўқув жараёнининг ҳамма томонларини ҳисобга олган ҳолда тузиб чиқилиши керак.

Ўқув режаси. Технология таълими ва касб танлашга йўллашни ташкил этиш ўқув режа асосида олиб борилади. Ўқув режаси - давлат ҳужжатидир. Ҳар бир синфда ўтиладиган фанлар, ҳафтада неча соатдан ва ўқув йили давомида жами шу синфда неча соат дарс ўтилиши керак эканлиги кўрсатувчи ҳужжат бўлиб, халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланади.

Ўқув дастури. Ҳар бир фан бўйича алоҳида-алоҳида мавжуд бўлиб, технология таълими бўйича ўқув дастури бошқа фанлар дастуридан фарқ қилади. Технология таълими бўйича ўқув дастури ҳар бир синфда ушбу фан бўйича ўқувчиларни қандай билим ва малакалар билан қуроллантириш керак эканлиги, бу малакалар билан қуроллантириш учун қандай иш объектлари танлаш мумкинлиги, уларни бажаришда ишлатиладиган асбоб-ускуналар, техник-технологик маълумотлар ҳажми ва изчиллиги, уларни қандай бўлимларга ажратиб ўрганиш кераклиги, шунингдек, ҳар бир бўлимни ўрганиш учун ажратилган соатлар меёри кўрсатилган бўлиб, Халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган бўлади.

Режалаштиришда технология таълими ва касбга йўллаш бўйича тақвимий мавзули режа, меҳнатнинг ҳар бир тури бўйича ўқув ишлаб чиқариш ишларининг рўйхати, технология таълими дарсларини табиий-илмий циклдаги фанлар билан боғлиқлик графиги ва муайян мавзу бўйича дарснинг батафсил режаси тузилади.

Режалаштирувчи ҳужжатлар		
Технология таълими ўқув дастури	Ўқув режаси	Табиий-илмий циклдаги фанлар ўқув дастурлари
Ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхати	Дарслар бўйича мавзули режа	Технология таълимининг табиий-илмий циклдаги фанлар билан боғлиқлик графиги
Тақвимий мавзули режа		
Методик адабиётлар	Дарс режаси	
Дарслик	Конспект	Машғулот

2. Тақвимий мавзули режани тузиш. Ўқув устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхатини ишлаб чиқиш. Фанларнинг ўзаро боғланиш режаси. Дарс режаси ва унинг баён қилиниши. Ўқув режаси ва ўқув дастури асосида ҳар бир мактаб ўқитувчиси томонидан маҳаллий шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда тақвимий мавзули режа ишлаб чиқилади ва мактаб методик бирлашмаси, педагогик кенгаши муҳокамаси орқали мактаб директори томонидан тасдиқланади.

Тақвимий мавзули режада ҳар бир бўлимини қандай мавзуларга ажратилаб, улар қандай кетма-кетликда, неча соатдан ва ўқув йилининг қайси қисмларида ўқитилиши белгилаб олинади. Бу мавзулар ўқитишнинг қайси шакл, метод ёрдамида ўргатилиши, ҳар бир мавзуни ўқитишда қайси ишни бажариш, бунинг учун қандай асбоб-ускуналар, хом ашё, техник–технологик ҳужжатлар зарурлиги, шунингдек, ўқитишнинг техникавий воситалари, адабиёт ва методик қўлланмаларнинг қайсилари зарур бўлишини олдиндан кўрсатувчи ҳужжат бўлиб, ҳар бир синф учун ярим ёки бир йилга мўлжаллаб тузилади.

Тақвимий мавзули режани тўлиқ ишлаб чиқиш куйидаги жадвалнинг барча устунини методик жиҳатдан тўғри ҳал этган ҳолда тўлдирилишини тақозо этади.

№ тартиб	Мавзу ва мавзучалар	Ажратилган соат	Ўқитиш вақти	Ўқитиш шакли	Дарс методи	Иш объекти	Хом ашё	Асбоб-ускуналар		Жихоз ва мосламалар	Техник ҳужжатлар	Фанлараро боғланиш	Техник воситалар	Ишчи касблари	Адабиётлар	Изоҳ
								Ўлчов	Ишчи							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Бу жадвални тўлиқ тўлдирилиш учун ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхати ва технология таълимини табиий –илмий сиклдаги фанлар билан боғлиқлик графиги керак бўлади. Худди шунингдек, дарсларнинг тақвимий мавзули режасини тузиш учун бу рўйхат ва графикнинг ўзи кифоя қилмайди, улар ўзаро бир-бири билан боғлиқдир, чунки қайси мавзу учун қандай иш объекти танлаш кераклиги ва унинг изчиллигини ёки бошқа фанлардаги мавзуга қайси мавзуни боғлаб ўтиш кераклигини аниқлаш учун

биринчи навбатда технология таълими дарсларида ўтиладиган мавзулар ва уларнинг кетма-кетлигини аниқлаш зарур бўлади. Шу сабабли тақвимий мавзули режани тўлиқ ишлаб чиқиш икки босқични ўз ичига олади.

Биринчи босқичда ўтиладиган мавзулар номи, уларни ўқитиш кетма-кетлиги, унга ажратилган соат ва ўқитиш вақти аниқланади.

Иккинчи босқичда ўқув устахонада қилинадиган ишлар рўйхати ва технология таълимини табиий–илмий сиклдаги фанлар билан боғлиқлик графиги тузилганидан сўнг қолган устунлар тўлдирилади.

Дарслар бўйича тақвимий мавзули режа ишлаб чиқиш биринчи босқичида ҳар бир синф учун ўқув дастуридан боблар учун ажратилган соатлар билан танишиб чиқиш керак бўлади. Тегишли бобларда ўқувчилар учун етказилиши керак бўлган техник маълумотлар ва бажарилиши керак бўлган амалий иш мазмуни белгиланади, ўқув дастуридан дастлаб бобларни, сўнг шу боблар мазмунини қамровчи мавзулар ажратилади.

Мавзуларнинг ўқитилиш тартиби таҳлил қилинади ва ўринли жойлаштириб чиқилади, дастурнинг мавзули режа қисмида боб учун ажратилган умумий соатлар миқдорини мавзуларга мазмуни, ҳажми ва ўзлаштириш имкониятларини ҳисобга олган ҳолда тақсимлаб чиқилади.

Бешинчи устун ўқитиш шакли - ўқувчиларни билим, малака ва кўникмалар билан қуроллантириш учун улар қай тарзда ташкил этилганлигини характерлайди. Технология таълимини ўқитишнинг бир неча хил шакллари мавжуд бўлиб, улар мактабдаги таълим-тарбиявий ишлар характери, маҳаллий шарт-шароитлар ва таълимнинг умумий мақсад ҳамда вазифаларини ҳисобга олган ҳолда танланади. Ташкилий шакл деганда ўқитувчи томонидан қўйилган мақсадга эришишга йўналтирилган ўқувчилар ўқув-меҳнат фаолиятини ташкил этиш ва раҳбарлик қилиш усулларини тушунмоқ керак. Бу шакллар ҳар бир мавзу мазмуни ва унинг олдида қўйилган мақсадларига кўра танланади. Баъзан биргина дарснинг ўзи 2-3 хил шаклда ҳам ташкил этилиши мумкин.

Олтинчи устунда ўқитиш методи - ўқитувчи томонидан билим, малака ва кўникма сингдирилиши ва ўқувчилар томонидан бу билим, малака, кўникмаларни ўзлаштиришининг ўзига хос усулларини характерлайди.

Еттинчи устунда иш объекти – ҳар бир мавзунини ўқитишда назария билан амалиётининг бирлиги қондасига амал қилинишини таъминлаш зарур. Шу сабабли берилаётган ишлар бир-бирига мос келиши керак. Бу нарсани нисбий ҳал этишда ўқув устахонада қилинадиган ишлар рўйхатидан фойдаланилади. Биринчи иш объектини қайси мавзунини ўқитишдан бошлаб қайси мавзунини ўқитишда тугатилиши керак эканлигини аниқлаб, сўнггра

бунинг учун ажратилган вақтларни ҳисобга олган ҳолда тўлдирилади. Бунда ҳар бир дарсада кириш инструктажи ва бошқа ташкилий ишлар учун сарфланадиган вақтлар ҳисобга олиниши керак.

Саккизинчидан ўнинчи устунларда танланган, иш объектини тайёрлаш учун қанақа хомашё (аниқ тури, ўлчамлари) кераклиги, қандай ўлчовларни бажариш ва ишлов бериш учун қандай асбоблар, технологик карталар зарур эканлиги кўрсатилади.

Ўн биринчи устунда жиҳоз ва мосламалар, иш бажаришда фойдаланиладиган дастгоҳлар ёки қурилмалар кўрсатилади.

Ўн иккинчи устунга техник ҳужжатлар, дастгоҳлар ёки қурилмаларнинг паспортлари ёки бошқа техник ҳужжатлари киритилади.

Ўн учинчи устунда фанлараро боғланишлар кўрсатилади, технология таълимнинг табиий-илмий сиклдаги фанлар билан алоқадорлиги графигига асосланган ҳолда ҳар бир мавзуни бошқа фанлардан ўрганилган қайси бўлимнинг қайси мавзусига боғлаб ўтиш мумкинлиги олдиндан режалаштирилади.

Ўн тўртинчи устунда ўқитишнинг техникавий воситалари – тегишли мавзуни ўргатишда ЎТВнинг қайи тури қўлланиши мумкин эканлиги (шароитни ҳисобга олган ҳолда) кўрсатилади.

Ўн бешинчи устунда мавзуга тааллуқли ишчи касблари ва касбкорлик ҳақида маълумот берилади.

Ўн олтинчи устунда ўқитувчи ва ўқувчи ушбу мавзу мазмуни билан қайси адабиёт ёки қўлланманинг қайси бети, нечанчи параграфида танишиш мумкинлиги аниқ кўрсатилади.

Ўн еттинчи устунда изоҳ берилиши мумкин, бирор сабабларга кўра ўқув дастури ёки тақвимий мавзули режада ўзгариш содир бўлиб қолса, дастурнинг бажарилишига оид кўрсатмалар ва бошқа изоҳлар берилиши мумкин.

Ўқув устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхатини ишлаб чиқиш. Ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхати – ҳар бир синфда ўқув йили давомида қандай ишларни бажара олиш имконияти мавжудлигини олдиндан аниқлаш, бу ишларни бажаришда назария ва амалиётнинг бири-бирига мутаносиблигини амалга ошириш ҳамда уларни қандай кетма-кетликда бажариш кераклигини кўрсатувчи ҳужжат бўлиб, ҳар бир мактаб ўқитувчиси маҳаллий шарт-шароитлар, тушган буюртмалар, ўқув дастурида кўрсатилган иш объектларининг намунавий рўхатини ҳисобга олган ҳолда тақвимий мавзули режага соланиб ишлаб чиқади ва мактаб директори томонидан тасдиқланади.

Ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхати ва тақвимий мавзули режа бир вақтда тузилади. Ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхати бу ишлар ўқувчилар томонидан дарс давомида бажариладиган бўлганлигини учун ўқувчилар йил давомида қанча вақт амалий иш билан машғул бўлишларини аниқлашдан бошланади. Бунинг учун ўқитувчи томонидан ишлаб чиқилган тақвимий мавзули режани таҳлил этилиб, қуйидаги саволлар аниқлаштирилади: Қайси мавзуларни ўқитишда ўқувчилар амалий иш бажармайдилар масалан, назарий дарсларда, “Ёғочларнинг тузилиши ва уларнинг хоссалари”, “Токарлик винтқирқар станогининг умумий тузилиши ва ишлаш принципи”, “Корхоналарга экскурсия” ва ҳ.к.

Амалий соатларнинг умумий йиғиндиси аниқланади. Ҳар бир амалий машғулотда ўқитувчи дарснинг ташкилий қисми ва кириш инструктажи ҳамда дарсни яқунлаш учун ҳар бир дарснинг $1/4$ қисми, яъни 25%гача сарфлаши керак. Юқоридаларни ҳисобига олган ҳолда ўқувчиларнинг ўқув йили ёки чораги даврида тегишли бўлим бўйича амалий ишларни бажаришлари учун қанча вақт ишлашлари аниқланади.

Фараз қилайлик, бириктирилган синф бўйича ёғочларга ишлов бериш учун X соат режалаштирилган, Шулардан Y соатида фақат назарий дарслар тўғри келадиган вақт. Амалий машғулотлар учун X-Y соат вақт қолади. Ўқувчиларнинг амалий ишлар билан банд бўладиган соф соатлари қуйидагича бўлади.

$$(X-Y) * \frac{3}{4} \text{ соат} \leftrightarrow (X-Y) * \frac{3}{4} * 45 \approx 34 * (X-Y) \text{ мин}$$

Демак танлаган бўлим бўйича режалаштириладиган ишларни ўқувчилар $(X-Y) * \frac{3}{4}$ соатда бажара оладиган бўлишлари керак.

Бу амалий ишда бажарилиши зарур бўлган иккинчи топшириқ тегишли синфда қандай иш объектларини бажариш мумкинлигини аниқлашдан иборатдир.

Ўқув дастурида ҳар бир синфда ҳар бир бўлим бўйича бажариш учун тавсия этилган бир қанча иш объектларининг тахминий рўйхати келтирилган. Бундан ташқари, мактабга тушган буюртмалар, мактаб эҳтиёжи учун керакли бўлган иш объектлари ҳам бўлиши мумкин. Бу иш объектларини синфлар бўйича режалаштиришда ҳар бир синфда ўрганилган мавзу, ўқувчилар томонидан ўзлаштирилган операциялар иш турлари ҳамда ўқувчиларнинг ёш ва индивидуал хусусиятлари ҳисобга олинади, юқоридаги иш объектлари ўқув дастури талабларига мос келса, биринчи навбатда мактабга тушган буюртма ва мактаб учун зарур бўлган иш объектлари режалаштирилади.

Горизонтал графага тегишли синфгача ва ушбу синфда ўқувчилар қандай иш турларини ўрганишлари дастурида кўрсатилган бўлса, барчаси бирор иш

обектини бажариш кетма-кетлигида ёзиб чиқилади. Иккинчи вертикал устунга режалаштирилган иш обектлари осондан қийинга томон ёзиб чиқилади. Ҳар бир иш обектида қайси тури қатнашадиган бўлса, қалам билан плюс (+) белгиси қўйиб чиқилади. Энг кам иш турлари қатнашадиган иш обекти биринчи поғонага, кўп қатнашадигани эса иккинчи, учинчи ва ҳоказо кетма-кетликда жойлаштириб чиқилади. Мазкур синф ўқувчилари тегишли иш обектидаги операцияларнинг ҳар бирини бажариш учун сарфланадиган вақтларни минутлар ҳисобида ифодалаб плюс белги ўрнига ёзиб чиқилади. Ҳар бир иш обектини бажариш учун қанча вақт сарфлаш ундаги операциялар учун сарфланаётган вақтлар йиғиндиси тенг бўлади.

Ўқувчиларнинг бевосита амалий иш билан машғул бўладиган вақтлари аниқланади.

X - 14 соат

$$(X-Y) * \frac{3}{4} = (14-6) * \frac{3}{4} = 6 \text{ соат} = 6 * 45 = 270 \text{ мин}$$

Y - 6 соат

Демак, иш обектларини шундай танлаш керакки, бунда юқоридаги иш турларининг барчаси қатнашсин ва уларни 6 соат ичида ўқувчи бажара олсин.

Бунинг учун юқорида кўрсатилган 17 та иш обекти кўплик қилади. Улардан кераклисини танлаб олиш имконияти бор (етишмаса, қўшиш ҳам мумкин). Бу иш обектларида қайси ишлар қатнашишини аниқлаш учун куйидаги жадвал тўлдирилади.

№	Иш обекти	Иш турлари											
		Хом ашё тайёрлаш	Режалар	Кўндалангига арралаш	Узунасига арралаш	Рандалаш	Мих билан ишлаш	Бурама мих билан ишлаш	Клей билан ишлаш	Пармалаш	Жилвирлаш	Лак ва бўёқлар билан ишлаш	
1.	Плакат учун рейка	+	+	+	-	+							

2.	Тағлик тахта	+	+	+	-	+	+					
3.	Болалар куракчаси	+	+	+	+	+	+			+	+	
4.	Уй модели	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.	Автомобил модели	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Демак, 270 мин ёки 6 соатлик амалий иш жараёни учун охириги 3 та иш обекти етарли экан (бу танланган обект тузилишининг содда ёки мураккаблигига ҳам боғлиқ, шунинг учун унинг хомаки чизмаларини ҳам тайёрламоқ зарур).

Шу тартибда ҳар бир бўлим учун ўқув устахонасида қилинадиган ишлар рўйхатини ишлаб чиқиш тавсия этилади.

Фанларнинг ўзаро боғланиш режаси. Технология таълими дарсларини табиий-илмий сиклдаги фанлар билан боғлиқлик графиги – ҳар бир мавзу мазмуни ёритишда унинг моҳиятини ўқувчилар томонидан чуқур, илмий асосланган ҳолда тасаввур этишлари, вақтдан унумли фойдаланиш, назарий билимларини амалда, ҳаётда ва ишлаб чиқаришда қўллаш имкониятларини кенг ёритиш, уларнинг политехник тушунчаларини кенгайтириш мақсадида ўқитувчи томонидан тузилади ҳамда у тақвимий мавзули режада ўз ифодасини топади.

Таълим жараёнини режалаштирувчи бу ҳужжатда мактабда ўқитиладиган технология таълими фанининг физика, математика, химия, чизмачилик ва бошқа фанларнинг ўзаро боғланишлар очиб берилади. Таълим жараёнида фанлар ўртасидаги боғланишлар катта аҳамиятга эга. Бугунги кунда мактабда ўқитиш ўқувчиларга мустақкам билим, меҳнат кўникамалари ва малакаларини беришдан ташқари, уларнинг ўрганилаётган ҳодисаларга чуқур ва ҳар томонлама ёндошишларини, олган билимларидан ишлаб чиқариш ва меҳнат ҳодисаларини илмий асосда тушунтириб бериш, мустақил равишда билимларга эга бўлиш учун фойдалана олишларини таъминлаши керак.

Технология таълими, мактабда ўқитиладиган фан сифатида, ўқувчиларнинг умумий таълим фанларидан олган билимларини амалда қўллашни ўрганишлари учун чексиз имкониятлар яратиб беради. Таълимни тўғри йўлга қўйиш орқали ўқувчиларга табиат қонунлари билан уларнинг турмушда намоён бўлиши ўртасидаги обектив мавжуд бўлган боғланишларни кўра билишларига ёрдам бериш зарур. Масалан, ўқувчилар

физика курсида қаттиқ жисмларнинг хоссаларини, куч, масса, тезлик, ишқаланиш ва ҳоказоларни ўрганадилар. Бу вақтда агар улар ўқув устахоналарида ишлов бериладиган металлларнинг физикавий-механик хоссаларини ва тузилишини билмасалар, агар улар ишлов берилаётган материалга қараб, уларни қирқиувчи асбобнинг тўғри ўлчовини танлай олмасалар, агар улар машинадаги деталларнинг ишқаланишини қандай йўл билан камайтиришни ва ҳоказоларни билмасалар, уларнинг илгари олган билимлари юзаки бўлиб қолади. Ўқитувчи ўқув материалнинг ўқувчиларнинг табиий-илмий сиклдаги фанлардан олган билимлари билан мустақкам боғлиқ бўлган қисми бўйича тайёр билимларни етказишга ҳаракат қилмайди. Меҳнат ўқитувчиси суҳбат ўтказиш усули билан ўқувчилар қаттиқ жисмларнинг хоссаларини, ишқаланиш турларини (физика), кўп қиррали бурчакларнинг хоссаларини (геометрия), аралашмалар, эмулсиялар ва минерал ёғларнинг (кимё) ва ҳоказоларнинг хоссаларини қандай ўзлаштириб олганликларини аниқлайди ва ана шу фанлардан олинган билимлар асосида уларга ишлов берилаётган металлларнинг тузилишини ва қирқиш жараёнини, қирқиш асбобларининг чархлаш бурчакларини ва ишланаётганда детални совутиш учун ишлатиладиган суяқликнинг таркиби ва хоссаларини, деталларнинг дастгоҳдаги ишқаланувчи юзаларини ва уларга машина мойи суриш йўли билан ишқаланишни камайтириш усулларини тушунтириб беради. Бироқ фанлараро алоқа бир томонлама жараён эмас. Умумий таълим фанларидан дарс берувчи ўқитувчилар ўқувчиларнинг меҳнат бўйича олган амалий тажрибаларидан ўрганилаётган табиат қонунларини чуқурроқ тушунишлари учун фойдаланишлари лозим.

Фанларнинг ўзаро боғланиш режасини ишлаб чиқишда умумий таълим фанларидан технология таълими, физика, математика, кимё, биология, чизмачилик ва ҳоказо фанлардан дарс берадиган ўқитувчилар иштирок этади. Уларнинг ҳар бири ўз фанининг мазмунини синчиклаб таҳлил қилиш асосида ўқув материалнинг бошқа фанлар билан боғланишига оид аниқ мисоллар таклиф этади, бу таклифлар муҳокама қилиниб, аниқланиб ва зарур бўлса тўлдирилиб фанларнинг ўзаро боғланиш режаси жадвалига киритилади, унда ҳар бир фанга оид у ёки бу мавзунини ўрганиш муддатлари кўрсатилади.

Фанларнинг ўзаро боғланиш режасини муваффақиятли амалга ошириш ўқувчиларнинг меҳнат бўйиса тайёргарлигининг юқори сифатли бўлишинигина эмас, шу билан бирга уларнинг умумий билим доирасининг ҳам кенг бўлишини таъминлайди.

Дарс режаси ва унинг баён қилиниши. Дарс режаси асосий ўқув-режалаштириш ҳужжатларидан бири бўлиб, уни ўқитувчи ўқув дастури ва

тақвимий мавзули режа асосида тузади. Унда дарснинг таълим-тарбиявий мақсадлари, ўқитиш ва тарбиялаш масалалари кўрсатилади ҳамда дарснинг таркиби ва босқичлари, ҳар бир босқичга ажратилган вақт, ўқитувчи томонидан изоҳланадиган ўқув материалининг кетма-кетлиги ва мазмуни, мустақил ишларнинг характери ва мазмуни, уй топшириғи ва бошқалар ифодаланади.

Танланган шакл ва методлар асосида машғулоти қандай ташкил этиш, унинг тузилиши ва мазмуни қандай изчилликда амалга оширишини кўрсатувчи ҳужжат бўлиб ўқитувчи томонидан ҳар бир машғулоти учун алоҳида-алоҳида тузилади ва мактаб ўқув ишлари бўйича директор ўринбосари томонидан ҳар бир машғулоти олдин тасдиқланади. Дарс режасининг тузилиши назарий машғулоти, амалий машғулоти, аралаш ва экскурсия машғулоти бўйича бир-биридан кескин фарқ қилади.

Дарс режасининг асосий мақсади ўқитиш жараёнини тўғри режалаштиришга ва унинг самарадорлигини оширишга ёрдам беришдир. Дарс муваффақиятли ўтиши учун уни ташкил этиш бўйича ўқитувчи фаолиятининг мақсадини аниқлаш лозим.

Дарс режаси ва унинг баён қилиниши ўқитувчининг дарсга тайёрланганлигини кўрсатувчи ҳужжатлар. Дарснинг баёни дарс режасида кўрсатилган изчилликда ёзилган бўлиб, унда ўқувчиларга етказилиши зарур бўлган асосий тушунчалар, схема ва чизмалар ҳамда эса сақлаб қолиш нисбатан қийин бўлган маълумотлар акс эттирилади. Бунда ўқув дастурида кўрсатилган меёридан четга чиқиб кетмаслик талаб этилади.

Дарснинг баёни дарслик ва методик адабиётлар, ҳамда ўқитувчининг тажрибалари асосида ёзилиб, дарс режаси билан бир вақтда мактаб директорининг ўқув ишлари бўйича муовини томонидан тасдиқланади ва ўқитувчи дарс режаси ва конспекти билан дарсга киради.

3. Технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчисининг дарсга ва ўқув йилига тайёргарлиги. Технология таълими ўқитувчиси дарсларга пухта тайёргарлик кўрсагина, бу дарслардаги таълим-тарбия жараёни муваффақиятли амалга оширилиши мумкин. Ўқув йили бошланиши олдида ўқитувчи дастурдаги ҳамма мавзуларни ўрганиш вақтини тақсимлаб чиқади, ўқув машғулотларининг жадвали ва мазкур фанни ўрганишга ўқув режасидан ажратилган ҳафталик соатларнинг миқдорини ҳисобга олган ҳолда унга мувофиқ бўлган тақвимий муддатларни ўрнатади. Технология таълими, касб танлашга йўллаш ўқитувчисининг ўқув йилига тайёргарлиги ўқув режасини, технология таълими ва касбга йўллаш фанининг ўқув дастурини ва тақвимий мавзули режани ўрганишдан бошланади. Технология

таълими ва касбга йўллаш ўқитувчиси бу ҳужжатлар билан танишар экан, тегишли синф ўқувчиларида умумий меҳнат билимлари ва амалий кўникмаларини қайси меҳнат турлари бўйича ва қандай ҳажмда шакллантириш лозимлигини аниқ тасаввур қилади. Бунинг учун қандай асбоб-ускуналар, мосламалар ва иш қуроллари кераклиги, ўқувчилар технология таълими ва касбга йўллаш дастури талабларини тўлиқ бажариш учун дарсларда қандай буюмларни тайёрлашлари кераклигини ва шунга биноан уларни тайёрлаш учун қандай материаллар талаб қилинишини билиб олади. Меҳнат ўқитувчиси олинган маълумотлар асосида ва технология таълими дастуридан фойдаланган ҳолда анча батафсил режалаштирувчи ҳужжатларни, яъни тақвимий мавзули режани ва ўқув ишлаб чиқариш ишлари рўйхатини тузиб чиқади. Шундай тарзда белгилаб чиқилган дастур ўқитувчи учун фан юзасидан ишларнинг тақвимий мавзули режаси сифатида хизмат қилади.

Ўқувчилар тайёрлаши учун режалаштирилган буюмларга технология таълими ўқитувчиси техникавий ҳужжатлар ишлаб чиқади, зарур кўргазмали қуроллар тайёрлайди, асбоб-ускуналарнинг, ўқувчилар иш жойи ва иш қуролларининг техникавий ҳолатини, шунингдек, ўқув устахоналари биносининг ва улардаги жиҳозларнинг хавфсизлик техникаси, санитария-гигиена талабларига мувофиқ келиши текшириб чиқади.

Ўқитувчи технология таълими дастуридаги мавзуларга тайёрланар экан, ҳар бир мавзунинг мақсади ва вазифаларини белгилайди, улар бўйича билим ва кўникмалар мазмуни ва даражасини аниқлайди, ўқувчилар бажариш лозим бўлган амалий ишларнинг характери ва миқдорини белгилаб чиқади, мустақил топшириқларнинг мазмуни ва ҳажмини, уларнинг тобора мураккаблашиб боришини ҳисобга олган ҳолда ўйлаб кўради, мавзуни муваффақиятли ўтиш учун моддий асос тайёрлайди.

Дарсга тайёрланиш вақтида ўқитувчи ўтган машғулотнинг мазмуни ва натижаларини таҳлил қилиши, уларнинг изчил алоқасини белгилаб чиқиши, келгуси дарснинг таълим ва тарбия мақсадини тўғри белгилаши, дарснинг тузилишини ва унинг ҳар бир элементида ажратиладиган вақтни аниқлаши, мавзуга оид саволлар тузиши ва кириш йўриқномаси мазмунини ишлаб чиқиши, асосий меҳнат усулларини танлаши ва ўйлаб чиқиши керак.

Технология таълими ўқитувчиси машғулотга тайёрланиш жараёнида дарснинг ташкилий томонларига - навбатчиларни тайинлаш, ўқувчиларга асбоб ва материаллар тарқатиш, ўқув устахоналарида тартиб-интизомнинг қатъий сақланишига, ишларга баҳо қўйиш ва уларни таҳлил қилишга алоҳида эътибор бериши керак.

Замонавий дарснинг таркибий тузилиши ўқитувчиларнинг бошқарувчилик роли ва ўқувчиларнинг англаш фаолиятларини ташкил этишнинг ўзига хослигини акс эттира туриб, жуда ҳам турли-туман шаклдалиги билан фарқ қилади. Дарснинг муваффақиятли ўтиши ўқитувчи ҳамда ўқувчиларнинг дарсга тайёрланишларига боғлиқдир.

Дарсга миридан-сиригача тайёрланиш, хусусан етарли даражада педагогик иш тажрибасига эга бўлмаган ёш ўқитувчилар учун жуда зарур.

Ўқитувчининг дарсга бевосита тайёрланиши ҳар бир дарсда қўлланиладиган мавзуни режалаштиришни конкретлаштиради. Дарснинг режаси ҳар бир ўқитувчи учун зарурдир. Одатда фақат унинг ҳажми фарқ қилади: эндигина ўзининг ўқитувчилик фаолиятини бошлаётганлар ўзларининг ҳамма ҳаракатлари ва дарснинг боришини тасвирлаш, кичик бўлакларигача кўрсатилган мукамал ишланма ёзадилар. Тажрибали ўқитувчилар эса қисқа, ихчам режа тузадилар.

Дарснинг режаси ихтиёрий шаклда тузилади, аммо унда қуйидаги таркибий қисмларнинг акс этишини таъминлаш зарур: дарснинг ўтказилиш муддати ва унинг мавзуй режа бўйича тартиб рақами; ўтказиладиган синфнинг, дарс мавзусининг номи; таълимнинг вазифалари, шакллантириладиган билим, иқтидор ва кўникмалар; ўқувчиларни тарбиялаш ва ривожлантириш; дарс босқичларининг давомийлиги ва ушбу босқичларда вақтнинг тахминий тақсимланишини кўрсатган ҳолдаги таркибий тузилиши; ўқув материалининг мазмуни; дарснинг ҳар бир қисмида ўқитувчи ва ўқувчининг иш усуллари ҳамда методлари; таълимнинг кўргазмали ва техник воситаларини қўшиб ҳисоблаганда дарсни ўтказиш зарур бўлган ўқув қуроллари; дарсда бевосита ўтказиладиган тест синовлари; уй вазифалари, топшириқлар.

Дарснинг ютуғи ва унинг натижалари нафақат ўқитувчининг тайёрлигига, балки ўқувчиларнинг тайёргарликларига ҳам боғлиқ бўлади. Ўқувчиларнинг навбатдаги дарсга (ёки дарсларга) маълум мақсадга йўналтирилган тайёрланишлари уларда ижобий психологик кайфиятни вужудга келтиради, англашга, билишга бўлган юқори даражадаги қизиқишни туғдиради. Ўқувчиларни олдинда турган дарсларга тайёрлашда қуйидагиларни назарда тутати: уларни олдинда турган дарснинг дастурий ўрганиш режаси билан таништириш; (бу хусусан юқори синфлар билан ўқув ишларида жуда ҳам зарурдир) ўқувчиларнинг тушуниши мумкин бўлган дарсларнинг айрим бўлимлари билан танишиш; олдинда турган дарсда кўтариладиган масалалар юзасидан илмий-оммабоп адабиётларни ўқиш, янги материални ўрганишга

кўмаклашадиган кузатишлар ва унча мураккаб бўлмаган тажрибаларни ўтказиш.

Дарс ҳозирги замон ўқув тарбия жараёнида таҳсил мақсадларини амалга оширишда асосий таълими шакли ҳисобланади. Бир неча асрлар давомида таълимнинг дарс шаклидан бошқа бир янги шаклини педагогика назарияси ҳам, амалиёти ҳам таклиф этганча йўқ.

Ўтказиладиган дарс ўқувчиларни ҳам, ўқитувчиларни ҳам қаноатлантириш учун маълум даражада умумий талабларга жавоб бериши керак. Айрим олинган бирон-бир дарс фаннинг тақвимий мавзули режасида ўз ўрнига эга бўлиши, мақсади аниқ белгиланган бўлиши керак. Дарс ўтиш жараёнида шакллантирилиши лозим бўлган билим, иқтидор ва кўникмалар алоҳида аниқланиши даркор. Шу билан бирга мазкур дарс давомида билим, иқтидор ва кўникмаларнинг эришиладигани даражаси ҳам белгиланиши маъқул бўлади. Дарсда ишлатиладиган методлар, воситалар туркуми аниқ бўлиши олдиндан белгиланиши мақсадга мувофиқдир. Дарсга қўйиладиган дидактик талаблардан яна бири шуки, бериладиган ўқув материали системали равишда осондан-қийинга, оддийдан- мураккабга, ўқувчилар ёш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилиши керак.

Ўқитувчи дарсга тайёргарлик кўрар экан, ўқувчилар ўқув фаолиятини активлаштирувчи ижодий фикрлаш кўникмаларини шакллантиришнинг муқобил режаларини амалга оширишни кўзда тутмоғи лозим. Ҳар бир дарс маълум даражада ғоявий йўналган аниқ тарбиявий вазифаларни бажариши, олинган илмий билимлар асосида дунёқарашни, юқори ахлоқий фазилатларни, эстетик дидни шакллантириб таълимни ҳаёт билан мустақил алоқаларини таъминлаши зарур. Ўқувчиларда билимга қизиқишни, билимларни мустақил эгаллаш кўникмаларини қарор топтириш, ижодий ташаббускорликни қўллаб-қувватлаш, уларнинг тасаввурлари чуқурлиги, ривожланиш даражасини ҳисобга олиш кераклигини ўқитувчи дарсга тайёргарлик кўриш жараёнида ҳисобга олиши керак.

Дарсга тайёргарлик кўришда уни ташкил этишни аниқ режалаштириб олиш керак талаблар: тақвимий мавзули режа асосида дарс ўтказишнинг ишлаб чиқилган аниқ режаси мавжуд бўлиши, дарс ўз вақтида бошланиб, ўз вақтида тугаши керак. Дарснинг мантиқий изчиллиги, тугалланганлиги ва дарснинг бошидан то охиригача ўқувчилар онгли интизоми таъминланмоғи лозим. Дарсни ташкил этишда турли-туман воситалардан, ўқув-техник, компьютер, стационар ва динамик кўргазмали қуроллардан фойдаланиш кўзда тутилади.

Дарснинг таркибий тузилиши ўрганилаётган материалнинг мазмунига, дарсда фойдаланиладиган таълимнинг усуллари ва методларига, ўқувчиларнинг тайёрланиш ҳамда ривожланиш даражасига, ўқув жараёнида дарснинг ўрнига боғлиқ бўлади.

Технология таълими ўқитувчиси дарсга тайёрланишида қуйидагиларни ҳисобга олиш зарур:

- Дарснинг мақсади:

а) дарснинг таълимий мақсади: ўқувчиларда янги атамаларга оид тушунчаларни шакллантириш;

б) дарснинг тарбиявий мақсади: ўқувчиларда илмий дунёқарашни шакллантириш;

в) дарснинг ривожлантирувчи мақсади: ўқувчиларнинг тасаввури, хотираси, кузатувчанлиги, тафаккури, нутқи, ўқув жараёнида кўникма, ўқув ва малакаларини шакллантириш ва уларни ривожлантириш.

- Дарс материалининг мураккаблик даражасини аниқлаш: дарс материалининг амалиёт билан ва олдинги ўтилган материаллари билан бевосита боғланишини аниқлаш, ўқувчиларнинг мустақил ишлари учун вазифа бериш дарс жиҳозини тайёрлаш, қўшимча бериладиган топшириқлар ҳажминини аниқлаш;

- Дарснинг дидактик вазифасини, яъни мақсадга олиб келувчи масалаларнинг кетма-кетлигини аниқлаш.

- Ўқитиш усуллариининг оптимал вариантларни танлаш.

- Дарснинг тузилишини аниқлаш: дарсни самарали бошлаш ва вақтни тўғри тақсимлаш, дарснинг режаси ва яхлитлигини, ўқувчи ва ўқитувчи фаолиятининг ўзаро узвийлигини таъминлаш.

Дарслар жуда ҳам турли-туман таркибий тузилишларга эга бўлиб, дарсларни бир марта доимий равишда мавжуд бўладиган кўриниш тарзида режалаштириш ва ўзгармайдиган қотиб қолган намуна асосида ўтказавериш мумкин эмас. Дарснинг таркибий тузилишига юқорида қайд этиб ўтилган омиллар қаторида мазкур синфда ишлашнинг ҳаққоний шарт-шароитлари, шунингдек, ўқитувчи иш фаолиятининг ижодий характери катта таъсир кўрсатади. Ҳар бир дарс бошқа дарслардан ҳатто улар битта фан, битта мавзу юзасидан тенг, ёнма-ён синфларда ўтказилганда ҳам ўзининг ўзига хос жиҳатларига кўра фарқ қилади. Дарсда ҳар доим ўқитувчининг махсус «педагогик ёндошув тарзи»ни кўриш мумкин.

Асбоб-ускуналарни ишга сошлаш, хом-ашё, намуна, кўрғазмали қуроллар ва техник воситаларни тайёрлаш. Ўқув устахоналарида машғулотларни яхши ташкил этиш, уларни ўтказишнинг тўғри методикасини

қўллаш, ўқувчилар томонидан техникавий билимлар, меҳнат малакалари ва кўникмалари муваффақиятли ўзлаштирилиши учун ўқув устахоналарнинг жиҳозланиши техниканинг ҳозирги даражасига, юксак меҳнат маданиятига мувофиқ келиши ва уларда технология таълими дастурининг барча мавзуларини ўрганиш учун шарт-шароитлар яратилган бўлиши лозим.

Технология таълимининг асосий дарслари назарий ва амалий машғулотлардан иборат. Ўқувчилар технология таълимининг назарий асосларини ўзлаштиришлари учун тахминан 20 % ўқув вақтини сарфлашга режаланади. Уйда ва меҳнат кутубхонасида мустақил равишда ҳар бир мавзунинг назарий асосларини ўзлаштиришлари лозим. Бу ҳолатни илмий жиҳатдан аниқлашда технология таълими ўқитувчиси учун мактаб кутубхонаси ва тегишли замонавий техник-технологик, умумий таълим фанларга, фан-техникага оид журналлар ва бошқа манбалар рўйхати, интернет ва қўлда тайёрланган моделлар, мосламалар, дидактик материаллар, ахборотномалар, ўқувчиларга мўлжалланган кичик тўпламлар қўшимча манба бўлиб хизмат қилади.

Ўқитувчи устахоналарда мавжуд бўлган станоклар, асбоб-ускуналарни дастгоҳларни, мосламаларни таъмирлаб, амалий ва лаборатория дарсларига тайёрлаб қўйиш, амалий иш объектлар учун хом ашёлар тўплаш, эскизлар, чизмалар, технологик хариталар ишлаб чиқиш лозим.

Ўқувчилар тайёрлаган буюмларни, ишларни якунлаган ҳолатини назорат этишга қаратилган саволлар, тестлар, намуналарни ишлаб чиқиш дарсга тайёргарликни ташкил этади.

Сўнги йилларда технология таълими жиҳозлари рўйхати таълимининг янги воситалари ҳисобга сезиларли кенгайди ва ҳозирги кунда 400 номдан иборат. Булар 220 ҳар хил турли асбоблар, мосламалар, станоклар, 16 хил приборлар, 30 хилдан ортиқ моделлар ва уларнинг қисимлари, 14 хил тўпламдаги жадваллар ва плпкатлар, 120 дан ортиқ экран воситалар ва қўлланмаларидан иборат. Бунинг ҳаммаси технология таълимининг политехник йўналишини кучайтириш, ўқувчиларга техника,техналогия, иқтисодиёт ва ҳозирги замон ишлаб чиқаришни ташкил асосларини чуқурроқ ва тўлиқроқ очиб бериш, улардан ҳар турли материалларга механик ишлов беришнинг дастлабки кўникмаларини эртароқ шакллантириш заруратидан келиб чиққан.

Педагогик нуқтаи-назардан ўқув-моддий таъминот ўқув-тарбия жараёни самарадорлигини ва сифатини оширишга, таълимнинг политехник ва касбга йўналтирувчи жиҳатларни тўлиқ амалга оширилишини таъминлашга замин яратиши керак. Ўқувчиларга таълим воситалари орқали бериладиган ахборот

илмий жиҳатдан тўғри бўлиши, ўқувчиларнинг тайёргарлик даражасини оширишга имкон бериши лозим.

Иқтисодий жиҳатдан ўқув-моддий база мақсадларни меҳнат ўқув-тарбия жараёни сифатига зарар етмайдиган ҳолда амалга ошириш имконини берадиган ўқув жиҳозларидан тўлиқ фойдаланишга қаратилган бўлиши зарур.

Ўқув-кўргазмалар ва ўқув жиҳозлари таркибида, одатда камёб ва қимматбаҳо материаллар бўлмаслиги, уларни тайёрлаш асоссиз равишда ортиқча ҳаражатлар талаб қилмаслиги ва оммавий равишда мактаблар сотиб олиш имконига эга бўлиши керак. Иқтисод нуқтаи-назаридан ўқув жиҳозлари устида ўқитувчилар ва ўқув усталари ишлашлари лозим.

Умумий таълим мактаблари шароитида ўқувчиларнинг меҳнат ва касб-ҳунарга йўналтириш сифатини яхшилаш ҳамда такомиллаштириш учун ўқув устахоналари ва лабораторияларида ҳар бир киритилган касб ва ихтисосликларнинг асбоб-ускуналарини, мосламаларини ишга созлаш, таъмирлаш ҳамда қайта тайёрлашни ташкил этиш ва уларнинг методикасини ҳал қилиш аҳамиятга эга. Чунки ўқувчилар худди ана шулар орқали техник-технологик операцияларни бажариш асосий фаолиятларига йўналтирилган. Шунингдек, технология таълимининг ҳар бир йўналиши бўйича асбоб-ускуналарни ишга созлаш учун ўқувчилар энг аввало қўллайдиган асбоб-ускуналарни тузилишини мукамал ўрганишлари зарур.

Асбоб-ускуналарни ишлатиш ва уларни қўллашга созлашни асбоб-ускуналар ва мосламалар юзасидан бажарилади:

- 1) Турлари, тузилишлари, хусусиятларини ўрганиб мавжуд камчиликларни бартараф этиб ишга созлаш;
- 2) Қўлланишлари, қўлланиш усуллари ва технологиясини ўрганиб, мавжуд камчиликларни бартараф этиб иш объектларга созлаш;
- 3) Тайёрлаш технологияси стандартлар, сифат белгиларни ўрганиб мавжуд камчиликларни бартараф этиб, станок машинага қўллаш;
- 4) Тайёрлашда қўлланиладиган усуллар, операциялар, асбоб-ускуналар, мосламалар, станокларни ўрганиб, мавжуд камчиликларни бартараф этиб мослаштириш; Ишчилар мутахассисларни қайта тайёрлаш, малака ошириш;
- 5) Тайёрлашда ишлатиладиган, материаллар, технологияси, сифатларини яхшилаш.

Технология таълими назарий ҳамда амалий машғулотларида ўқувчиларни қўлланиладиган хом-ашёлар ва намуналар билан таништириш ҳамда фойдаланиладиган методикасини ёритиш ўзига хос ўрин эгаллаган. Технология таълими йўналишлари бўйича жорий этилаётган ташкилий,

методика ва бошқа масалалар қаторида моддий-техник база, айниқса хом-ашё ва намуналар билан таъминлаш энг мураккаб ва долзарб муаммодир. Ўқувчилар буни инобатга олишлари билан бирга мавжуд имкониятлардан хабардор бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Ёғоч ишлов беришда амалий ташкилот ҳамда ёғочсозлик корхоналаридан асосий маҳсулоти (ешик, ром, иморацозлик деталлари ва бошқа буюртмалардан ортиб қолган бўлаклар, қириндилар, баҳор ва куз даврларда дарахтларни калталаш ҳолатида пайдо бўлган саржинчалар ва кўзсиз думалоқ бўлаклар - ёғочсозлик меҳнати учун хом-ашё тарзда қўлланиши энг оммавий тажриба ҳисобланади, улардан технология таълими жараёнида турли буюмлар (болға ва исканалар учун дасталар, сабзаёт тўғрайдиган тахталар, ёғоч ёўласининг арраланган намуналари, елимланган ёғоч ваза ва ҳоказо) тайёрланиб ижтимоий фойдали меҳнат маҳсулотларга айланади.

Технология таълимида ўқувчиларни хом-ашёлар билан таништириш, шунингдек, уларни назарий ҳамда тарихий маълумотлар билан ҳам таништириш, фикрлаш қобилиятларини ривожлантиришга қаратилган намуналар (деталлар, механизмлар, станоклар, техник-технологик жараёнлар хариталари, қоғоз-картонлардан тайёрланган макетлар) кенг қўланилмоқда.

Металларга ишлов беришда оталиқ ташкилот ҳамда металсозлик корхоналарида асосий ишлаб чиқаришда тайёрланадиган маҳсулотлар жараёнида ортиб қолган чиқиндилар: тунука, қуйма ва бошқа қолдиқлар, металсозлик ишларида пайдо бўлган парчинлар, брак ҳолига келган турли шаклдаги деталлар, бериш технология таълимида металга ишлов учун хом ашё сифатида қўлланилади. Шу билан бирга металларни қирқиш жараёнида шу тариха йиғилган метал чиқиндилари ҳам хом-ашё бўла олади. Улардан технология таълими дарсларида металдан тайёрлаган ўйинчоқларнинг бузилган қисмлари, симлар ҳам технология таълими дарсларида асбоблар, макетлар, моделлар яшаш мумкин. Улар турли шаклдаги деталларни штангенциркул билан ўлчаш, назорат ишларни бажариш учун меҳнат объекти вазифасини бажаради.

Металлардан танлаб олинган швеллерсимон деталлар пармалаш операцияларини бажаришга тайёрланади. Шундан ўқувчилар тушунадиларки, ташландиқ деталлардан (қайси шаклда бўлмасин) ҳам ўқув ишларини бажаришда фойдаланиш мумкин. Бу биринчидан, ўқувчиларни изланиш, ижод қилишга ундайди, чунки маълум бўлмоқдаки, деталлар қайси ҳолатда бўлмасин, улардан ҳар хил технологик операцияларни бажаришда фойдаланиш учун имконият топилади, иккинчидан, ўқувчиларга иқтисодий тарбия беришга ёрдам беради.

Технология таълимида хом-ашё ва намуналар қайси ҳолатда, шаклда ва қандай материалдан бўлмасин, улар ўқувчилар учун у ёки бу технологик операцияларни ўзлаштиришларида ўқув объекти бўла олади. Турли ўлчам ва шаклдаги тунука бўлаклари қавшарлаш операцияларнинг турли хилларни ўзлаштиришга олиб келади. Мазкур тунука барчалари хом ашё сифатида қўлланилади. Хом-ашё материаллардан ўқувчилар чилангарлик устахонасида кнопкалар ишлаб чиқарадиган асбоб тайёрлашлари мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай мосламани 8-10 мм ли симдан тайёрлаш мумкин.

Шундай қилиб хом-ашё турлари ва намуналар ўқувчилар учун техника-технология, материалшунослик, қирқиш назарияси, устахонада ўзлаштирилган чилангарлик, токарлик, фрезерлаш, пармалаш ва бошқа ўқув машғулоти бўйича шаклланган билим, кўникмаларни малака даражага кўтариш учун замин яратилади.

Шу тарзда газламага ишлов бериш технология, пазандачилик, қишлоқ хўжалик ҳамда миллий ҳунармандчилик йўналишларида ҳам мавжуд хом-ашё ва намуналардан фойдаланиш ҳолатларини яратилса мақсадга мувофиқ бўлади.

Технология таълими ўқитувчисининг лавозим вазифалари ва шахсий фазилатлари. Педагог-бу юқори маданият ва маънавиятли технология таълими юзасидан мутахассис. У ўз касбини ва фанини, тегишли соҳага оид фан ва техникани ҳамда ишлаб чиқариш технологиясини, умумий ва касбий педагогика ҳамда руҳшунослик, умумий таълим ва тарбия ишининг услубий асосларини замон талабалари даражасида билиши керак.

Ўқув жараёнида ўқитувчи раҳбарлик вазифасини бажаради. Бу умумий қоида технология таълими ўқитувчисига ҳам таълуқлидир. Технология таълимида вақтнинг асосий қисмини ўқувчиларнинг мустақил амалий ишлари эгаллаши ўқитувчининг ролини янада оширади. Чунки ҳамма нарса ўқитувчи томонидан олдиндан пухта ўйланса ва яхши режалаштирилсагина ўқувчилар мустақил ишлай олишлари мумкин.

Технология таълими ўқитувчисининг лавозим вазифалари қуйидагилардан иборат:

– ўқувчиларнинг касб-ҳунарга мойиллигини, маҳорат ва малакасини ривожлантириш;

– танланган касб ва ихтисослиги ўқув фанлари бўйича чуқур билимларни, илмий дунёқарашни шакллантириш;

– таълим жараёнида ўқитишнинг самарали усуллари, воситалари ва шакллари, янги педагогик технологияларни кенг қўллаш;

– ўқитадиган фани бўйича дарсдан ташқари ишларни, тўғарак машғулотларни ташкил қилиш;

– ўқувчиларни билим сифати, ўзлаштириш даражаси ва давоматини назорат қилиш;

– ўқувчилар билан яқка тартибда ишлаш;

– ўқувчиларни фан олимпиадаларига тайёрлаш;

– ўқув хоналарини жаҳон стандартлари ва дизайн талаблари даражасида жиҳозлашда қатнашиш;

– илғор педагогик тажрибаларни ўрганиш ва қўллаш;

– мунтазам равишда малакасини ошириш.

Технология таълими ўқитувчиси бундан ташқари мутахассислиги бўйича ишлаб чиқариш технологияларини, иқтисод асослари, ишлаб чиқариш ва бошқаришни ташкил этиш асосларини билиши керак.

Технология таълими ўқитувчисининг шахсий фазилатлари.

Технология таълими ўқитувчиси ўз фанининг илмий асослари мукамал билиш билан бирга, мустақкам меҳнат ва касб кўникмалари ва малакаларини эгаллаган бўлиши, уларни ўқувчиларга моҳирлик билан етказиб бера олиш керак. Шу муносабат билан ўз соҳасида яхши малака ортирган ва ишининг устаси бўлган кишигина ўқувчиларга ўз ишини эгаллашда ёрдам бера оладиган бўлиши лозим.

Шунинг учун технология таълими ўқитувчиси ўзининг методик, педагогика фани, техника ва ишлаб чиқариш соҳаларидаги энг янги ютуқлардан хабардор бўлиб қолмасдан, балки илғор меҳнат усулларини ҳам билиши зарур. Шу мақсадда технология таълими ўқитувчиси технология таълими ва тарбия масалалари, касбга йўллаш юзасидан чиқарилган психологик, педагогик ва методик адабиёт янгиликларини, ўз ихтисоси бўйича ҳозирги замон техникавий адабиётини, ишлаб чиқариш илғорлари, ихтирочиларнинг тажрибасини ўрганади, меҳнат машғулотларининг методик жиҳатдан тўғри тузилиши ҳақида ғамхўрлик қилади.

Технология таълими ўқитувчиси юксак маҳорати ва маданияти, унинг иш жойини тўғри ташкил эта олиши, ишга оид усулларини тўғри кўрсата олиш буюм намунасини тайёрлай олиши, унинг нутқи, ўқув-тарбия жараёнининг энг мураккаб жараёнларида ўзини тута билиши, ўқувчиларга ва ўз ҳамкасабларига хушмуомала бўлиши-буларнинг ҳаммаси ўқувчилар томонидан ўзлаштириб олинади ва уларнинг ҳаммаси ўқувчилар томонидан ўзлаштириб олинади ва уларнинг меҳнат тарбиясига маълум даражада ижобий таъсир кўрсатади.

Технология таълими ўқитувчиси талабчан бўлиши керак. Лекин унинг юқори талабчанлиги ўз тарбияланувчиларининг инсоний кадр-қимматини чуқур ҳурмат қилиш билан ажралмасдир. Хатто, ўқитувчи бирор ножўя хатти-ҳаракатлари учун ўқувчига жазо берганда ҳам уни ҳақорат қилишга, масҳара қилиб ерга уришга, лақаб қўйишга ва ҳокозоларга йўл қўймаслиги лозим. У гуруҳдаги ўқувчилар орасида ана шундай холат рўй беришига қатъий чек қўйиш керак. Шунинг учун ўз ишини яхши биладиган меҳнат ва технология таълими ўқитувчисининг методик-педогогик ва касбий-мутахассислик маҳорати ўз ўқувчиларининг шахсга нисбатан бўлган ҳурмат эҳтиром билан, уларнинг ҳар бири тўғрисида меҳрибонлик ва ғамхўрлик қилиш билан уйғунлашиб кетади. Бу эса ўз навбатида унинг обрўсини оширадиган зарур шартдир.

Ўқитувчининг обрўси ўқув машғулотида жараёнида ўсиб ва таркиб топиб боради. Машғулотида унинг шахси, характери ва маҳоратининг шундай сифатлари намоён бўладики, булар тарбияланувчиларларнинг умумий тарзда эътироф этиши ва ҳурмат қилишга сазовор бўлади. Технология таълими ўқитувчиси ўзининг ўқувчилари олдидаги обрўси тўғрисида доимо ғамхўрлик қилиши лозим. Агар ўқитувчи ўз вазифаларига юзаки қараса, унинг сўзлари билан ишлари бир-бирига мувофиқ келмаса, агар у ўқувчилар билан бўлган муносабатларида адолатли бўлмаса, унинг обрўси тезда йўқолиши мумкин.

Ўқувчиларнинг моддий ишлаб чиқариш соҳасида ҳаёт ва меҳнатга тайёрланишда технология таълими ўқитувчиси етакчи рол ўйнайди. У ўз машғулотидаги ўқувчиларнинг турли касбларга бўлган қизиқишни аниқлаш ва ривожлантирилиши лозим. Бунинг учун синф раҳбарини, шу синфда ишлайдиган бошқа фанларнинг ўқитувчиларнинг ва ота-оналарнинг жалб қилиши керак. Улар билан мунтазам учрашиб туриш ва суҳбатлашиб бу гуруҳдаги ўқувчиларни яхшироқ билиш, уларнинг қизиқишлари ва индивидуал хусусиятлари билан танишиш имкониятини беради.

Технология таълими ўқитувчиси ўқувчиларга иш жойи ташкил этишда, топшириқларни бажаришда мустақилликни тарбиялаши, шахснинг ҳалоллик, камтарлик, қатъийлик, дадиллик, фаоллик, сабот-матонат хислатларини, ўртоқлик, дўстлик, масъулиятни сезиш хисларини таркиб топтириши керак.

Дарсинг, ўқувчиларнинг ўқув ишларини ташкил этишни ҳамма шаклларида таълим жараёни иштирокчилари орасидаги муносабатлар характери муҳим аҳамиятга эга бўлади. Яъни бунда талим жараёнининг иштирокчилари бўлган ўқитувчи ва ўқувчи ҳамда ўқувчиларнинг ўзлари орасидаги муносабатлар назарда тутилмоқда. Ушбу муносабатларнинг

ижобий характери ўқувчиларнинг англаш, билиш фаолиятини рағбатлантиради, унинг натижавийлигини оширади.

Ўқитувчи дарсларда ўқувчиларга бўлган талабчанликни болаларга ҳурмат, зийраклик, педагогик мавқе, обрўсини сақлаган ҳолда ёндошишни намоён этиш билан мувофиқлаштирган ҳолда олиб бориши лозим. Дарсда ўқувчиларга ўқитувчининг мурожаати шакли ҳам фарқсиз эмас. Ўқувчиларни ўз исм-шарифлари билан аташи мақсадга мувофиқроқдир.

Педагог сифатида ўзлигини намоён этишни талаб қилиш зарур ҳолатларда ўқитувчи томонидан ўз ҳиссиётини акс эттириш инкор этилмайди: у дарсларда фақатгина зийрак ва меҳрибон, қувноқ, ҳушёр, кўнгилчан бўлибгина қолмасдан, балки жиддий, ҳафа ва норозилиги билинган қиёфада бўлиши ҳам керак.

Ўқитувчининг педагогик оптимизми, унинг ўқувчиларга муносабатидаги ишонч, ўқув фаолиятини ташкил этишнинг турли-туман шаклларида дарсда уларнинг ҳамжиҳатликдаги изланувчанлигини ташкил этиш, ўқувчиларнинг ишларига ҳаққоний баҳо бериш, уларга доимий зарур ёрдам кўрсатишга тайёр туришлик - буларнинг барчаси жуда катта дидактик ва тарбиявий аҳамиятга эга бўлади, ўқувчиларда жамоавий меҳнат малакаларини ҳамда ижобий ахлоқий фазилатларни шакллантиради.

Назорат учун саволлар

1. Технология таълими ва касбга йўллашни режалаштиришнинг мақсади нимадан иборат?
2. Ўқув жараёнини режалаштиришда ўқитувчи қандай дидактик вазифаларни ҳал қилади?
3. Технология таълими ва касб танлашга йўллашни режалаштирувчи ҳужжатларга нималар қиради?
4. Ўқув режаси қандай ҳужжат?
5. Ўқув дастурида қандай маълумотлар акс эттирилади?
6. Таквимий мавзули режа қандай маълумотлардан иборат?
7. Ўқув устахоналарида бажариладиган ишлар рўйхати қандай ишлаб чиқилади?
8. Фанларнинг ўзаро боғланиш режаси нима учун керак?
9. Дарс режаси қандай ҳужжат?
10. Дарснинг баёни қай тарзда тузилади?

Адабиётлар:

1. Муслимов Н.А., Шарипов Ш.С., Қўйсинов О.А. Технология таълими ўқитиш методикаси, касб танлашга йўллаш. Дарслик. –Тошкент: ТДПУ, 2014. 389 б.
2. Қўйсинов О.А. ва б. “Меҳнат таҳлими методикаси, касб танлашга йўллаш” фанидан лаборатория машғулоти. Т.: ТДПУ, 2013. – 168 б.
3. Муслимов Н. ва бошқалар. Касб таҳлими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технологиялар», 2013. – 128 б.
4. Муслимов Н.А. Бўлажак касб таҳлими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: “Фан”, 2004. – 126 б

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ

1-амалий машғулот:

Технология таълимини ўқитиш методикаси фани ва унинг вазифалари.

Ишдан мақсад: Қайта тайёрлаш ва малака ошириш тингловчиларида технология таълимига оид замонавий ёндашувларни таҳлил қилиш ҳамда Модуль тамойиллари, турлари, таркибий қисмларига оид кўнималарини ривожлантиришлар

Фикр: “Технология таълими ўқувчиларнинг меҳнат ва умуммеҳнат кўникмаларини шакллантириш, ҳамда уларнинг физиологик тўғри ривожланишида муҳим омил ҳисобланади”.

Топшириқ: Мазкур фикрга нисбатан муносабатингизни ФСМУ орқали таҳлил қилинг.

**«Таълим-тарбия жараёнинг» кетма-кетлигини жойлаштиринг.
Ўзингизни текшириб кўринг!**

Ҳаракатлар мазмуни	Якка баҳо	Якка хато	Тўғри жавоб	Гуруҳ баҳоси	Гуруҳ хатоси
Мақсад					
Мазмун					
Шакл					
Метод					
Восита					
Натижа					

Технология таълими фанларини ўқитишда фойдаланиладиган замонавий ёндашувларни баён қилинг ҳамда педагогик фаолиятни ташкил этиш билан боғлиқ муаммолар ва ҳал этиш стратегияларини келтиринг!

Педагог фаолиятида юзага келадиган муаммоларнинг ўрганишнинг зарурияти ва ўзига хос жиҳатлари

Савол:

Сизнингча, замонавий шароитда технология таълими ўқитувчиси фаолиятида қандай муаммолар кўзга ташланмоқда? Ўз фаолиятингизда қандай муаммоларга дуч келмоқдасиз?

Технология таълими ўқитувчиси фаолиятида юзага келаётган муаммоларни ўрганишнинг асосий аспекти:

1. Касбий. Ушбу жиҳат билан боғлиқ қийинчиликлар самарадорлик, ишонч, фаолият сифати орасидаги сабаб-оқибат алоқадорликлари ва фаолият субъектининг индивидуал ўзига хосликларини ўрганиш билан тавсифланади.

2. Физиологик. Мазкур аспект ўқитувчи фаолиятида юзага келаётган қийинчиликларни унинг олий нерв фаолияти тизими ва сенсомотор ҳаракатлари орасидаги боғлиқликда кўриб чиқади.

3. Ижтимоий. Ушбу жиҳат билан боғлиқ қийинчиликлар ўқитувчининг ижтимоий мавқеи, обрў-эътибори, уни ижтимоий ҳимоялаш билан боғлиқ масалаларни кўриб чиқишни тақозо этади.

4. Тиббий. Мазкур аспект фаолиятдаги қийинчиликларни ўқитувчининг руҳий, жисмоний соғломлиги, турли касалликларни орттириши, уларни саломатликка таъсирини аниқлаб беради.

Технология таълими ўқитувчисининг касбий кўникмалари гуруҳлари қандай?

Назорат саволлари

1. Олий таълим ўқув режасининг асосий вазифалари?
2. Олий таълим ўқув режасининг мақсади нимадан иборат?
3. Давлат иқтисодиётини ривожланитиржа ўқув режанинг аҳамияти ва ўрни.
4. технология таълимига оид асосий меъёрий ҳужжатлар мазмунини тушунтиринг (ДТС Ўқув режа, Ўқув дастур).
5. Олий таълим тизимида давлат сиёсатининг асосий тамойиллари айтиб беринг.

6. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асосий босқичларини таҳлил қилинг.

7. Бакалавриат йўналиши ўқув режасининг таркибий қисмларини ўзвийлигини кўрсатинг.

Адабиётлар руйхати

1.Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном протсесе. М.: «Знанийе» 1980.80с.

2.Фарберман Б.Л. Прогрессивниие педагогическийе технологии Т.: ИНВССШ. 1999.-84с.

3.Муслимов Н., Шарипов Ш., Технология таълимини ўқитиш методикаси. Тошкент 2008й 430б.

4. Давлатов К., Воробёв А., Каримов И. Меҳнат ва касб таълими назарияси ҳамда методикаси. - Тошкент., Ўқитувчи, 1992. - 320 б.

5.Sharipov Sh. va b. Kasbiy pedagogika (metodik qo'llanma). -Т.:TDPU, 2006 у.

6. Nishonaliev U.N., Tolipov O'.Q., Sharipov Sh.S. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. O'quv qo'llanma. –Т.: TDPU, 2007-388 б.

7. A.I.Avazboev, Y.U.Ismadiyarov. Kasbiy pedagogika (metodik qo'llanma). –Т.: Cho'lpon nomidagi nashiryot ijodiy uyi 2014. -332 б.

2-амалий машғулот:

Мавзу: Технология таълимига оид махсус фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишнинг инновацион шакл, метод ва воситаларидан фойдаланиш. (2 соат)

Ишдан мақсад: Қайта тайёрлаш ва малака ошириш тингловчиларида ўқув машғулотлар давомида Лойиҳавий таълим технологияларидан фойдаланиш кўникмаларини ривожлантириш.

“Модулдаги таянч тушунчалар таҳлили”

Тушунчалар	Сизнингча бу тушунча қандай маънони англатади?	Қўшимча маълумот
Модератор		
Фасилитатор		
Супервайзер		

Тютер		
Фидбек		
Селфстади		
Силабус		

Технология таълимига оид ҳуқуқий, меъёрий ва режалаштириш ҳужжатларини тоифалаб беринг!

№	Таълимнинг ҳуқуқий ҳужжатлари	Таълимнинг норматив ҳужжатлари	Таълимнинг режалаштириш ҳужжатлари
1			
2			
...			

Технологиянинг таснифий белгилари сифатида нималарни аниқлаб олинди?:

Қўлланилиши даражаси ва тавсифи: локал даражада қўлланилиш тавсифига эга мезотехнология.

Фалсафий асоси: 1) антропологик; 2) онтологик; 3) диалогик.

Методологик ёндашуви: инсонпарвар, алгоритмли, амалий йўналтирилган, қадриятга йўналтирилган ёндашув.

Ривожланишнинг етакчи омиллари: 1) со- циоген; 2) психоген.

Тажрибани ўзлаштиришнинг илмий концепцияси: ассоциатив-рефлекторли + фаолиятли + ривожлантирувчи + бихевиористик.

Шахсни ривожлантириш соҳасига йўналганлиги ва тузилиши: БМО (билим, кўникма ва малака) + ЎЗБМС (ўз-ўзини бошқариш механизми соҳаси) + ҲАС (ҳаракатли-амалий соҳа).

Мазмунли тавсифи: касбий йўналтирилган.

Ижтимоий-педагогик фаолият тури: таълимий (дидактик), тарбиявий, ривожлан-тирувчи

Қўлланиладиган методлари: 1) диалогли; 2) вазиятли; 3) бир-бирига тушунтириш; 4) бир-бирига ўргатиш; 3) ролли-ўйинли; 6) изланишли-тадқиқотчилик

Ташкилий шакллари: 1) индивидуал; 2) гуруҳли; 3) жуфтликларда ишлаш; 4) жамоавий.

Қўлланиладиган воситалари: 1) тарқатма материаллар; 2) хужжатли фильмлар; 3) бадиий адабиётлар; 4) мультимедиа.

Таълим олувчига ёндашув ва биргаликдаги ўзаро ҳаракат тавсифи: фаолиятга йўналтирилган.

Модернизацион йўналиши ва анъанавий таълим тизимга муносабати: биргаликдаги ҳамкорликдаги фаолиятни кучайтириш асосидаги педагогик технология.

Қўлланилиш тоифаси: педагогика коллежи ўқувчилари учун. Технологиянинг мазмуни ўзида мотивацион – когнитив-операцион – фаолият бирлиги ва ана шу босқичларни ҳар бирида ўзига хос тарзда намоён бўлувчи мустақил ишни амалга ошириш даражалари (танишув, тушуниш, анализ, ва син тез)ни акс эттиради

Назорат саволлари

1. Ўқитувчиларнинг бошқа касб эгаларидан ўзига хосликлари қандай?
2. Ўқитувчиларнинг педагогик-психологик тайёргарлигини таркиб топтириш парадигмаларини санаб беринг?
3. Олий таълим муассасаларида лойиҳавий таълимдан кенг фойдаланишнинг сабаби нима?
4. Лойиҳавий таълимнинг асослари қандай?
5. Ўқув лойиҳанинг ижтимоий- педагогик шартлари?
6. Ўқув лойиҳавий фаолият ва ўқув лойиҳасинг услубий паспортини изохланг?

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Мардонов Ш.Қ. Янги таълимий кадрлар асосида педагог кадрларни тайёрлаш ва малакасини ошириш. – Т.: Фан, 2006.
2. Ярмагов Р. Бўлажак ўқитувчи шахсини тарбиялаш ва ривожлантириш. – Т.: “Fan va texnologiya” нашриёти, 2009.
3. Зуфаров Ш. Педагогик инноватика. –Т.: “Fan va texnologiyalar” нашриёти, 2012.
4. Хақимова Е. «Высшее образование несёт потери»././Мир новостей №7 (1105) от 18.02.2015 г.
5. Акрамова Ш. Олий таълим соҳасидаги глобал тенденциялар: Ўзбекистон учун имкониятлар././ “Biznes-Эксперт” илмий-амалий журнал, 2014 йил № 12 сон Б. 56.
6. Хақимова Е. «Высшее образование несёт потери»././Мир новостей №7 (1105) от 18.02.2015 г.
7. R.P. Pathak. Methodology of Educational Research. USA-2008 Atlantic

8. Albert Bandura, Richard Walters. Teenage aggression. Studying of influence of education and family relations. Publishing house: Eksmo-Press, April-Press ISBN: 5-04-004214-0 Year of the edition: -2000

3-амалий машғулот:

Мавзу: Олий таълим муассасаларида технология таълими фанларини ўқитишни инновацион технологиялар асосида лойihalаштириш.

Ишдан мақсад: Қайта тайёрлаш ва малака ошириш тингловчиларида технология таълимига оид фанлар бўйича машғулотларни ташкил этишда таълим шакллари, воситаларининг роли ва улардан фойдаланиш методикасига оид маълумотларни тизимлаштириш ва мавжуд кўникмаларни ривожлантириш.

Мавжуд назарий билимлар ва амалий тажрибаларни таҳлил қилиш, таққослаш орқали муаммони ҳал этиш йўллари топишга, билимларни мустаҳкамлаш, такрорлаш, баҳолашга, мустақил, танқидий фикрлашни, ностандарт тафаккурни шакллантиришга хизмат қилади.

S – (strength)	• кучли томонлари
W – (weakness)	• заиф, кучсиз томонлари
O – (opportunity)	• имкониятлари
T – (threat)	• тўсиқлар

Намуна: Технология таълимининг SWOT таҳлилини ушбу жадвалга туширинг.

S	Технология таълимининг кучли томонлари	
W	Технология таълимининг кучсиз томонлари	
O	Технология таълимининг имкониятлари (ички)	
T	Тўсиқлар (ташқи)	

Ўқитувчининг касбий фаолияти билан боғлиқ муаммоларни юзага келтирувчи объектив шарт-шароитларга қуйидагилар киради:

1) ўқитувчи меҳнатини ташкил этишда методик таъминотнинг етарли бўлмаслиги;

2) ўқитувчи фаолиятини баҳолашдаги формализм (юзакилик);

3) ўқитувчининг иккинчи даражали вазифаларга жалб этилиши.

Савол:

Технология таълими ўқитувчисининг ўзига хосликлари билан боғлиқликда юзага келадиган қийинчиликларга нималарни киритиш мумкин?

Педагог фаолиятида юзага келаётган муаммолар билан боғлиқ вазиятларни таҳлил қилинг!

1-вазият

Сиз дарс машғулотини бошладингиз. Талабалар тинчликни сақлаган ҳолда Сизни тинглапти. Тўсатдан кимдир овоз чиқариб кулиб юборди. Сиз ҳеч нарса дейишга улгурмай, кулган ўқувчига қараганингизда, у: «Сизга қарасам доим кулгим келаверади», - деди.

Сиз бу вазиятдан қандай чиқиб кетган бўлар эдингиз? Қуйидаги вариантлардан ўзингизга маъқул бўлган жавобни белгиланг:

1) «Ана холос»;

2) «Сенга нима кулгилди туюлади?»;

3) «Ундай бўлса, бемалол кулаверинг»;

4) «Сиз ахмоқмисиз?»;

5) «Мен қувноқ инсонларни ёқтираман»;

6) «Кайфиятингизнинг яхшилигидан хурсандман»;

7)

Юқорида келтирилган вазиятга аниқлик киритинг. Аниқ вазиятда акс этган асосий муаммо ва кичик муаммоларга ойдинлик киритинг.

2-вазият

Ўқув устахоналарида амалий машғулотларни бажаришда уларнинг мустақиллик хусусиятлари қайси жараёнда яққолроқ намаён бўлади:

а) усул ва жараёнларни ўқитувчи кўрсатиб берган намуна бўйича бажариш;

б) усул ва жараёнларни инструкцион карталар кўрсатмаларига мувофиқ бажариш;

с) ишларни тайёр инструкцион технологик карта бўйича бажариш;

д) мукамал инструкция бўйича тренажёрда машқлар бажариш;

е) ўқитувчининг кўрсатмаларига биноан иш жараёнини ва натижаларини назорат қилиш.

Мазкур вазиятни аниқлик киритинг. Ўқитувчи мазкур вазиятда қандай йўл тутиши лозим. Аниқроқ қилиб айтганда, ўқитувчи қатъий равишда ўз нуқтаи назарини сақлаб қолиши керакми, ёки толерант ёндашув асосида уларга сўраган баҳосини қўйиб бериши лозимми?

3-вазият.

Таққосланувчи ўқув мақсад (вазифа)ларини аниқлашда энг муҳими ҳолат ... саналади:

- a) натижаларни талабаларнинг хатти-ҳаракатлари асосида ифодалаш;
- b) ўқув мавзуларини қатъий танланиши;
- c) педагог фаолиятини аниқ режалаштириш;
- d) дарс ўтиш методларини таърифлаш;
- e) дарс шаклларини таърифлаш.

Назорат саволлари

1. Технология таълимнинг асосий вазифалари?
2. Технология таълимнинг мақсади нимадан иборат?
3. Педагогик фаолиятда қандай касбий муаммолар юзага келади?
4. Педагогик фаолиятда касбий муаммоларни хал этиш стратегияларини изоҳланг.
5. Ўқув материалларини қандай тизимлаштирилади?.
6. Ўқув материалларини тизимлаштиришнинг дидактик параметрларини изоҳланг.

Фойдаланилган адабиётлар.

1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июндаги “Олий таълим муасасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чоратadbирлари тўғрисида” ги ПФ-4732-сон Фармони.

2.Ишмухамедов Р, Абдуқодиров А, Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар. – Т.: “Истеъдод”, 2008. – 180 б.

3.Муслимов Н.А. Бўлажак касб таълими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: “Фан”, 2004. – 126 б

4.Нишоналиев У.Н., Толипов Ў.Қ., Шарипов Ш.С.. Касбий таълим педагогикаси. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДПУ, 2007.

5.R.P. Pathak. Methodology of Educational Research. USA-2008 Atlantic

6.Jan Kielven THE ARTFUL SCIENCE OF INSTRUCTIONAL INTEGRATION.

Adapted from: BEYOND MONET. Barrie Bennett / Carol Rolheiser. 2001 p 14-15

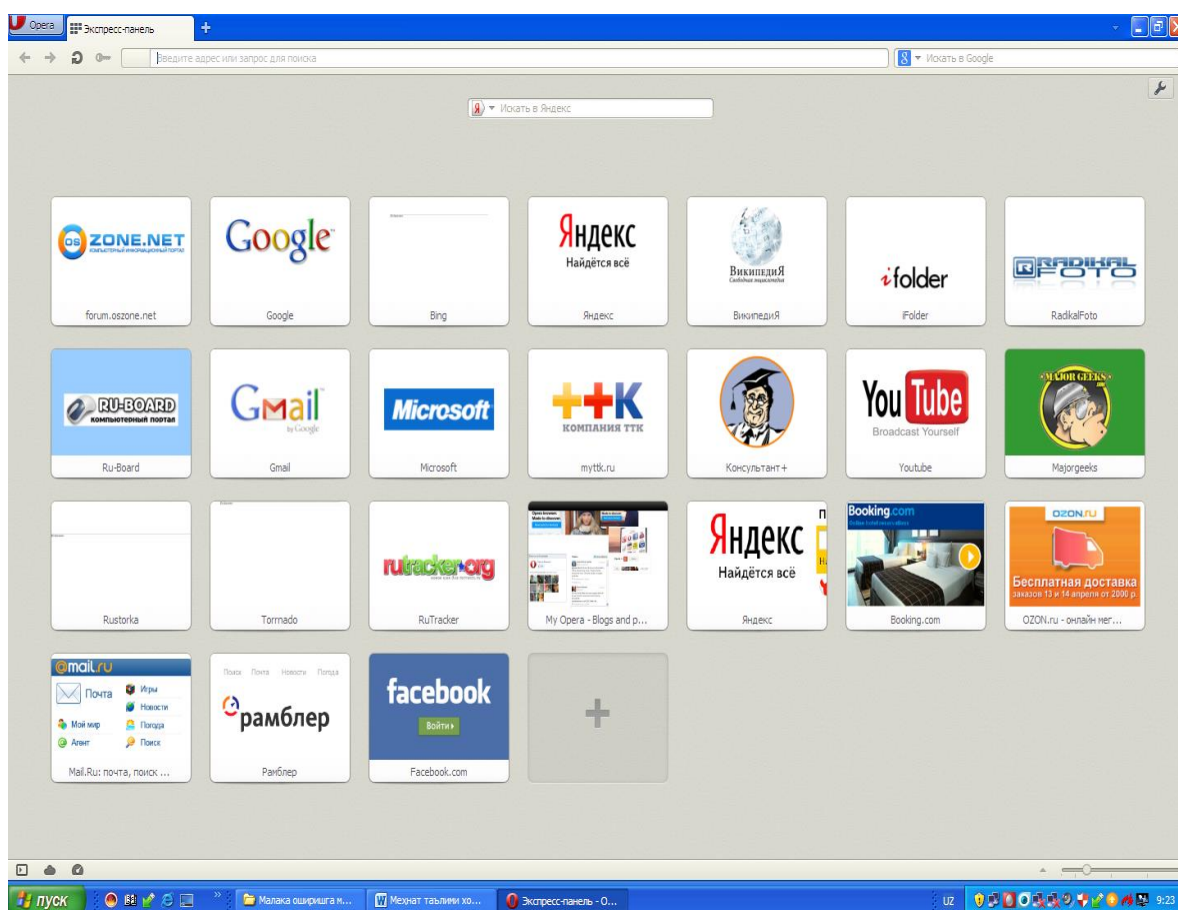
4 – амалий машғулот:

Технология таълимида АКТдан фойдаланиш методикаси (реал объектлар, мультимедиа, электрон дарслик ва бошқ). Таълим жараёнига метод, восита ва шаклларни жорий этиш. (4 соат).

Ишдан мақсад: Қайта тайёрлаш ва малака ошириш тингловчиларида интернет тармоғидан ахборотларни излаш, таҳлил қилиш асосида уларда креатив қобилиятни шакллантиришга оид кўникмаларини ривожлантириш.

Технология таълимида интернет технологияларидан фойдаланиш

1.Технология таълими ўқитувчиларни тайёрлашда янгиланган ДТС асосида мутахассислар тайёрланмоқда. Малака ошириш жараёнида замонавий таълим технологиялари асосида машғулотлар ташкил этилмоқда.

Opera | google - Поиск в Google | +

← → × Веб | <https://www.google.com/search?ident=opera&q=google&sourceid=opera&ie=utf-8&oe=utf-8&channel=suggest> | Элементы: 21/22 | Искать в Google

google Войти

Поиск | Картинки | Карты | Покупки | Новости | Ещё ▾ | Инструменты поиска ⚙

Результатов: примерно 2 750 000 000 (0,16 сек.)

Совет. По этому запросу вы можете [найти сайты на русском языке](#). Указать предпочтительные языки для результатов поиска можно в разделе [Настройки](#).

Google
www.google.ru/ ▾
Поиск информации в интернете: веб-страницы, картинки, видео и многое другое.

Google Maps
maps.google.com/ ▾ Перевести эту страницу
Find local businesses, view maps and get driving directions in **Google Maps**.

Google
www.google.com.ua/ ▾ Перевести эту страницу
Пошукова система українською мовою. Пошук сторінок зі світу чи з України.

Новости по запросу google
Google делает робота - СМИ
Украинское национальное информгентство - 53 мин. назад
Корпорация **Google** приступила к найму разработчиков для создания своего собственного робота. О том, какой именно робот ...

Bing Maps Preview — симметричный ответ Google Earth
3DNews - 2 ч. назад

Подсчитана примерная стоимость комплектации смартфона Google Moto...
Overclockers.ru - 17 ч. назад

Google Earth
earth.google.com/ ▾ Перевести эту страницу
Google Earth lets you fly anywhere on Earth to view satellite imagery, maps, terrain, 3D buildings, from galaxies in outer space to the canyons of the ocean.

Google
компания

Google Inc. — американская транснациональная публичная корпорация, инвестирующая в интернет-поиск, облачные вычисления и рекламные технологии.
Википедия

Курс акций: GOOG (NASDAQ) 1 069,87 \$ +12,53 (+1,19 %)
6 дек., 16:00 GMT-5 - Отказ от обязательств

Дата основания: 4 сентября 1998 г.

Штаб-квартира: Маунтин-Вью, Калифорния, Соединённые Штаты Америки

Генеральный директор: Ларри Пейдж
Основатели: Ларри Пейдж, Сергей Михайлович Брин

Похожие запросы

ОтзывыПодробнее

Opera | <https://www.google.ru/>

пуск | Малаха ошеркига м... | Механт таблицы хо... | google - Поиск в Goo... | EN | 9:23

Opera | youtube - Поиск в Google | +

← → Веб | www.google.ru/#newwindow=1&q=youtube | Искать в Google

youtube Войти

Поиск | Картинки | Карты | Новости | Ещё ▾ | Инструменты поиска ⚙

Результатов: примерно 2 120 000 000 (0,16 сек.)

YouTube
www.youtube.com/?hl=ru&gl=RU ▾
Отправьте видео друзьям, близким и всему миру.

YouTube | YouTube Upload - Music - Movies - ... | **Education**
Whether you're doing research for a project, need help with ...

Другие результаты с сайта youtube.com >

Новости по запросу youtube
Канал ELLO на YouTube лишился контента из-за жалобы правообладателей
Lenta.ru - 2 дн. назад
Администрация видеохостинга YouTube удалила весь контент российского канала ELLO, специализировавшегося на публикации ...

Земфира устроит прямую трансляцию концерта на YouTube
Lenta.ru - 5 дн. назад

РИА Новости запустило круглосуточный канал на YouTube
Lenta.ru - 6 дн. назад

YouTube (YouTube) on Twitter
https://twitter.com/YouTube ▾ Перевести эту страницу
The latest from YouTube (@YouTube). Tweets on news, music and trends from all your favorite channels. San Bruno, CA.

YouTube - Приложения на Google Play
https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.youtube... ▾
YouTube как стиль жизни. Загрузите официальное приложение YouTube для Android. Станьте диджеем, изучите кунг-фу и поделитесь контентом с ...

YouTube — Википедия

YouTube

YouTube — сервис, предоставляющий услуги видеохостинга. Пользователи могут добавлять, просматривать, комментировать и делиться с друзьями теми или иными видеозаписями.
Википедия

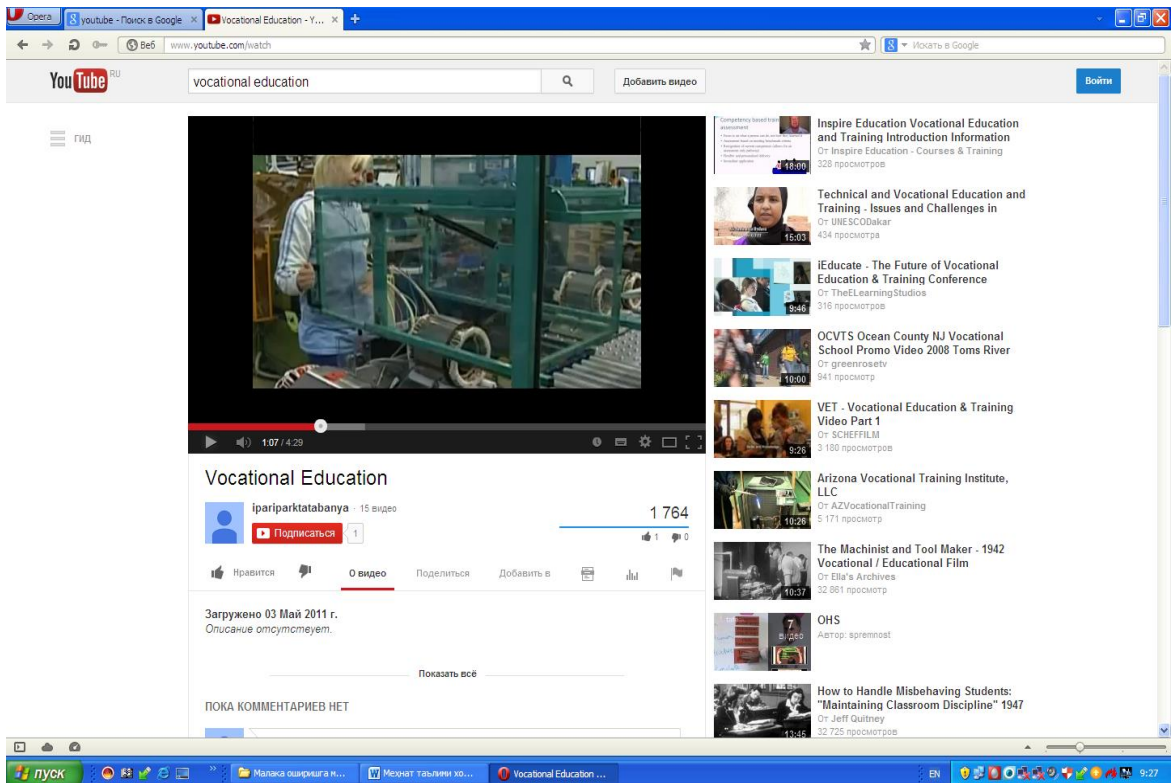
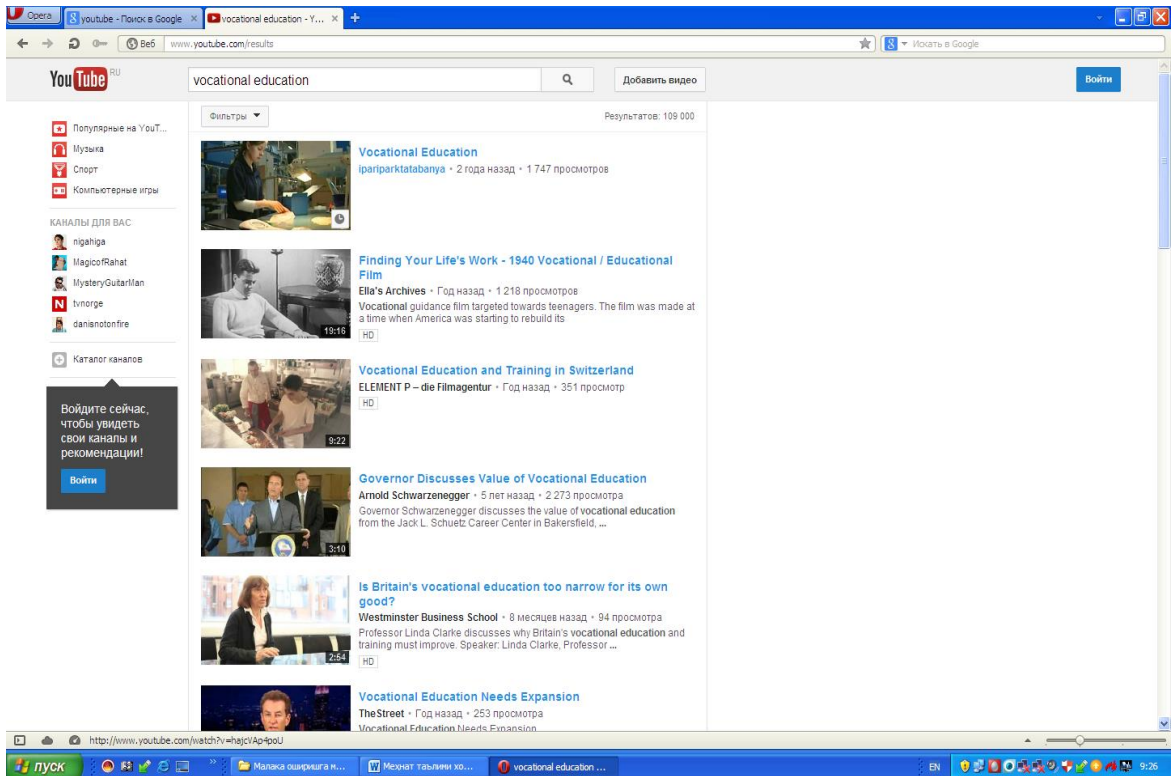
Дата основания: 14 февраля 2005 г., Сан-Матео, Калифорния, Соединённые Штаты Америки

Награда: Премия Пибоди

ОтзывыПодробнее

Opera | <https://www.google.ru/#newwindow=1&q=youtube>

пуск | Малаха ошеркига м... | Механт таблицы хо... | youtube - Поиск в G... | EN | 9:24

Адабиётлар руйхати

1.Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном протсесе. М.: «Знанийе» 1980.80с.

2.Фарберман Б.Л. Прогрессивнийе педагогическийе технологии Т.: ИНВССШ. 1999.-84с.

3.Муслимов Н., Шарипов Ш., Технология таълимини ўқитиш методикаси. Тошкент 2008й 430б.

4. Давлатов К., Воробёв А., Каримов И. Мехнат ва касб таълими назарияси ҳамда методикаси. - Тошкент., Ўқитувчи, 1992. - 320 б.

5.Sharipov Sh. va b. Kasbiy pedagogika (metodik qo'llanma). -Т.:TDPU, 2006 у.

6. Nishonaliev U.N., Tolipov O'.Q., Sharipov Sh.S. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. O'quv qo'llanma. –Т.: TDPU, 2007-388 б.

7. A.I.Avazboev, Y.U.Ismadiyarov. Kasbiy pedagogika (metodik qo'llanma). –Т.: Cho'lpon nomidagi nashiryot ijodiy uyi 2014. -332 б.

5-амалий машғулот:

Технология таълимини ташхис қилиш, коррекциялаш ва башоратлаш методикаси.

Ишдан мақсад: Қайта тайёрлаш ва малака ошириш тингловчиларида технология таълимини ташхис қилиш, коррекциялаш ва башоратлаш методикасига оид кўнималарини ривожлантириш.

Вазифа: Технология таълими ўқитувчининг касбий фаолиятидаги функцияларини берилган, унинг мазмуни изоҳланг!

1. Гностик -
2. Лойиҳалаш –
3. Конструкциялаш –
4. Диагностик –
5. Прогностик –
6. Коммуникатив –
7. Ишлаб чиқариш-технологик –
8. Ташкилотчилик –

Касбий-педагогик фаолиятда назорат қилиш ва баҳолашга оид юзага келаётган муаммоларнинг келиб чиқиш сабаблари

Савол:

Баҳонинг объективлиги, айрим ўқувчилар меҳнати натижаларини таққослаш имконини берувчи миқдор ва сифат кўрсаткичлари (буюмнинг аниқлиги, буюмлар миқдори ва ҳоказолар)га асосланади. Баҳонинг ягона талаблар асосида қўйилиши ҳам унинг объективлигидир. Ана шу талаблар мазмунини баён қилинг?

1. Ишлаш аниқлиги. Аниқлик – ҳар қандай маҳсулотни, шу жумладан, тикувчилик саноати маҳсулотларини тайёрлашга қўйиладиган талабдир.

2. Вақт меъёри. Меъёрлаш хусусида меҳнат топшириғини бажаришни вақт бўйича чегаралаш ўқувчилар меҳнат операцияларини бажариш усулларини эгаллаб олганларидан кейин амалга оширилиши керак. Бунда ўқувчилар бир йўла ҳам ишнинг сифатли бажарилишини кузатишни, ҳам уни маълум муддатда бажаришга интилишни уддалай олмаслиги ва таълимнинг биринчи босқичида вақт меъёри киритилса, миқдор кўрсаткичлари сифат ҳисобига ортишидан келиб чиқади.

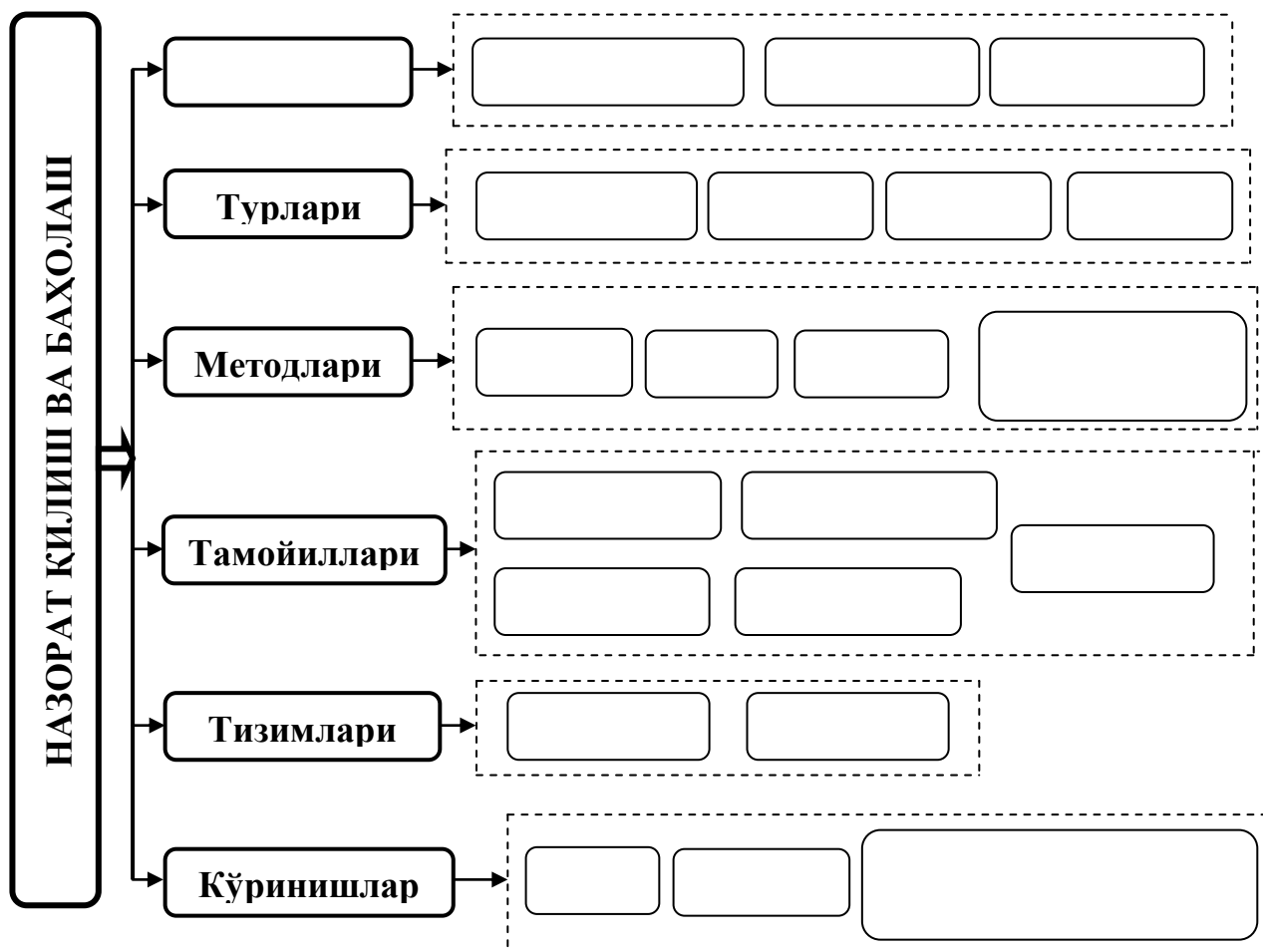
3. Ўқувчиларнинг билимлари. Ўқувчиларнинг амалий ишлари уларнинг билимларига асосланиб ташкил қилинади. Шу сабабли уларнинг фаолиятини баҳолашда ўқувчилар дастур материалини қандай ҳамда ва қанчалик чуқур ўзлаштирганини ҳисобга олиш керак.

4. Меҳнат усулларини тўғри бажариш. Ўқувчилар асбобни ушлаш, иш ҳолатида туриш, асбобнинг ишлов берилаётган сиртга нисбатан қандай ҳолатга тутиш ҳақидаги кўрсатмаларни қатъий бажаришлари керак. Меҳнат усулларини тўғри бажариш кўникмалари ўқитувчи томонидан баҳоланади.

5. Иш ўрнини тўғри ташкил қилиш. Ишлаб чиқаришда иш ўрнини тўғри ташкил меҳнат унумдорлигини оширади. Ўқувчилар меҳнат маданиятининг савияси кўпроқ ўз иш ўрнини тўғри ташкил қила олишига боғлиқдир.

6. Меҳнат хавфсизлиги қоидаларига риоя қилиш. Агар ишнинг хавфсизлигини таъминловчи қоидалар бузилса, жароҳатланиш хавфи туғилади. Жихозлар ва асбобларни ишлатишдаги меҳнат усуллари ва ҳоказоларни бажаришдаги хавфсизлик қоидаларини бузган ўқувчиларнинг баҳосини пасайтириш керак.

**Топшириқ! Назорат қилиш ва баҳолашнинг асосий компонентлари
мос ўринларга жойлаштиринг?**

Ўқитувчининг ечими!

Назорат қилиш ва баҳолашнинг асосий компонентлари

V. КЕЙСЛАР БАНКИ

“Кейс-стади” технологияси (инглиз тилида “case” – тўпلام, чемодан (чамадон), “study” – муаммоли вазият) – вазиятли таҳлил ёки муаммоли вазиятларни таҳлил қилиш демакдир. Ушбу технология талабаларда аниқ, реал ёки сунъий яратилган муаммоли вазиятни таҳлил қилиш орқали энг мақбул вариантларини топиш кўникмаларини шакллантиришга хизмат қилади.

У талабаларни бевосита ҳар қандай мазмунга эга вазиятни ўрганиш ва таҳлил қилишга ўргатади

1. Кейс: Ўзбекистон композиторлари ижодида шакл ва услуб муаммоси.

Замонавий дирижёрлик санъати мактаблари.

Ишдан мақсад – Таълим тизимида муסיқий йўналишида асарлар яратган ва яратаётган Ўзбекистон композиторлари ижодида шакл ва услуб муаммоси; замонавий дирижёрлик санъати мактаблари; композитор ва фольклор; Европа мамлакатларида дирижёрлар тайёрлаш тизими; Шарқ ва Ғарб муסיқасининг интеграцияси; Россия ва Америкада профессионал дирижёрлар тайёрлаш тизими ва уларнинг мазмунини ўргатиш борасида илғор маҳаллий ва хорижий тажрибаларни таҳлил қилиш. Тингланган аудио ёки тинглаб томоша қилинган видео лавҳа юзасидан асосли фикр-мулоҳаза юритиш кўникмаларига эга бўлиш.

Масаланинг қўйилиши: Тингловчилар кичик гуруҳларга бўлинган ҳолда уларга ҳар бир вазифа бўйича берилган саволларга жавоб тайёрлаб, асосли шарҳлаб беришлари талаб этилади.

Ишни бажариш учун намуна

Ўқитувчи тингловчиларни 2- (3 ёки 4) гуруҳга бўлади. Мавзу бўйича тайёрланган топшириқларни тарқатади. Ўқув натижалари нима беришини аниқлаштиради, эришиладиган натижанинг ютуқ ва камчиликларининг моҳиятини айтади. Қандай қўшимча материаллардан фойдаланиш мумкинлиги ҳақида маълумот беради. (дарслик, маъруза матни, интернет материаллари). Гуруҳларда иш бошлаш вақтини эълон қилади.

Гуруҳлардаги ҳамкорлик ишларининг такдимотини ташкиллаштиради ва бошқаради. Такдимот муддати 20 минутдан ошмаслигини эълон қилади.

Ўқитувчи ҳар бир саволга якун ясайди.

Машғулоти баҳолаш. Воқеликларнинг кетма-кетлиги, топшириқларни асослаб бериш, шунингдек тингловчилар билим савиясини шакллантиришга, тушунчаларидан тўғри хулосалар чиқаришига эътибор қаратади.

Мавзу бўйича яқунловчи хулосалар қилади.

Мавзу мақсадига эришишдаги тингловчилар фаолиятини таҳлил қилади ва баҳолайди.

Гуруҳда ишлаш қоидалари

Ҳар ким ўз ўртоқларини тинглаши, ҳурмат билдириши керак.

Ҳар ким актив, биргаликда, берилган топшириққа масъулият билан қараган ҳолда ишлаши керак.

Ҳар ким зарур бўлган ҳолда ёрдам сўраши лозим.

Ҳар ким ундан ёрдам сўралганда албатта ёрдам бериши керак.

Ҳар ким гуруҳ иши натижасини баҳолашда иштирок этиши шарт.

Ҳар ким аниқ тушуниши керакки:

- бошқаларга ўргатиб ўзимиз ўрганамиз.

- кемага тушганнинг жони бир: ё бирга қутиламиз ёки бирга чўкамиз.

Топшириқни бажариш кетма-кетлиги ва регламенти.

Индивидуал ўқиш – 2 минут.

2. Муҳокама қилиш –3 минут.

3. Презентация (такдимот) варағини тайёрлаш – 5 минут.

4. Презентация (такдимот) қилиш –5 минут.

5. Гуруҳлар бошқа гуруҳларни презентация (такдимот)лари вақтида уларни баҳолаш.

6. Баҳолаш натижаларини раҳбарга айтиш.

1-илова

Биринчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
“Замонавий мусиқа” атамаси нимани англатади?		
Ўзбекистонда мусиқий авангардизм ривожланиш босқичлари ҳақида гапириб беринг.		

Дирижёрлик санъати мактаблари ҳақида нимани биласиз?		
--	--	--

Иккинчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
Композитор ва фольклорнинг ўзаро боғлиқ томонлари нимада?		
Замонавий мусиқа яратган ўзбек композиторлари ҳақида сўзлаб беринг.		
Дирижёрнинг вазифаси нималардан иборат?		

2-илова

Гуруҳни баҳолаш жадвали.

Гуруҳ-лар	Жавобларнинг аниқ, равшанлиги	Ахборотнинг ишончлилиги	Гуруҳ аъзосининг фаоллиги	Умумий баллар	Баҳо
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					

1. Кейс: Замонавий хонандалик мактаблари.

Ишдан мақсад – Таълим тизимида хорижий давлатларда вокал мактаблар; вокал ижрочилик санъатида артистик маҳорат ва сахна маданиятини ўргатиш борасида илғор маҳаллий ва хорижий тажрибаларни таҳлил қилиш. Тингланган аудио ёки тинглаб томоша қилинган видео лавҳа юзасидан асосли фикр-мулоҳаза юритиш кўникмаларига эга бўлиш.

Масаланинг қўйилиши: Тингловчилар кичик гуруҳларга бўлинган ҳолда уларга ҳар бир вазифа бўйича берилган саволларга жавоб тайёрлаб, асосли шарҳлаб беришлари талаб этилади.

Ишни бажариш учун намуна

Ўқитувчи тингловчиларни 2- (3 ёки 4) гуруҳга бўлади. Мавзу бўйича тайёрланган топшириқларни тарқатади. Ўқув натижалари нима беришини

аниклаштиради, эришиладиган натижанинг ютуқ ва камчиликларининг моҳиятини айтади. Қандай қўшимча материаллардан фойдаланиш мумкинлиги ҳақида маълумот беради. (дарслик, маъруза матни, интернет материаллари). Гуруҳларда иш бошлаш вақтини эълон қилади.

Гуруҳлардаги ҳамкорлик ишларининг такдимотини ташкиллаштиради ва бошқаради. Такдимот муддати 20 минутдан ошмаслигини эълон қилади.

Ўқитувчи ҳар бир саволга яқун ясайди.

Машғулотни баҳолаш. Воқеликларнинг кетма-кетлиги, топшириқларни асослаб бериш, шунингдек тингловчилар билим савиясини шакллантиришга, тушунчаларидан тўғри хулосалар чиқаришига эътибор қаратади.

Мавзу бўйича яқунловчи хулосалар қилади. Мавзу мақсадига эришишдаги тингловчилар фаолиятини таҳлил қилади ва баҳолайди.

Гуруҳда ишлаш қоидалари

Ҳар ким ўз ўртоқларини тинглаши, ҳурмат билдириши керак.

Ҳар ким актив, биргаликда, берилган топшириққа масъулият билан қараган ҳолда ишлаши керак.

Ҳар ким зарур бўлган ҳолда ёрдам сўраши лозим.

Ҳар ким ундан ёрдам сўралганда албатта ёрдам бериши керак.

Ҳар ким гуруҳ иши натижасини баҳолашда иштирок этиши шарт.

Ҳар ким аниқ тушуниши керакки:

- бошқаларга ўргатиб ўзимиз ўрганамиз.

- кемага тушганнинг жони бир: ё бирга қутиламиз ёки бирга чўкамиз.

Топшириқни бажариш кетма-кетлиги ва регламенти.

1. Индивидуал ўқиш-2 минут.

2. Муҳокама қилиш –3 минут.

3. Презентация (такдимот) варағини тайёрлаш- 5 минут.

4. Презентация (такдимот) қилиш –5 минут.

5. Гуруҳлар бошқа гуруҳларни презентация (такдимот)лари вақтида уларни баҳолаш.

6. Баҳолаш натижаларини раҳбарга айтиш.

Биринчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
Вокал мактаблар деганда нимани тушунасиз?		
Итальян вокал хонандаларидан кимларни биласиз?		
Мақом ижрочилиги ҳақида фикр билдиринг.		

Иккинчи гуруҳ учун вазифа.

Саволлар	Тушунча ва шарҳ	Изоҳ
Замонавий хонандалик мактаблари ҳақида қандай фикрлар билдира оласиз?		
Ўзбекистон вокал мактабларининг ёрқин вакиллари кимлар?		
Замонавий эстрада-жаз хонандалиги ҳақида фикрларингиз.		

Гуруҳни баҳолаш жадвали.

Гуруҳлар	Жавобларнинг аниқ, равшанлиги	Ахборотнинг ишончлилиги	Гуруҳ аъзосининг фаоллиги	Умумий баллар	Баҳо
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					

Гуруҳни баҳолаш жадвали.

Гуруҳлар	Жавобларнинг аниқ, равшанлиги	Ахборотнинг ишончлилиги	Гуруҳ аъзосининг фаоллиги	Умумий баллар	Баҳо
1-гуруҳ					
2-гуруҳ					

VI. ГЛОССАРИЙ

Термин	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
<i>Абстрактлаш</i>	мавҳумлаштириш орқали назарий умумлашмалар ҳосил қилишдан иборат таълим методи	abstract method of training which consists of theoretical generalization
<i>Авторитар технология</i>	анъанавий таълим жараёнининг ифодаси бўлиб, ўқитиш жараёнида ўқувчи объект, ўқитувчи субъект сифатида фаолият кўрсатишига асосланган тизим	traditional process of training, and object is in process of training of students to function as the teacher of system on the basis of subject
<i>Адаптация</i>	ўқув жараёни, ўқув фаолиятига мослашув	educational process, educational actions of compatibility
<i>Академик лицей</i>	муайян фанни чуқур ўргатишга йўналтирилган ўрта махсус таълим муассасаси	it is directed to training deeper average educational institution
<i>Акмеология</i>	инсонни ўз тараққиёти динамикасида, такомилли ҳамда ҳаёт фаолиятининг турли босқичларида ўзидаги энг кучли қобилиятларини намоён қилишнинг комплекс масалаларини ўрганадиган фан тармоғи	dynamics of development of human life and takomili various stages his strong ability to study problems of a difficult branch of science
<i>Алгебра</i>	математиканинг миқдорлар устида бажариладиган амалларининг умумий қонунлари ҳақидаги ўқув фани	science about laws of actions at the level of mathematical education
<i>Алгоритм</i>	кўрсатилган мақсадга эришиш ёки қўйилган топширик(масала)ни ечишга қаратилган вазифа(амал)лар кетма-кетлигини бажариш борасида ижрочига тушунарли ва аниқ кўрсатмалар бериш	for achievement of a goal or a task (issue) for the solution of a task to finish sequence of the artist to give accurate and exact instructions
<i>Альтернатив</i>	муқобил, муқобил ўқув материали	alternative, alternative training material

<i>Амалий машғулотлар</i>	махсус жиҳозланган хона ёки алоҳида ажратилган тажриба майдонида ташкил этилиб, таҳсил олувчиларда улар томонидан ўзлаштирилган назарий билимларни амалиётда қўллай олиш кўникма ва малакаларини ҳосил қилишга йўналтирилган таълим шакли	specialy equipped room or special area of tests where scholars to put the theoretical knowledge into practice, directed to skills and training
<i>Анализ методи</i>	илмий тадқиқот методи бўлиб, унда текшириш объекти фикран таркибий элементларга ажратиб тадқиқ қилинади	scientific method in which will be shared object of management of structural elements
<i>Аналитик метод</i>	таҳлил қилишга йўналтирилган таълим методи	method of the analysis of training
<i>Анология</i>	ўхшаш- парадигма	as - paradigms
<i>Анъанавий ўқув адабиётлар</i>	билим олувчиларнинг ёши, психологик ва физиологик хусусиятлари, маълумотлар ҳажми, матн ўлчовлари, қоғоз сифати, муқова тури каби кўрсаткичларни инобатга олган ҳолда қоғозга чоп этиладиган манбалар	recipients of age of knowledge, psychological and physiological features, the size of data, the text sizes, quality of paper, in view of indicators, such as type of a covering of paper of the published sources
<i>Арифметика</i>	ўқувчиларга математик сонларнинг оддий хоссаларини ҳамда улар устида бажариладиган амалларни ўргатадиган ўқув фани	to provide to students of mathematical operations on the main properties of integers, and they learn sciences the curriculum
<i>Аудитория</i>	олий ва ўрта махсус ўқув юртларида дарс ўтказиладиган хона	the highest and middle classes of vocational education
<i>Ахборот</i>	амалда қўлланиладиган аниқ хабар. Ахборот кишилар орасидаги, одамлар ва ЭҲМ орасидаги маълумот алмашиниш ходисаси	it is accurately put into practice. Information between these people and exchange of information between the falling exposition
<i>Ахборот-таълим муҳити</i>	– таълим жараёнида янги маълумотларни олиш имконини	the provision of educational process that allows to

	берадиган ўқув вазияти	receive new school
<i>Ахборот технологияси</i>	ахборотни ҳосил қилиш, сақлаш, компьютер ёрдамида қайта ишлашни ифодаловчи фаолият соҳаси	data, storage, processing the computer which represents the field
<i>Ахборотли модул</i>	– янги маълумот беришга йўналтирилган ўқув модели	the model is directed on new educational
<i>Ақлий ҳужум</i>	муаммони ҳал этишга нисбатан интеллукуал ёндашув. Бунда муаммони ҳал этишга оид шахсий фаразлар илгари сурилади	intelluktual approach to the solution of this problem. At the same time, to solve a problem of separate hypotheses earlier
<i>Баҳо</i>	таълим олувчилар билим, кўникма ва малакаларининг миқдорий баҳолашда бал ёки рақамлар воситасида шартли ифодаланиши	preparation of knowledge, skills and experience by means of number or the size of a quantitative assessment of conditional expression
<i>Баҳолаш</i>	ўқувчи ёки талабанинг эгаллаган билим, кўникма ва малакалари ҳамда шахсий сифати даражаларини белгилаш	the student or the student of knowledge, skills and experience to define a level of quality and personal
<i>Билим</i>	ўқувчи ва талабаларнинг табиат, жамият, фан-техника ютуқлари ҳақида ҳосил қилган маълумотлари. Ўқувчи ёки талабаларга тақдим этиладиган назарий маълумот	school students and students of the nature, society, achievements of science and technology. Theoretical information will be provided for pupils or students
<i>Билиш назарияси (гносеология, эпистемология)</i>	билиш қонуниятлари ва имкониятлари, билимнинг объектив реалликка муносабатини ўрганади	the nobility governed also opportunities for studying of interrelation between knowledge of objective reality
<i>Математика ўқитиш методикаси</i>	1) математика таълими назарияси ҳамда методикаси бўйича талабаларга муайян билим, кўникма, малакалар ҳосил қилишга йўналтирилган ўқув фани	at students of mathematical education in the theory and methodology of concrete knowledge, abilities, skills of science the curriculum to be convinced
<i>Бошқариш</i>	жараёни режалаштирилган маромда амалга ошириш,	for achievement of the objectives of educational

	Ўқитиш мақсадларига эришиш дастурини рўёбга чиқариш учун хизмат қиладиган педагогик фаолият	process at a stage of implementation it is planned to serve for implementation of the program and pedagogical activity
<i>Бошқарувчи педагогик технология</i>	нафақат яхлит педагогик жараённи, балки унинг алоҳида қисмларини қамраб олувчи, юксак ижтимоийлаштирилган шарт-шароитни таъмин этувчи технологиялардир, уларга ташхисловчи, мониторинг, шунингдек, коррекция қилувчи технологиялар қиради	not only in all educational process, but also the covering parts of technology which provide high sociality of a condition in diagnostics, monitoring, and also correction of technology
<i>“Бумеранг” технологияси</i>	Ўқувчини машғулот ва машғулотдан ташқари жараёнларда турли ўқув адабиётлари, муаммоли тажриба бажариш мазмуни билан таништириш, фикрни эркин баён этиш ҳамда муайян тажрибани бажариш давомида уни баҳолашга қаратилган технология	In the course of training of the reader and educational literature and to present the maintenance of productivity of problem experience in the course of realization of freedom of expression, and also concrete experience in an assessment of technologies
<i>Вербал мулоқот шакллари</i>	маъруза, суҳбат, савол-жавоб, насихат, мунозара, баҳс, хабар, табрик, танбех, саломлашиш-хайрлашиш кабилардан иборат мулоқот тури	Lectures, discussions, questions and answers, councils, discussions, discussions, messages, greetings, forbid, a greeting a response
<i>Геометрия</i>	(гео-ер ва метрия-ўлчайман) – мактаб математикасининг предмет шакллари ва шаклий муносабатларини ўрганадиган бўлими	mathematics of school the subject studies the relations between forms and forms
<i>Гнесология</i>	билиш ҳақидаги таълимот	In more detail about training
<i>Гностик кўникма</i>	бўлажак мутахассис шахсини касбий фаолиятни ижодий жиҳатдан амалга оширишга йўналтирилиш, унинг	are concentrated on realization of the creative person of future expert of professional activity, his

	тадқиқотчилик характери ни ифодаловчи кўникма	ability to represent the research nature
<i>Давлат таълим стандарти (ДТС)</i>	таълимнинг зарур, етарли даражаси ва ўқув юкнамалари ҳажмига қўйиладиган асосий давлат талаблари мажмуасидир	adequate education level and preparation of the main requirements of a government complex by the size of working loading
<i>Дарс</i>	1) узлуксиз таълим муассасаларида амалга ошириладиган таълимнинг асосий шакли; 2) ўқув ишларининг асосий ташкилий шакли, мантиқий туғалланган, яхлит ўқув- тарбиявий жараённинг аниқ вақт билан чекланган қисми	1) continuation of educational institutions will be the main form of education; 2) studying by the main organizational form of the work performed in logical complete educational the part of process is limited for a certain period of time
<i>Дарс таҳлили</i>	ўқув машғулоти бир бутун яхлит ҳолда ёки муайян бўлақларга бўлиб баҳолаш	complex academic preparation in general or separate parts of an assessment
<i>Дарсни жиҳозлаш</i>	ўтиладиган дарс мавзусига кўра ўқув-дидактик материаллар, қўлланма, мультимедиа, ўқув воситалари кабиларни танлаш ва тартибга келтириш	On a training subject in the curriculum and didactic materials, manuals, multimedia tutorials, such as selection and an arrangement
<i>Дастур</i>	ўқув фаолиятини амалга ошириш режаси ва ушбу фаолиятнинг мазмунини ифодаловчи меъёрий ҳужжат	plan to carry out educational activity and content of activity of normative documents
<i>Дастурлаштирил ган таълим</i>	материални (қисмларга бўлиб) қадам-бақадам, ҳар бир қисмнинг ўзлаштирилганлигини назорат қилган ҳолда ўрганиш технологияси	materials (components) step by step, each part of development of technology of management
<i>Дастурли таълим</i>	тадрижий кетма-кетликда жойлашган сертармоқ ўқув материали қисмларидан ташкил топган ўргатувчи дастурлар	evolutionary sequence of sertarmoq educational technologies with use of an equipment of training

	ёрдамида ўқитиш технологияси	programs
<i>Детерминант</i>	дастлабки асос, фикр, нуқтаи назар. 2) математик тушунча	The idea is based on the first point. 2) mathematical concept
<i>Диагностика</i>	таълим жараёни, ўқитувчи ҳамда ўқувчи фаолиятининг муайян қиррасини ўрганиш мақсадида амалга ошириладиган текшириш	Educational process, teachers and students to check activity of certain elements which will be carried out for the purpose of studying
<i>Дидактик материал</i>	ўқувчиларга таълим-тарбия беришга йўналтирилган махсус ўқув материаллари	The educational and training materials directed to students
<i>Дидактик тизим</i>	таълим мазмуни, уни ташкил этишнинг шакл, метод, жараёнлари ва ўқитиш мақсадларидан иборат тизим	content of training, form of the organization, methods, processes and purposes of system of training
<i>Дидактика</i>	1) педагогиканинг таълим назарияси билан шуғулланадиган тармоғи; 2) таълим назарияси	1) business with the theory of pedagogics of an educational network; 2) Theory of education
<i>Ечим</i>	ечиш, масала ва муаммонинг жавоби	The answer to this question for the solution of questions and problems
<i>Жараён</i>	муайян натижага эришиш учун амалга ошириладиган ўқув ҳаракатлар мажмуи	set of the actions which are carried out for achievement of certain results, training
<i>Жорий назорат</i>	ўрганилаётган мавзуларни ўқувчи талабалар томонидан қандай ўзлаштираётганини мунтазам равишда дарс жарёнида назорат қилишдан иборат усули.	research subjects students training of students how to put on a regular basis to make a method of management of process.

<i>Замонавий педагог</i>	таълим олувчининг қандай ўқиётганлиги ва ривожланаётганлигини тўлиқ тушуниб, ҳис қила оладиган, яъни унинг ҳаётини ўз шахсий ҳаёти сингари ҳис қилиб, ўқувчининг ички, ахлоқий-маънавий, умуммаданий ўсиб ривожланишига, болалар ҳамда катталар ҳамжамиятининг мустаҳкамланишига кўмаклаша оладиган ўқитувчи	Development it is trained how to read and to fully understand that you can feel that his life to feel as in the private life, the student, moral, spiritual and umummadaniy development in children and adults who can help to strengthen community of teachers
<i>Идрок</i>	ўқувчи ва талабанинг билиш, тушуниш қобилияти, зехни, фаҳм-фаросати	school students and students, ability to understand beliefs, abilities to think,
<i>Ижод</i>	ўқувчи ва талабанинг яратувчилиги, кашфиёти	Opening of creators of school students and students
<i>Ижодий изланиш методи</i>	педагог бошчилигида қўйилган муаммо ва масалаларни ечиш йўллари фаол излашни ташкил этишга хизмат қиладиган методлар	Teachers have given a way to the solution of problems and questions which serve creation of active search of methods
<i>Изланишли метод (эвристика)</i>	ўқувчиларни аста-секин муаммоларни ҳал этишга яқинлаштириш учун, тадқиқотнинг айрим босқичларини бажаришга ўргатиш, кўникма ҳосил қилиш методи	students step by step to approach the solution of problems, a method of studying to teach others to take some steps to abilities to create
<i>Имитация</i>	бирор нарсага тақлид қилиш, ўхшатма	imitating something imitating
<i>Индивидуал ўқитиш</i>	ўқувчи шахсига алоҳида ёндошган ҳолда таълим-тарбия бериш	the pupil of the personal focused education and vocational training
<i>Индукция</i>	(лот. inductio тўғрилаш, тартибга келтириш) оддийдан мураккабга қараб фикрлаш	based on simple thought
<i>Инновацион вазият</i>	педагогик янгиликларни яратиш, ўзлаштириш ва татбиқ этишга	creation of the pedagogical innovations directed to

	қаратилган вазият.	realization and development of the situation.
<i>Инновацион муҳит</i>	педагогик янгиликларнинг вужудга келиши, уларнинг жадал ўзлаштирилиши ва амалиётга татбиқ қилиниши	появление новых педагогических, они ускоряют разработку и внедрение
<i>Инновацион педагогик лойиҳа</i>	қабул қилинган ва қисмларга ажратилган инновацион педагогик ғоя, фикр	emergence new pedagogical, they accelerate development and deployment
<i>Инновацион таълим</i>	1) таълим соҳасига киртилган ва киритилаётган янгиликлар; 2) янгиланган, янги технологиялар асосида ташкил этилган таълим жараёни	1) education in China, and news; 2) it is updated on the basis of new technologies of educational process
<i>Инновацион технология</i>	педагогик тараққиётни таъминлашга қаратилган ташкилий фаоллик жараёни	the pedagogical activity aimed at the development of organizational process
<i>Инновация</i>	янгидан киритилган тушунчалар, тартиб қоидалар, технологиялар ва янгиликлар	new concepts, procedures, technologies and innovations
<i>Инсерт усули</i>	ўқув матни устида ишлаш жараёнида ўқувчининг фаоллик кўрсатиши, ўз билимларини баҳолаш учун қўлланадиган усул	in the course of work on the text of a method of training it is used for an assessment of their knowledge of a role of the student
<i>Интенсив таълим</i>	жадал, тезкор амалга ошириладиган ўқув жараёни	to accelerate fast implementation of educational process
<i>Интерфаол усул</i>	таълим берувчи ва таълим олувчи ўртасидаги фаол ҳамкорлик мулоқоти	education, dialogue and cooperation between education
<i>Исбот методи</i>	мулоҳаза, ҳукм, назариянинг чинлигини педагогик жиҳатдан аниқлаш усули	motivated judgment, the theory it is right a pedagogical method
<i>Исбот методи компонентлари</i>	тезисни аниқлаш; исботлаш усули, етарли далилларни саралаш; хулосаларни тавсифлаш, фикр, алгоритм, моделлар, зарур схема	thesis; The Method of the choice is enough proofs to prove; to describe conclusions, ideas, algorithms, models, schemes

<i>Ишланма</i>	муайян мақсадга йўналтирилган ўқув жараёни ёки ўқув материалнинг лойиҳаси	purposeful educational or training materials for the project
<i>Касбий тайёргарлик</i>	таълим олувчиларнинг муайян иш ёки ишлар мажмуини бажариш учун зарур малакаларни жадал эгаллаш мақсадини назарда тутадиган педагогик жараён	Development of the concrete work or work necessary for end of a set of skills which provides accelerated occupy educational process
<i>Касбий таълим</i>	муайян соҳага оид иш фаолиятини шакллантириш ва ривожлантиришга йўналтирилган таълим	performance to this or that sphere of formation and development of education
<i>Кейс</i>	(ингл. Case – ҳодиса, шарт-шароит) – амалий муаммолар ифодаланган ўқув материаллари йиғиндиси	a case) - - Has put the collection of educational and methodical materials, expressed in practical tasks
<i>Кейс усули</i>	ўқувчиларда ижодкорлик кўникмаларини ривожлантиришга қаратилган усул	way to develop creative skills of students
<i>Кейс технологияси</i>	ўқувчиларнинг мустақил қарорлар қабул қилишлари, муаммоли саволларга тўғри ва ҳаққоний жавоблар топишларига қаратилган, ўқитувчи кузатувчи (эшитувчи) вазифасини бажарадиган таълим технологияси	students to make independent decisions, the problem to find the correct and truthful answers to questions of the observer, teachers (hearing) carries out a role of educational technologies
<i>Когнитив</i>	шахснинг мустақил фикрлаш жараёни	independent thinking
<i>Когнитив таълим</i>	алоҳида иқтидорли болаларга таълим-тарбия	Vocational education of exceptional children
<i>Коммуникативлик</i>	шахслар орасидаги ўзаро ахборот алмашинув, алоқа, муносабат	exchange of information between individuals,
<i>Компетенция</i>	у ёки бу соҳа бўйича билимдонлик	in this or that sphere of competence
<i>Компьютер</i>	муайян дастур бўйича ишлайдиган автоматик қурилма	the device automatically to start the special program

<i>Компьютерлаштырылган ўқитиш технологияси</i>	компьютер воситасида амалга ошириладиган таълим тизими	Training is carried out by means of computer system
<i>Креативлик (ижодийлик)</i>	қандайдир янги, бетакрор нарсаярата олиш лаёқати, бадиий шакл яратиш, фикрлаш, ғоя ва ечимга олиб келувчи ақлий жараён	something new, something unique ability to create to create a form of art, thoughts, ideas and can lead to the solution of intellectual process
<i>Кузатиш методи</i>	объектив борлиқдаги нарсасисаларни тизимли, узлуксиз, батартиб, мукамал идрок қилиш жараёни	objective things and events in systematic, continuous, exact, full understanding of process
<i>Курс</i>	(лот. Kursus – югуриш, ҳаракат) – 1) олий ва ўрта махсус ўқув юртларида ўқув даври, босқичи; 2) бирор фан ва илм соҳасининг муайян доирадаги тугалланган баёни	1) the highest and average special educational institutions of a stage of a training cycle; 2) Description of a full range of this or that field of science and science
<i>Кўникма</i>	ўқувчи ёки талабанинг ўзлаштирган билимлари асосида муайян амалий ҳаракатни бажара олиш фаолияти	student or knowledge of the student of development of activity of specific practical actions
<i>Лойиҳалаш методи</i>	педагогиканинг прагматик йўналишига асосланган ҳолда, таълим жараёнида ўқувчиларга бериладиган амалий топшириқларни лойиҳалаш ва уларни ўқувчиларнинг бажаришлари жараёнида билим ва кўникмаларини намоён қилишларини таъминловчи таълим шакли	On the basis of the direction of pedagogics is pragmatical, practical training in students at design and performance of the pupils, providing knowledge and skills of training
<i>Малака</i>	ўқувчи ёки талабада муайян ўқув материали ва касбни чуқур ўзлаштириш натижасида ҳосил бўлган автоматлашган маҳорат	pupils or students in a certain training material and a profession as a result of development of the automated skills
<i>Мантиқий</i>	педагогик билим ва	educational skills and

<i>изчиллик</i>	тушунчаларнинг узвий боғланган тадрижий тизими	concepts are closely connected from evolutionary system
<i>Математик модел</i>	математик тимсоллар, белгилар ва ҳодисалар синфининг тахминий намунаси, баёни	mathematical symbols, symbols, events, races, approximate description of a sample
<i>Математика фани</i>	(юнон.mathematike, mathema-билим, фан) – аниқ мантикий мушоҳада, ҳисоблаш амаллари билан шуғулланадиган фан	the logical analysis, for the account of fight against science
<i>Машиқ</i>	бирор фаолиятни пухта ўзлаштириш ёки сифатини яхшилаш мақсадида уни кўп марта такрорлаш	For improvement of quality of any activity or development it is good to repeat it many times
<i>Маълумот</i>	шахсининг ўқиш, ўрганиш натижасида ўзлаштирган билим, кўникмалари ҳажми, йўналиши ва даражаси	reading, training, knowledge, skills, size, direction and speed
<i>Маълумотларнинг иерархик модели</i>	маълумотларнинг изчил тизимини ифодаловчи лойиҳалар	represents consecutive information of system projects
<i>Маъруза</i>	ўқув материалига оид бирор масала, илмий, сиёсий мавзуларнинг изчил, тартибли, оғзаки баёни	training materials on a subject, scientific, political subjects in a consecutive manner, the verbal description
<i>Метод</i>	таълим жараёнида тақдим этилган амалий ва назарий билимларни эгаллаш, ўзлаштириш, ўргатиш, ўрганиш, билиш учун хизмат қиладиган йўл-йўриқлар, усуллар мажмуи	Practical and theoretical knowledge in educational process, development, teaching, training, service instructions, a set of methods
<i>Методология</i>	тадқиқотчининг назарий-амалий педагогик фаолиятини ташкил этиш тамойиллари, у амал қиладиган меъёрий-ҳуқуқий, назарий-фалсафий ёндашувлар, қонуниятлар, қарашлар йиғиндиси	scientific work of the theoretical and practical pedagogical principles, is legal, theoretical and philosophical approaches, laws and the sum of views

<i>Миллий модел</i>	“Кадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг ўзагини ташкил этувчи яхлит тизим	"The program of training at the national level" make a basis of all system
<i>Моделлаштириш</i>	ўқув материаллари ёки таълим мазмунини яхлит тизимга келтириш	training materials or maintenance of a uniform education system
<i>Модул</i>	ўқув ахборотининг мантиқий бўлакка бўлинган қисми, ушбу қисм мантиқан яхлит ва тугалланган бўлиб, унинг ўзлаштирилишини назорат қилиш мумкин бўлади	educational information is divided into logical segments and has been finished by an integral part of logic of this part, you will have an opportunity to control his payments
<i>Модулли таълим</i>	модуллаштирилган ўқув дастури асосида ташкиллаштириладиган ўқитиш жараёни	Process of training is organized on the basis of the training program of modull
<i>Модулли ўқитиш</i>	ўқитишнинг изчил тизим асосида амалга ошириладиган тури	the type of training is carried out on the basis of consecutive system
<i>Мониторинг</i>	муайян воқеликни текширувчи, назорат этувчи ва унинг натижаларини умумлаштирувчи жараён	a certain event, management of technological processes and to threaten results her
<i>Муаммо</i>	ўқув жараёнида ҳал қилиниши лозим бўлган масала, вазифа	question which has to be solved in the course of training, a task
<i>Муаммоли вазият</i>	индивид ёки гуруҳ фаолиятига кучли таъсир кўрсатувчи ҳолат	strong influence on work of the individual or group status
<i>Мустақил таълим</i>	инсоннинг ўзи танлаган воситалар ва адабиётлар ёрдамида авлодлар тажрибасини, фан ва техника ютуқларини ўрганишга йўналтирилган шахсий ҳаракатлари жараёни	the person has chosen tools and publications on experience of generations, efforts have been concentrated on studying of achievements of science and technology
<i>Назорат</i>	ўқитишнинг барча босқичларида натижалар сифатини назорат қилиш, таълим олувчиларнинг билим, кўникма, малакалари	Results of quality control at all stages of education, training, recipients of knowledge, abilities, skills

	хамда уларнинг шахсиятини аниқлаш жараёни	and definition of their personality
<i>Олий таълим</i>	турли олий мактабларда юқори, олий малакали мутахассислар тайёрлаш	various higher education institutions, universities, training of experts
<i>Олий таълим Давлат таълим стандарти</i>	олий таълимнинг давлат томонидан тасдиқланган модели, эталони, намунаси ҳамда таълим мазмунининг максимум даражаси ва унга қўйилган минимум талаблар	The standard model is approved by the state of the higher education, design and the maintenance of level of preparation of requirements to maximum and minimum
<i>Онг</i>	руҳий фаолиятнинг олий кўриниши	emergence of cerebration
<i>Парадигма</i>	(юнон. paradigma – намуна, ўрнак) – турли назарий йўналишлар	the paradigm) - various theoretical directions
<i>Педагогик жараён</i>	аниқ мақсадга йўналтирилган, мазмунан бой, таркиби жиҳатидан қатъий шаклланган ўқув вазиятида ўқитувчи ва ўқувчилар орасидаги ўзаро ҳамкорлик	target, substantial, from the point of view of structure of an event it was strongly approved educational interaction between teachers and students
<i>Педагогик квалиметрия</i>	ўқувчилар томонидан эгалланган билим, кўникма, малака ва шахсий сифатларни ўлчаш тизими	students of the acquired knowledge, abilities, skills and personal qualities of measuring system
<i>Педагогик лойиҳалаш</i>	педагогик жараённинг яхлит мазмуни ва унинг таркибий қисмларини босқичма-босқич муайян узвийликда режалаштириш	the content of teaching and educational process is his integral component step by step of planning of box
<i>Педагогик мақсад</i>	педагогик фаолиятнинг прогноз қилинган натижалари	Results of the forecast of pedagogical activity
<i>Педагогик муаммо</i>	(грек. problema – топширик, вазифа) – таълим олувчи томонидан билим ва тажрибалари асосида тегишли вазиятда юзага келган қийинчилик ва зиддиятларни ҳал этиш зарурлигини англаш	based on knowledge, experience and prepared by the state to understand difficulties and need of resolution of conflicts, caused by accident

	ходисаси	
Педагогик таксономия	ўқув мақсадларининг таснифланиши, ўқув фани бўйича хусусий мақсадларнинг аниқ белгиланиши	Classification of the educational purposes, the training program learns specific goals, certain
Педагогик тизим	1) маълум педагогик концепция, назария ва ёндашувларнинг муаллифлар томонидан педагогик амалиётга жорий этишдаги изчиллик; 2) ўқувчи шахсининг шаклланишига таъсир кўрсатадиган педагогик принцип, восита, усул ва методлар йиғиндиси	1) concrete educational concepts, theories and approaches to gradual introduction of student teaching by authors; 2) influence the identity of the reader of the pedagogical principle, the engine has a set of methods and receptions
Предмет	инсон фаолияти ва билиши жараёнида объектив борлиқдан алоҳида ажратиб олинган яхлит ходиса ёки тушунча	activity of the person and knowledge in the course of objective things, other than the concept of one event or
Продуктив ўзлаштириш даражаси	ностандарт, махсулдор машқларни тезкор бажариш	there is no standard, fast distant part of the field
Репродуктив	ўзлаштириш даражасида бир турдаги масала ёки машқларни намунага қараб ечиш усули	level of development of this or that type of a question or problem, depending on a model of exercises
Рефлексия	фикрлаш, ўз-ўзини назорат қилиш	thinking, self-checking
Саводхонлик	муайян соҳа бўйича билимга эгаллик	have special knowledge in the field of the industry
Синергетика	1) грекча “сенергос” сўзидан олинган бўлиб, “хамдўстлик”, “хамкорлик” каби тушунчаларнинг илмий тилдаги ифодаси. 2) мажмуалар назарияси	1) Greek "senergos" word "commonwealth", "partnership" as expression of concepts of language of science. 2) Theory of complexes
Синквейн	француз тилида «беш қатор» маъносини билдирувчи педагогик стратегия	French "means a series from five educational strategy
Синтез	синтез олинган натижаларни	method of synthesis,

	умумлаштиришдан иборат педагогик илмий тадқиқот методи	summary of teaching scientific researches
Субъект	объектив дунёни билувчи, уни ўзининг эҳтиёж ва қизиқишларига мослаб ўзгартирувчи шахс	objective knowledge of the world and to adapt it to the requirements and interests
Табақалаштирилган таълим	умумий ўрта таълим мактаблари ўқувчиларининг қобилиятларини ҳисобга олган ҳолда алоҳида ўқув режаси ва дастурлар асосида олиб бориладиган таълим тури	in view of abilities of pupils at the high schools of the curriculum and training programs which are carried out on a basis
Тасниф	умумий белгиларига кўра предмет, ҳодиса ёки тушунчаларнинг гуруҳлар, бўлимлар ва тоифалар кесимида тақсимланиши	the general subject, events, or concepts of groups, sections and distribution on all categories
Таълим	ўқувчи ва талабаларга билим бериш, уларни тарбиялаш, ривожлантириш кўникма ва малакалар ҳосил қилиш жараёни, ёшларни ҳаётга ва меҳнатга тайёрлашнинг асосий воситаси	school students and students, to train them to develop talent and skills to be convinced that process, the main means of preparation of youth for life and work
Таълим воситаси	муайян ўқитиш методи ёки усулларида муваффақиятли фойдаланиш учун зарур бўлган ёрдамчи ўқув материаллари	concrete method of training or methods necessary for successful use of auxiliary materials
Таълим мазмуни	ўқувчиларни ҳаққоний, илмий далиллар, тушунчалар, қонуниятлар, назариялар билан таништиришга қаратилган билимлар тизими	The student's objective, scientific facts, concepts, laws, theories directed to their acquaintance with information system
Таълим тизими	турли даража ва йўналишдаги ўзаро алоқадор узлуксиз таълим дастурлари ва давлат таълим стандартлари, ташкилий ҳуқуқий турларидан қатъий назар таълим муассасаларининг	various degrees and mutual connected with continuation of educational programs and the state educational standards, irrespective of their legal forms of

	барча тармоқлари, таълимни бошқарув органлари ва улар қошидаги муассаса ҳамда ташкилотларни қамраб олувчи тизим	educational institutions in all sectors, with educational bodies and institutions and the organizations within the general system
<i>Таълимнинг синф–дарс тизими</i>	мактабда ўқув жараёнини ташкил этиш тизими. Унда ўқувчилар ёш хусусиятлари ва ўқиш муддатларига кўра муаян синфларга ажратилиб, таълим ўқув режаси ва дастурига мувофиқ, асосан, дарс шаклида олиб борилади	The organization of educational process in system of school education. According to conditions of students of skills of reading and some numbers have been selected according to the curriculum and the program, is carried out generally in the form of a lesson
<i>Таҳлил</i>	муайян объект, воқеа-ҳодисани ҳар томонлама таҳлил қилиш, чуқур текшириш, ўрганиш	concrete object, event analysis of all aspects of an event, deep survey
<i>Тизим</i>	1) тартибга солинган, ўзаро боғланган ва таъсир кўрсатиб турадиган педагогик ҳодиса; 2) тартибга солинган тушунчалар йиғиндиси.	1) Change are interconnected and influence educational action; 2) sum of Hindu concepts.
<i>Тизимли ёндашув</i>	тадқиқотчининг педагогик объект яхлитлигини очиб кўрсатишга йўналтирувчи, унинг ички алоқа ва муносабатларини белгиловчи жараён	the scientific doctrine a link object is opened to show integrity of the internal communication and interaction of process
<i>Тизимлаштириш</i>	педагогик ҳодисалар ва тушунчаларни гуруҳларга ажратишга асосланган фаолият	educational actions and actions are divided into the groups based on concepts
<i>Топшириқ</i>	ўқувчиларни ижобий хатти-ҳаракатга йўналтирувчи таълим-тарбия методи	Method of training of children positive relation to training
<i>Тушунча</i>	нарс ва ҳодисаларнинг муҳим хусусиятлари, алоқалари мазмун-моҳияти ва муносабатларини акс эттирувчи	Key features of things and events which capture the essence of the relations and the relation between thought

	тафаккур шакли	and a form
<i>Ўзлуксиз таъл</i>	ўзаро мантикий изчиллик асосида боғланган ҳамда соддадан мураккабга қараб ривожланиб борувчи ва бир-бирини тақозо этувчи босқичлардан иборат яхлит таълим тизими	Depending on complexity of a link on the basis of logical sequence and simplicity and the necessary steps leading to development of all education system
<i>Умумий лаёқат</i>	билимларни нисбатан осон ва сифатли ўзлаштиришни таъминловчи шахс хусусиятлари тизими	knowledge it is rather simple in use and provides system of quality mastering
<i>Эвристик</i>	ўқувчиларда топқирлик, фаолликни ривожлантиришга йўналтирилган ўқув жараёни	educational process is aimed at the development of creativity of students
<i>Эмпирик метод</i>	тажриба–синов методикасига маълум бўлган адабиётлар, ғоялар, тажрибаларни ўрганиб чиқиш асосида туғиладиган фаразлар, моделлар, бажарилиши керак бўлган ишлар лойиҳасини синаб кўриш ва амалиётга тадбиқ қилиш методи	the experimental method known in literature, ideas, experience and to develop hypotheses which can evolve from models which have to be complete tests and practical application of a method of the project
<i>Ўзлаштириш</i>	ўқув дастурига мувофиқ таълим мазмунининг ўзлаштирилганлик даражаси	have learned in the program of training according to the content of training
<i>Ўрганиш</i>	ахборотдан фойдаланиш ва турли ҳаракатларни кўрсатилган тартибда мустақил бажариш кўникмаларини эгаллаш жараёни	access to information and various efforts to master skills for carrying out independent process according to procedure,
<i>Ўргатиш</i>	ахборотдан фойдаланиш ва турли ҳаракатларни бажариш кўникмаларининг ўқувчилар томонидан ўзлаштирилишини ташкил этиш жараёни	access to information, and students in the course of mastering skills for performance of various actions
<i>Ўқув дастури</i>	ўқув фани мазмунининг қисқача изоҳи	Short description of maintenance of a training course
<i>Ўқув предмети</i>	у ёки бу фаннинг асосий	or that the science is based

	мазмунда ифодаланган дидактик асосланган билим, кўникма ва малакалар тизими	on didactic the maintenance of basic knowledge, skills and qualification of system
<i>«Қора қути» методи</i>	тахсил олувчилар томонидан мавзунини пухта ўзлаштиришга эришиш билан бирга уларни фаолликка ундаш, уларда ҳамкорлик ишлаш, маълум вазиятларни бошқариш ҳамда мантиқий тафаккур юритиш кўникмаларини шакллантиришни назарда тутувчи интерактив метод	to study development of the subject by well trained to work with them and to encourage their active cooperation, management and development of logical skills of thinking, an interactive method
<i>Ҳамкорликда ўқитиш</i>	Машғулотлар жараёнида талабалар билан ахборот, шахсий ва касбий тажрибаларни алмашиш асосидаги гуруҳий ўқитиш шакли	Information sharing, personal and professional experiences among the students in the process of group face-to-face classes

VII. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Futures for higher education: analysing trends. HIGHER EDUCATION: meeting the challenges of the 21st century. www.universitiesuk.ac.uk - ISBN: 978-1-84036-268-8 Universities UK January 2012- 128 б.
2. R.P. Pathak. Methodology of Educational Research. USA-2008 Atlantic
3. O'Neill, G. (2015). Curriculum Design in Higher Education: Theory to Practice, Dublin: UCD Teaching & Learning. ISBN 9781905254989 //www.ucd.ie - 189 б.
4. Albert Bandura, Richard Walters. Teenage aggression. Studying of influence of education and family relations. Publishing house: Eksmo-Press, April-Press ISBN: 5-04-004214-0 Year of the edition:-2000
5. Karl Rogers, Jerome Freyberg. Freedom to study. ISBN: 5-89357-099-5, 0-02-403121-6. Year of the edition: 2002
6. Abraham Harold Masloou. Motivation and Personality. Year of the edition: 2011
7. Jan Kielven THE ARTFUL SCIENCE OF INSTRUCTIONAL INTEGRATION. Adapted from: BEYOND MONET. Barrie Bennett / Carol Rolheiser. 2001 p 14-15.
8. Prof. Dr. Thomas Deißinger, Dipl. Hdl. Silke Hellwig Structures and functions of Competency-based Education and Training (CBET): a comparative perspective. (University of Konstanz) ISBN 3-937235-49-3 second in December 2011 p 52.
9. Louis Cohen, Lawrence Manion and Keith Morrison. Research Methods in Education. Sixth edition. Simultaneously published in the USA and Canada. 2007. - p 242- 244.
10. Толипов Ў., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг тадбиқий асослари – Т.: 2006. – 163 б.
11. Абдукудусов О. Касб-хунар педагогикаси. Дарслик. – Т.: ЎМКХТТКМО ва УҚТИ, 2014 -340 б.
12. Абдуллаева Қ., Гаипова Н., Гафурова М., Тикувчилик буюмларини лойиҳалаш, моделлаш ва бадиий безаш. //Ўқув қўлланма. – Т.: «Ношир», 2010. 240 б.
13. Абдуллаева Қ.М. ва бошқалар. Газламага бадиий ишлов бериш, каштачилик ва уни ўқитиш методикаси. – Т.: “Нисо”, 2012. – 260 б.

14. Абдуллаева Қ.М. ва бошқалар. Пазандачиликка ўргатиш методикаси. – Т.: ТДПУ. 2012. – 104 б.
15. Гаипова Н.С., Абдуллаева Қ.М. Тикувчилик технологияси ва жиҳозлари. – Т.: “Ворис”, 2007. – 230 б
16. Ишмухамедов Р, Абдуқодиров А, Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар. – Т.: “Истеъдод”, 2008. – 180 б.
17. Йўлдошев Ж.Ғ., Усмонов С.А. Педагогик технология асослари. – Т.: “Ўқитувчи”, 2004. -102 б.
18. Қўйсинов О.А. ва б. “Касб таълими методикаси” фанидан мустақил таълимни ташкил этиш. – Т.: “Юсуф янги нашр”, 2012. – 60 б.
19. Қўйсинов О.А. ва б. “Меҳнат таълими методикаси, касб танлашга йўллаш” фанидан лаборатория машғулоти. Т.: ТДПУ, 2013. – 168 б.
20. Муслимов Н. ва бошқалар. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси. – Т.: «Фан ва технологиялар», 2013. – 128 б.
21. Муслимов Н.А. Бўлажак касб таълими ўқитувчиларини касбий шакллантириш. Монография. – Т.: “Фан”, 2004. – 126 б
22. Нишоналиев У.Н., Толипов Ў.Қ., Шарипов Ш.С.. Касбий таълим педагогикаси. Ўқув қўлланма. – Т.: ТДПУ, 2007.

Интернет ресурслар

1. www.Ziyonet.uz
2. www.edy.uz
3. Infokom.uz.электрон журнали: www.infocom.uz
4. www.nuuz.uz
5. www.bimm.uz